

FILM LABURRAK: Sormenean luze, azpiegituran motz

ARGIA

2006ko otsailaren 26a | LXIX. urtea | 2.029 zenbakia | 3,50 euro

IBAIZABAL aurpegia garbituta

JEAN-NÖEL ETXEBERRI *TXETX*

“Frantziako Estatuak Hegoaldeko
gatazka baliatzen du bere
inmobilismoa justifikatzeko”

sareko
ARGIA berritua:

Interneten puntako zerbitzua
eskaintzea helburu

Elkarrizketa

Paul Nicholson

EHNE eta Via
Campesinako kidea

Iraultza, baserrietatik

“Gatazka ez da Iparraren eta Hegoaren artekoa, eredu neoliberalaren eta oraindik egiteko dagoen beste eredu baten artekoa baizik”

“Negozio nagusia, elikaduran eta baliabide naturaletan dago”

“Borroka gogorra daukagu Eusko Jaurlaritzarekin, honek agroindustria multinazionala indartu nahi duelako”

“Hau da gidaririk gabe doan abiadura handiko tren bat bezala, ero moduan doa kontrolik gabe, eta gure aukera bakarra trena apurtzea da”

Pertsonaia

- 10 Balentin Dorronsoro:** "Bakoitzaren gorpuzkera mundu bat da". Amets Arzallus.

Gaiak

- 16 Sareko Argia** goitik behera berriturik dator. Elisabeth Pombo.
- 18 Irratia entzuteko ohiturak:** Ahots fidagarrien entzule leialak. Mikel Garcia.

Iritziak

- 21 Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
- 22 Arantza Urkaregi.** Ez itxaron iraila arte.
- 23 Julen Gabiria.** Kultura sinpatikoa gara.
- 25 Juan Ramon Makuso.** "Asteasuko casheroa". Joxe Mari Ostolaza. Aldaketa.
- 26 Ixabel Etxeberria.** Zalantzak.

Erdiko kaiera

- 27 Jokin Oregi:** "Heroiak dira gaur egun antzerkian dabilzanak". Unai Brea.
- 31 Film laburrak:** Sormenean luze, azpiegituran motz. Eider Garaikoetxea.
- 34 Ezpalak.** Katixa Garate.
- 36 Argitalpenak:** Txomin Peilleni elkarrikteta. Pilar Iparragirre.
- 38 Denbora-pasak.**
- 40 Ihesi: Ea, zubiak jositako herria.** Zihara Enbeita.
- 44 Makina bat kontu.** Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua eta Jakoba Errekondo.

Termometroa

- 49 Euskara zerbitzuak Nafarroan:** Arrain txikiak eta handiak sarean. Onintza Irueta.
- 52 Argitu gabe jarraitzen du 1976ko langile sarraskiak.** Daniel Udalaiz.
- 54 Bero-beroan.**
- 56 Net Hurbil:** Marcos delegatua Gamesaren haitze-erroten kontra. Pello Zubiria.

4 | Ibaizabal itsasadarra

Itxuraz garbia

Ibaizabal aldatzearekin bat garatu da Bilbo azken 25 urteetan. Antzina Kantauri itsasertzeko itsasadar handienetakoa zen, txori migratzaile ugariaren deskantsu gune. Industrializazioarekin desagertu ziren ibai ertzeko ekosistema aberatsak. Bilbo zerbitzu-hiri bihurtu da ordea, eta zerbitzu hiriek garbi behar dute. Horregatik da Ibaizabal gardenagoa eta urdinagoa, baina ez dago garbi.

24 | Luparekin 58 | Azkena

Elixabete Garmendia

Aingeru Epaltza

46 | Jean-Noël Etxeberri Txetx

Frantziako Estatuak Iparraldeko politikari ezarri dion inbibilismoa gainditzeko, koska hauek aipatu dizkigu Manu Robles-Arangiz Institutuko Txetx arduradunak: Hegoaldeko borroka armatua bukatutzat jotzea eta Batera plataforman ahalik eta eragile gehien biltzea. Autodeterminazioaren bidean, Departamendua edota Euskal Institutua erdiestea behin-behineko urratsa izaki.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estitu Eizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irueta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner, Mikel Garcia, Naiara Irueta.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Igor Garmendia. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Soraluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza: Hego Euskal Herria: 123 euro. Ipar Euskal Herria: 149 euro. Espainia: 123 euro. Beste atzerriak: 157 euro. Airez: 245 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

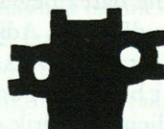

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

gizarte ekintza

Ur garbiagoa zemen

Ibaizabal itsasadarra

25 urte baino gehiago behar izan dira, baina Ibaizabalen uhaskak ura dakar berriz ere. Aldaketa soziologiko sakonak izan dira Bilbon eta Bilbo Handian azken urteotan; industriak eta kutsadurak, neurri batean, leku utzi diete museo, zubi, eraikin eta plaza ederrei. Itsasadarra ere horrekin bat dator orain. Neurri batean. Elkarte ekologisten ustez, ezin daiteke itsasadarraren erabateko berreskuratzeaz berba egin, ibai-ertzetako ekosistemak, behinola izugarri aberatsak, betiko galdu dira eta. Ez guztiz, hala ere; oraindik bada zantzurik, eta ez da borrokarik falta haien inguruan.

UNAI BREA

Argazkiak: Dani Blanco

ARIKETA ZAILA SUERTA dakiguke haren bazterretan zementoa besterik ezagutu ez dugunoi, baina saia gaitezen une batez begiak itxi eta antzinako Ibaizabal irudikatzen. Adituek diotenez, Kantauri itsasertz osoko itsasadarrik handienetakoa ikusi beharko genuke, eta Euskal Herriko handiena ezbairik gabe. Bai oparoenetakoa ere biziari dagokionez, ehunka landare zein animaliairen gotorleku, uraren menpe beti.

Ireki begiak berriz eta horra ehunka mila lagun biltzen dituen hiri trinkoa, itsasadarren alde bietara zabalduta, hainbat udaletan banatuta. Tarteka ez oso garbia, tarteka zeharo itsusia, baina aberatsentzako leku ezin dotoreagoak ere badituela. Azken horiek, denak, eskumako aldean kokatuta, politikakerietan hasteko asmorik gabe esana. Milaka tona adreiluk eta asfaltok hartu dute garai bateko hezeguneen lekua, behinola jaun eta

tuzko horma artean

jabe zen naturaren azken zantzuak ia desagertarazteraino.

Ezker aldea, denboraz Ezkerralde bihurtuko zena, padura itzela zen, gaur egun Sestaok eta Barakaldok betetzen duten tokian batez ere. Oraindik ere, oroigarri legez-edo, Padura izena dauka inguruko futbol talde batek. Orain bezala, hainbat ibai isurtzen zen han Ibaizabalera, baina ur eta lehor arteko banaketa ez zen hain erabatekoa. Marea gorak uholdea zekarren aldiro, eta beste horrenbeste gertatzen zen beste ertzean. Sopela ingurutik datorren Gobela ibaiari Kresaltxu esaten zioten orain dela mende gutxi, Berangoko Alberto Diez historiagileak dioskunez. Oso barruraino ailegatzten omen zen mareen eragina, eta ibaia bera ere ez zen sekula leku berean Ibaizabaleratzen. Azkenik, Areeta eraikitzeke berme beharrak finkatu zuen haren behin-betiko ibilbidea; nola eta naturaren kontra. Diezen esanetan, Gobela dateke itsasoari bizkar emanez isurtzen den munduko ibai bakanetakoa.

Urbanizatzeak "paradisua" hondatu

Hain aldaketa bortitzaren zergatiak ondo esplikatuta daude historia liburuetan, eta ez da gure asmoa horretan sakontzea. Denok

ezagutzen ditugu gainera, gutxi-asko. Kontua da Ibaizabal ibai huts bihurtu zela. Esan nahi baita, ur-korrontea besterik ez zela geratu lehengo paradisu hartatik. Ertzetako ekosistemak ia osorik desagertu ziren, ekonomia-paradisuen mesedetan. Bilbo Handia metropoli zikin eta zatar bezain aberats bihurtu zen.

Duela hogeitaz inguru, hala ere, bigarren eraldaketa handia etorri zen, ekonomiaren baitakoa oraingoan. Industria-hiria industria osteko hiri bihurtzera behartu zuten gertakariak, lan-merkatua hirugarren sektorerara lerratuz. Lehengo zikinkeria eta zatarkeriak sobera zeuden zegoeneko, ez aberastasuna noski. Zerbitzu-hiriei, ezeren gainetik, polit eta garbi behar dute.

Urarenganako kezka, 70eko hamarkadatik

Ibaizabaleko urarenganako kezka, hala ere, lehenago sortu zen, 70eko hamarkada amaieran. Ehunka mila lagunek eta hamaika industria astunek kutsadura handia sortzeko gauza dira. Eta hori oso-osorik irentsi zuen, denbora luzeegian, itsasadararak. "Une bat iritsi zen non Ibaizabal ez baitzen zegoeneko ibaia, kloaka nabigagarria baizik", diosku Ibon Areso Ur Partzuergoko presidente eta Bilbo-ko Udaletzeko alkateordeak.

Motordun ontzitxoak, garraiobide baten azken aztarnak

Bizkaiko Zubitik ehunen bat metrora itsasadarrean gora, Ibaizabalen alde batetik bestera jendea daramate itsasontzi txiki bik. Gasolinoak, inguruko biztanle askoren hizkeraz. Zazpi-zortzi langilek dihardu bertan, lau ontzi gidatzeko. Iragan-minez mintzo da patroietako bat: "Lehen zazpi ontzi geneuzkan, baina batzuk saldu behar izan genituen, sobe- ra zeudelako, eta beste batzuk apurtu, zaharraren zaharrez. Hemen, garai batzuetan, aldi berean hiru ontzi ipini behar izan ditugu ordu jakinetan, eta hirurak zihoazen jendez mukuru". Orain nekez lortzen dute, gastu guztiak kitatu ostean, bizi- teko adina etekin.

Ontzia gero eta jende gutxiagok erabiltzearen errua ("2.000 lagun inguru igaroko dira egunero, bidaia 25 zen- timotan ordainduta") ez da Bizkaiko Zubiarena. "Metroak orain itsasadarren alde biak elkartzen ditu, eta horrek kalte egiten digu bai guri bai zubiari". Bestela, Bizkaiko Zubiaren eta ontzien arteko bizikidetzak oso lasaia izan da lehenbizikoa sortu zenetik, baina metroa arerio gogorre-

gia suertatu da. Gasolino jabeek zerbait igarri zuten Barakaldorainoko linea ireki zenean, baina Sestaora heltzeak zauri latza egin zien: bezeroen %30 inguru galdu zuten. Metroa Portugaletera iristen denean zer gertatuko ote den galdetzean, oraindik galdu ez dutenaren mina islatzen dute haien begiek. Bizkaiko Zubiko ardura- dunek, berriz, beldurrik ez metroari. Bidaia kopurua gorabehera, orain urte batzuk ekin zioten zubia turistentzako amu bihurtzeari, eta ahalegin horrek izandako arrakastak bermatzen die etorkizuna.

Ibaizabalen orain 300 urte hasi ziren ontziak erabiltzen, eta gaur arte iraun dute nola-hala. Bilbon zubiak barra-barra eraikitzeak batetik, eta Ezker Ibarreko ontziolen gainbeherak bestetik, apurka-apurka gutxitu zuten garraiobide honen beharra. Garai bateko hamahiru ibilbideetatik —Bilbon ere bazeuden— bik baino ez dute iraun: Areeta-Portugalete eta Erandio- Barakaldo. Momentuz, eta bezero batzuen fideltasuna- ri esker, azken hatsari eusteko moduan dira oraingoz Ibaizabaleko ontzitxoak.

"Bilbok, XIX. mendean, bazeukan sanea- mendu-sistema bat", jarraitu du Aresok; "lurrun-bonba batzuen bidez hondakinak bidaltzen ziren itsasoraino, Getxoraino. Feli- pe Uhagon ingeniariak egin zuen lan hura". Ez izan nahikoa XX. mendean etorri zenari aurre egiteko. 50 eta 60ko hamarkadetako haz- kunde basatia gertatu zen Bil- bon zein Ibaizabalen ertz bieta- ko hirietan, eta Uhagonen bonbak ez ziren aski izan. "Garai hartan ez zen sanea- mendua egokitu; hala, etxe zein fabriketako hondakin guztiak itsasadarrera zihoazen zuzen- zuzenean". Urak oxigeno guz- tia galdu zuen, eta harekin bate- ra bizia. Arrain orde, metal astunak nagusi.

Ur Partzuergoko gerente Pedro Barreirok Ibaizabaleko urak berreskuratzeko lehen urratsak gogorarazi dizkigu: "1979an egindako batzar batean onartu zen Saneamendu Plan Integrala. Helburua %60ko oxigeno disoluzioa lor- tzea zen —abiapuntua %0 izanik jakina—, Ibaizabalek Partzuer-

goko kide diren udalerriak zeharkatzen dituen lekuetan". Bizia egon dadin, oxigeno kontzentrazioa %20koa izan behar da gutxie- nez, Ibon Aresoren esanetan.

Garbitzeko, hondakin gehiagorik ez bota

Ura garbitzeko modua ura ez zikintzea bide da. Hala, Sanea- mendu Planaren zutabea ur- araztegiak ziren, eta oraindik dira. Ibaizabalera zein haren isurkideetara zihoazen etxeeta- ko ur zikinak kolektore bidez batzen hasi ziren; gehien-gehie- nak Ezkerraldean eraikitako Galindoko araztegi bidaltzen hasi ziren, eta hara bidaltzen dira gaur egun ere. "Galindon 900.000 lagun honen hondakin-urak jaso eta arazten dira", dio Barreirok, "gainerakoa beste araztegi batzuetara joaten da: Gueñes, Muskiz...". Industriari dagokionez, kasu gehienetan fabriketan bertan ipini zituzten araztegiak.

Emaizta agerikoa da, zortzi- garren orrialdean ikus dezake- zuten argazki-bikoteak erakus-

ten duenez. Pedro Barreiroren esanetan Sanemandu Plan Integralaren %94 bete da, eta urte bi barru beteko da osorik. Onurak, gainera, ur barruan ere igartzen dira, kanpoan ez ezik. %60ko oxigeno kontzentrazioa lortu da azkenik. Hogeita hamar arrain espezie desberdin atzeman dira dagoeneko itsasadarrean, eta baita algak eta itsaski zenbait ere. "Hondoetan ere hasia da bizia agertzen", nabarmendu du Ibon Aresok. Politikariren batek orain urte batzuk iragarritako bainuei dagokienez, Pedro Barreiro gerenteak nahia go izan du gehiegi ez busti, Ereagan ez bada bederen: "Inguru honetan dugun kostaldea kontuan edukita, egokiena hondartzan bainu hartzea dela uste dut".

Zenbateraino garbi?

Talde ekologistak, uraren kalitatea asko hobetu dela onartu arren, ez datoz guztiz bat Partzuegoaren baikortasunarekin. Begoña Zorrakinen iritziz, "ura ez dago hain zikin, egia da, baina hondoa oraindik dago kutsatuta, metal astun asko dago. Jendea itsaski arrantzan dabil, inork ez du debekatzen, eta itsaski kutsatua da". Zorrakinek urteak daramatza Lanius elkarte ornitologikoaren kanpaina bat koordinatzen; eskaria, Ibaizabaleko gun e bi Eusko Jaurlaritzako Hezegune Inbentarioan sar ditzatela. Arestian esan dugunez, antzinako Ibaizabalen zatitxo batzuek gaurdaino iraun dute, eta horien defentsan dihardute ekologistek, mehatxupean ikusten dituzte eta.

Une honetan, Ibaizabalen ertzetako hezegune bakarra dago aipatu zerrendan: Astrabuduako ibarra, Erandion. Alferrik hori ere Zorrakinen esanetan, "inbentarioan egoteak ez baitakar berez inolako babes edo berreskuratze neurririk". Hala, negargarri dago ibarra, giza-ekintzaren menpe, eta bertatik oso hurbil egin nahi omen duten errepide baten mehatxupean.

Laniusek babestu eta berreskuratu nahi dituen gun e biak Lamiakoko ibarra eta La

Bizkaiko Zubiaren eta Ibaizabalen alde batetik bestera ibiltzen diren ontzien arteko bizikidetzak baketsua izan da. Metroa Sestaoraino iristek ordea, kalte handia egin die.

Bola hondartzatxoa dira, Leioan eta Getxon hurrenez hurren. Bigarrena oso gun e txikia da, marea behera baizik agertzen ez dena; balio ekologikoa hegazti migratzaileen atsedene leku izatetik datorkio batik bat. Lamiakoko ibarra, berriz, ez da Doñana, baina badu bere garrantzia. Zorrakinen ustez, "Ibaizaba-

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

gure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

Bizkaiko Foru Aldundia
Kultura Baita
Diputación Foral de Bizkaia
Departamento de Cultura

gure artean euskaraz

UR PARTZUERGOA

UR PARTZUERGOA

Bi irudiotan Kadagua eta Ibaizabal elkartzen diren puntua ikus dezakegu. Ezkerrekoa 1976koa da. Eskuinekoa, 2004koa. Aldea nabarmena

Zelan aurre egin uholdeei?

Askotan, Ibaizabalen uharka ez da bertatik zetorren ur guztiari eusteko gauza izan. Hala, Bilboren eta inguruko beste herri batzuen historia uholdez beteta dago; azkenekoa, 1983ko abuztuko, ez zen samurrenetakoa izan. Hondamendia izan eta urtebete geroago, Labein enpresa azterketa egiten hasi zen, Bizkaiko Aldundiaren eskariz, uholdeen ondorioz latzenak jasan zituzten hiru guneean —Abusu, Ugao eta Urbi— halakorik berriro jazo ez zedin. Bost urte eman zituzten zeregin horretan, eta ondorioz zenbait aldaketa egin ziren bai Ibaizabalen bai Nerbio-ribildietan.

"Egindako lanei esker, ziurtasun osoz esan dezakegu ibaiak —leku horietan beti ere— ondo eutsiko liokeela 500 urteroko ur-otorrerari", dio proiektuan ibilitako Ramon Cortina ingeniariak. 500 urteen kontua estatistika hutsa da noski; hondamendien maiztasuna naturaren apetak baizik ezin erabaki. 500 urterokoa esatea oso uholde handia esateko modua da, azken batean. 1983koa, argi dezagun, handiagoa izan zen: "Segundoko 3.000 metro kubiko ur etorri ziren ordukoan; 500 urterokoan 2.000 dira".

Honenbestez, zer gertatuko litzateke 1983ko Aste Nagusikoren pareko euri-jasa balego bihar? "Bada, uholdeak ez lirateke hain larriak izango aldaketok egindako lekuetan —diosku Cortinak—; besteetan, berriz, gauza bertsua izango litzateke. Kontuan izan Abusutik itsasadarra itsasoratzen den tokiraino ez dela ezer egin. Eta ez ideia faltagatik. 1983ko hondamendia izan eta gutxira, Juanjo Aspuru Iberdueroko hidrologia-buruak ekinbide bi proposatu zituen halako uholdeei aurre egiteko: Deustuko Kanala zabaltzea, gaur egun Zorrozaurre penintsula dena uharte bihurtuz, eta hodi handi batzuk eraikitzea, Etxebarri ingurutik Olabeagaraino ura eramateko".

Aspurren ideiek bultzatuta, azkenik, Bizkaiko Aldundiak ikerketa-lana eskatu zion ingeniari-tza-enpresa bati. "Azterketaren ondorio nagusia zera izan zen: 83koa bezalako hondamendirik gerta ez dadin, Ibaizabalen uharka bikoiztu egin behar da". Azken batean, Aspuru esandakoa baieztatzen du horrek, hark proposatutakoak eginez horixe lortuko litzateke eta. Ez da, ordea, ezer egin momentuz, oso garestia delako besteak beste. Nolanahi, eta estatistikari men egin behar badiogu, oraindik urte asko daukagu diru biltzeko.

len azken zantzua izatea da garantzitsuen". *La Bolan* bezala, hegaztiak jateko erabiltzen duten lokatz aldea dauka, itsasadarrean bertan; lehorrerago, hezegune zati bat dago oraindik, urbanizazio larriaren lekuko mutu.

Hezegunea edo ur-araztegi berria?

Laniusen eginahalak Lamiakoko hezegunearen aldekoak dira gehienbat, hark baitu mehatxurik behinena. "Eta, hara zer ironia, ur-araztegi bat eraiki nahi dute bertan", dio Begoña Zorrakinek, "harrigarria da ingurumena zaintzen dabiltzala esan, eta gero Ibaizabaleko azken gune naturaletako bat hondatu nahi izatea". Izan ere, Galindoko ur-araztegia lanez gainezka dago honezkero. 1979an Partzuergoak Ibaizabal garbitzeko egin planak beste araztegi bat aurreikusi zuen eskuin ibarrean, eta orain heldu da unea, antza, berau eraikitzen hasteko. Ekologistek baietz, beharrezkoa dela, baina beste nonbait jar dezatela; Partzuergoak, ea non jarri behar duten Lamiakon ez bada. Momentuz, Laniusen kanpainak oihartzun eskasa erdietsi du erakundeetan. "Denek diote arazoa ez dagokiela beraiei, besteena dela eskumena", kexu da Zorrakinek. Partzuergoak, berriz, araztegi proiektua defendatzen du baina gerentearen ahotik adierazi digutenez, berau ez da inolaz ere 2010. urtea baino lehen lanean egongo.

Aipatu hiru gunek (*La Bola*, Astrabudua, Lamiako) eskuin ibarrean daude. Ezkerraldean, orain urte gutxi desagertu zen azkenekoa, Megapark eztabaidatsua eraikitzeaz batera, Zuloko Ibarreta izeneko inguruan. Orduan, Barakaldoko talde ekologisten borrokak ez zuen emaitzarik lortu. Lehengo hezegunea merkatalgunea da orain, Ibaizabalen ertz bietan izandako aldaketa sozial handien adierazpide ezin gordinagoa.

Bilboren itxura aldaketa

Bilbo berri bat jaio da, oraindik zeharo burutu ez den erditze astirotsu baten ondorioz.

Industrian oinarritutako aroa atzean utzi du hiriak, ez nekerik, izerdirik eta sufrimendurik gabe, eta zerbitzuetara lerratu da argi eta garbi, munduan beste zenbaitzuk egin bezala: Glasgow, Pittsburg, Rotterdam...

Prozesua ez da bat-batekoa izan, plan zehatz baten arabera baizik. Ibon Areso da, hain justu, plan horien sortzaileetako bat: "Kontua ez da industria desagertu dela. Industriak aberastasuna sortzen segitzen du, baina dagoeneko ez du lanik ematen, edo ez lehen bezainbat. Sestaoko ACBk, gaur, garai batean Labe Garaiek adina altzairu ekoitz dezake, baina langileen %10arekin. Arazo bakarra ez da industriaren desagertpena —hori ere bada—, industriak lanik ematen ez duela baizik".

Bilboko agintariak 80ko hamarkadaren erdian ohartu ziren aldaketa beharraz, eta 1988an hasi ziren aldaketa hori zertzen. "Hiri aberatsa ginen, baina hirigintza zein ingurumen aldetik erdipurdikoa. Jendea hirugarren sektorean lanean hasi behar bazen, batez ere zerbitzu-hiria izan behar baginen, geure itxura aldatu behar genuen. Hiri atsegina behar genuen". Aurpegi garbiketa etorri zen: Guggenheim, Euskalduna jauregia, Bilboko Itsasadarra museoa, Zubizuri, BEC, Loiuko aireportu berria, tranbia... Ikur asko jaio dira azken urteotan, munduaren aurrean Bilboren beste irudi bat zabaltzeko, eta bide batez ahalik eta bisitari gehien erakartzeko. Bilbok sorbaldeetako ugerra astindu du, atzerria maite-mindu nahian. ■

Hegazti migratzaileen azken geltokiak gorde nahian

Urtero-urtero, milaka hegazti migratzaileek Euskal Herria aukeratzen dute igarobidetzat. Edo beharbada gehiegizkoa da aukeratzen dutela esatea; egiazki, beraien kode genetikoan gordetako informazioaren menpe aritzen dira.

Kostalde labartsuetan, txoriek —edo haien geneek, hortaz— zabalgunek hautatzen dituzte lehorrerako bide. Bestela esanda, itsasadarra. Bizkaian badira batzuk, baina batez ere hiru maite dituzte hegaztiak: Urdaibai, Barbadun eta Ibaizabal. Lanius elkarteko Carlo Matasen esanetan, gainera, tematiak dira oso: txori baten arbasoak, belaunaldia belaunaldiaren atzetik, Ibaizabaletik sartu izan badira, handik sartuko da hura ere. Migrazio kontutan dabilzanek nekez aldatzen omen dute iritzia, ADN a ez baita erraz berprogramatzen. Ez behintzat ingurunea aldatzen den bezain azkar.

Migrazioa, bestalde, ez da edonolako txangoa. "Txoriek, hegaz egin ahal izateko, ahalik eta pisurik txikiena eduki behar dute —dio Matasek—, horregatik ezin dute koipe-erreserbarik eduki. Hegazti migratzaileek, euren bidaia luzeak hasi aurretik, guztiz ase arte jaten dute, etapa bat egiteko adina erreserba pilatuz, ez gehiago". Horregatik, funtsezkoa dute atsedenaldietan lasai jan ahal izatea. Hurrengo etapa betetzeko adina jan ezean, ezin dute bidaia amaitu, eta nekearen nekez hiltzeko arrisku handia dute.

Ibaizabalera doazen hegaztiei, honenbestez, "txantxa" galanta egin die genetikak. Gero eta leku gutxiago dute jateko —dagoeneko aipatu ditugun Lamiakoko ibarra eta La Bola hondartza baino ez— eta horietatik ere giza-ekintzak uxatzen ditu maiz. Horixe da, hain segur, Lanius —elkarte ornitologikoa, azken batean— behinolako paradisuen azken aztarnak gordetzeko ahaleginera bultzatu zuten arrazoirik nagusietakoa.

Ibaizabal da Ibaizabalen izena

Bilboko eta inguruko hirietako kaleetan belarriak zabalik dabilen edonorentzat, zalantzarik ez da izango bertako itsasadarren izena Nerbioi dela. Erdarazko Nervión aldaeran, batik bat. Hala ere, Euskaltzaindiak ez du zalantzarako betarik ematen: Ibaizabal da Abran itsasoratzen den ibaieren izen ofiziala. Bertako Onomastika Batzordeko kide batek adierazi digunez, horixe izan da "mendez mende herriak erabilitako izena, bai euskaraz bai erdaraz".

"Ikerketa egin genuen —diosku Euskaltzaindiakoak— eta hala jakin genuen Begoñako udalerriko biztanleek betidanik Ibaizabal esan diotela Urbi (Basaurin) eta Abusu (Bilbon) arteko tarteari. Hortik aurrera, bilbotarrek 'itsasadarrak' esaten zioten, besterik gabe". Abusu auzoaren izena bera ere, agidanek, Ibaizabal izan zen garai batean.

Jakina da Ibaizabal eta Nerbioi ibaiak Basaurin elkartzen direla, Urbi izeneko inguruan hain justu. Euskaltzaindiak, arrazoi historikoez gain, geografiari lotutakoak ere hartu ditu aintzakotzat Ibaizabal izena onesteko. Horietako bat ibaieren norabideen menpekoea da: Ibaizabalek lerro

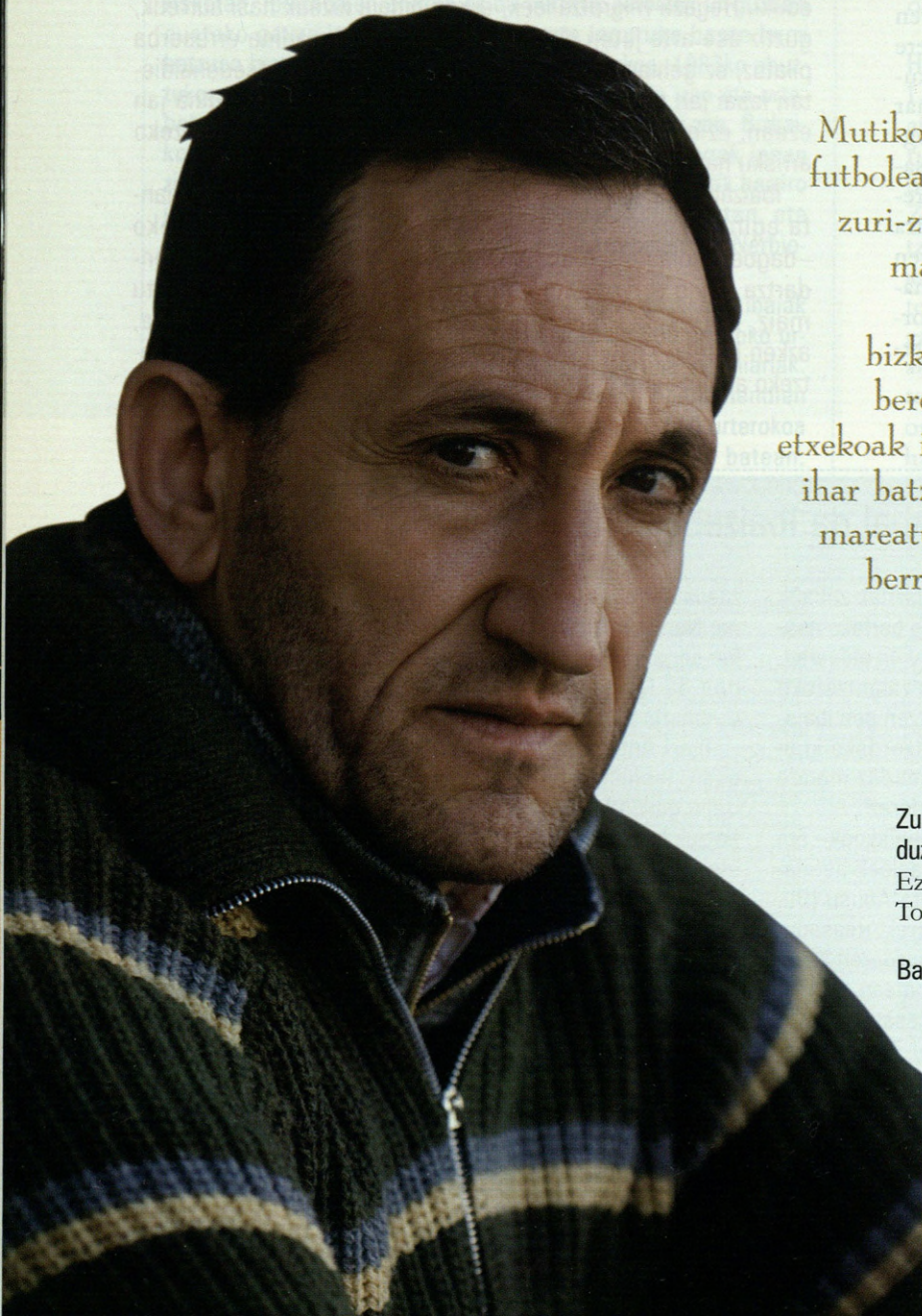
zuen egiten du, gutxi gorabehera, Durangaldetik Abraraino; Nerbioik, aldiz, ez. Mapan begiratuta, Nerbioi Ibaizabalen sartzen dela dirudi. Bestetik, Ibaizabalen arroa luzeagoa da Nerbiorena baino, eta baita lehenbizikoaren ur-emaria handiagoa ere.

Iñaki Antiguedaden berbetan, hidrologian ez dago, egia esan, inolako araurik ibai bi elkartzen direnean zeinen izena gailendu behar den erabakitzeke. "Hala ere, irizpide batzuk logikoak dira". Hain zuzen, ibai bakoitzaren norantza eta emariak aipatu ditu EHUKO irakasleak.

Euskaltzaindiaren arabera, Nerbioi izena XIX. mendean hasi zen indar hartzen, "zenbait entziklopediatan batez ere". Haietan esaten zenez, Nerbioi zen izenik egokiena, "herri xeheak Ibaizabal erabili arren". Gaur egun, Ibaizabalek ei dauka indar gehien euskarazko jardunean, eta Nerbioik erdarazkoan. Bizkaiko hiriburuaren izen ofizialaz orain gutxi piztutako eztabaidaren harira, zera esan genezake: Ibaizabalek Bilbo zeharkatzen duela, eta Nerbioik, berriz, Bilbao.

Hanketako eskuak

«Bakoitzaren gorpuzkera mundu bat da»

A close-up portrait of a middle-aged man with dark hair and a serious expression, wearing a dark green and blue striped sweater. He is looking slightly to the right of the camera.

Mutiko txikia zela, plazan pilotan edo futbolean ari zirela, Balentin, "Beltxa", zuri-zuri jartzen omen zen noiznahi, mareatu eta lurrera erortzen zen, lagunek etxera eramaten zuten bizkarrean hartuta, eta han mutila bere onera ekartzen saiatzen ziren etxeakoak igurtziak emanez. Orain, gizon ihar batzuk beregana etortzen dira erdi mareatuta, ia zutik ibili ezinda, arnas berri bila, eta Balentinen igurtziek ekartzen dituzte beren onera.

AMETS ARZALLUS

Argazkiak: Dani Blanco

Zure palmaresean jarriko dut Tour bat irabazi duzula?

Ez, nik nire palmaresean ezin dezaket jarri nik Tourra irabazi dudarik.

Baina zu ere tartean zinen, eta hori ere izango da zerbait kontatzekoa, edo harrotzekoa behintzat?

Bada halako zerbait berezia, bai, nik joan den urtera arte sekula Tour bat irabaztea zer zen ez nekien, Espainiako Vuelta bai, hiru edo lau aldiz irabazi zuen taldeak, Tourrean bigarren ere izan ginen Alex

Zullerekin, baina Tour bat irabaztea zer zen ez nekien. Eta bada zerbait berezia, baina ez dit ezer aldatu. Tourra irabazi, hurrengo egunean etxera etorri eta kito. Hala ere badu halako esanahi bat, pentsatzen duzu: "Bai, Tourra irabazi zen urte hartan ni han nintzen."

Zuentzat ere berezia izango da maillot horia dakarrenari ematea masajea ala?

Denentzat izaten da poza irabazten denean, gauzak gaizki ateratzen direnean denentzat izaten den bezala tristura. Ez dakit harrotzekoa esan, baina bai urguilu puntu bat, zurekin dagoen norbaitek maillot horia ekartzea, edo zu lanean ari zaren norbait, aurrenekoa izatea. Guretzat ere pozgarria da.

Eta alderantziz, berea eman gabe, ahulduta, etsita, gaizki eta atzean sartu denari, nolako masajea eman behar zaio? Nola animatzen da hori?

Bada jendea nahiz eta gaizki ikusi bere burua ixten dena eta ez duena hitz egin nahi, beste batzuk berriz, saiatzen zara animatzen, morala gora altxatzen, beti ez da erraza izaten baina. "Masajea hartu, deskantsatu, afaldu ondo, gauean ohera joan, deskantsatu berriz, eta bihar beste egun bat izango da, eta gauzak alda litezke...". Askotan gezurra ere esan behar izaten da, zuk badakizu ondo ez dabilela, ez duela bukatzeko aukerarik izango, baina saiatzen zara gezurra esaten. Tira, gezurra ez, baina egia ere ez.

Eta eskuak altxatuta datorrenari ez da egongo ezer esan beharrik, ala?

Hark dena berak esaten du. Isilik egon, esaten duena entzun, eta kito. Eta euforia puntu horrekin beste askotan esaten ez diren gauzetaz ere igual hitz egiten da, gertatzen da hori ere.

Beraz egia da masajista txirrindularien psikologoa ere badela?

Hala esaten da, baina nik ez dakit hainbestearino ote den. Egia da beraien konfiantzazko gizonak garela, ordu erdi batez edo ordu betez gurekin bakarrik egoten dira, eta izaten da beste leku askotan hitz egiteko aukerarik izaten ez denaz aritzeko aukera, baina hori harremana nolakoa den. Batzuekin harremana ona izaten da, beste batzuekin ez horrelako estua, eta gogoia ere ez da beti berdina izaten, batzuetan hizketan berak hasten dira, bestetan lo igoal hartzen dute. Beraz txirrindulari batzuen psikologoak izan gaitezke baina denena ez. Gainera niri ez zait gustatzen karrera bukatu eta karrerako kontuetaz hitz egitea, bizimodua, zer egiten duen, bada jendea ehiza gustatzen zaiona, edo andreaz edo umeaz hitz egiten dizuna, ezkondu egin behar duela, etxea erosi, edo saldu, autoa erosi duela... tankera horretako solasa izaten da. Autoarena maiz, abiadura eta autoak gehienei gustatzen zaizkie, eta txirrindulari askok profesionalelara

Nortasun agiria

1959ko urrian 24an jaio zen Albizturren, eta orain ere bertan bizi da. Albizturreko eskolan hasi zituen ikasketak, eta Tolosako eskolapioetan, eta Andoaingo La Sallen ere ibili zen. Beti txirrindularitza atera du ogibidea, hiru urtean profesional bezala (Orbea eta Colchon CR taldeetan) eta azken hogeitaz urteotan masajista bezala (Caja Ruralen, Paterninan, ONCE eta Liberty Segurosaren hamalau urtean, eta iaz eta aurten Discovery Channelen). Iaz Lance Armstrongek bere azken Tourra irabazi zuenean bera ere han zen masajeak ematen. Etxean dagoeneta Albizturren bizi da, bakarrik.

pasa eta aurreneko diruak auto bat erosten gas-tatu izan ditu. Hori agian izango da gehien hitz egiten denetako zerbait, baina ez hori bakarrik, gauza askotaz hitz egiten da.

Munduko txoko guztietako txirrindulariak dituzue, amerikarrak, ukrainarrak, frantsesak, portugaldarrak, euskaldunak, espainiarrak... Kultura ere denek ez dute berdina. Antzematen al da hori ateratzen zaien hitzean?

Bai, leku ezberdinetakoak dira, eta hizpidea horrek aldatzen du. Horrek guretzako ikasteko asko balio du. Adibide bat jarriko dizut, Beltran Jaengoa da, eta bere aitak olibondoak dauzka eta mahatsa biltzen du. Orduan asko gustatzen zaio horretaz hitz egitea, zein olibok zertarako balio duen, zer egiten duen, zertarako biltzen diren, eta horrekin masaje ordu bat lasai pasa liteke.

Zu ostatuko semea izaki entzutera jarria egongo zara. Ostatu hark zenbat markatu zintuen? Txirrindularitzako lehen lasterketak eta lehen komentarioak han entzun al zenituen?

Bai, telebista hamar bat urte nituela sartuko zen etxean, eta han ikusten nituen botatzen zituzten lasterketak. Baina beste munduko ametsik gabe, botatzen zutena ikusi, ikusteko asko ere ez zen egoten, eta kito. Txirrindularitzako arra beranduxeago sartu zitzaidan, hamalau-hamabost urterekin edo.

Baina bizikletarik apenas izango zen orduan Albizturren...

Ez ziren asko. Baziren ez dakit zenbat kilo pisatzen zutenak, eta denek ibiltzen genituenak, ez batena, baizik eta denena zena. Baina nik nire aurreneko bizikleta hamalau urterekin erosi nuela uste dut, 2.000 pezetan edo ordaindu nuen garai hartan. Ez zen izugarria izango baina niretzat ona zen.

Balentin Dorronsoro

Nork esan orduan bizikleta hari urrea aterako zeniola? Nahiz eta profesionaletan urte gutxi egin, ez duzu inoiz txirrindularitza ez den beste lanik izan. Bada hori nahiko marka.

Soldadutzatik etorri nintzenean hasi nintzen serio antzean bizikletan ibiltzen. Eta denborarekin gero eta gorago eta gero eta aurrerago profesional izatera iritsi nintzen, baina ez nintzen urte askoan izan, hiru urtean bakarrik. Irtsi nintzen, probatu nuen eta kito. Azken urtean oso gutxi korritu nuen, ez nenbilen gustura, eta aukera eman zidatenez nahi banuen masajeak ematen hasteko, eskolara joaten hasi nintzen, eta ia bizikletan baino gehiago eskolan ibili nintzen. Irunen ibili nintzen astean hiru edo lau egunetan, eta ez nintzen handik asko nekiela aterako, baina hurrengo urtetik aurrera lanean hasi nintzen.

Orain urtebete munduko talde onenak fitxatu zintuen, US Postal ohiak, Discovery Channelek. Masajista bat zertan nabarmentzen da batek edo besteak fitxatzeko?

Nik uste miraririk inork ez duela egiten. Ezin da esan, nik masajista hau hartuko dut eta gure etxean denak onak izango dira eta inor ez da lesionatuko, ez. Nik uste dut ezagupideagatik izan dela gehiago, eta gustuko izateagatik. Nik garbi daukat ez naizela hara joan besteak baino hobeaz naizelako, baizik eta Bruynell ezagutzen nuelako, eta momentu horretan norbait behar zutelako.

Jende askok esaten du, txirrindulariak egun batean txiki arraio eginda iritsi helmugara, eta biharamun goizean fresko-fresko egoten direla irteeran, hori ez dela posible. Azaldu iezaziozu baietz.

Nik uste dut posible dela. Eta pentsa, izaten dira egunak guk geronek bizikletatik jaitsi eta dutxan sartu beharrekoak, beraiek gauza ez direlako. Bizikletatik jaitsi, erantzten lagundu, eta dutxa berotan sartu. Ezagutzen ez duen batek esan lezake: "Hau bihar ez da gauza izango ateratzeko". Baina badakizu baietz, dutxa on bat, masajea hartu, afaldu, deskantsatu eta errekupeatu behar dena errekupeatzen du, bitamina hartu, eta hurrengo egunean ateratzeko gai izango da. Baina hori ez txirrindulariekin bakarrik. Basoa botatzen aritzen direnak ere egunean hamabi orduan aritu basoa botatzen eta nekatuta bukatzen dute, porru eginda, eta hurrengo egunean lanera joaten dira eta beste hamabi ordu pasatzen dituzte. Beraz, entrenatuz gero, eta zailduta egon, zainduta, elikadura aldetik, deskantsu aldetik, nik uste oso posible dela. Jendeak gauza asko bila lezake, baina horretarako bakarrik dagoenak ahal du.

Eliteko kirola ez da osasungarria

"Gorputzari tratatu txarra ematen zaio. Dударik gabe kirol onena bere neurrian da. Beraz, ados nago, eliteko kirola ez da osasungarria, eta onena hemen egiten den bezala, bizikletan edo oinez ibiltzea da, baina norbere onetik atera gabe. Elitean askotan beren onetik aterata ibiltzen dira, bihotza ez dakit zenbat taupadetan, eta hori ez da ona, baina hori da ogibidea eta norberak aukeratzen du. Meatzeari aritzea ere ez da ona, baina jendeak handik atera behar izaten du bizimodua. Ona dena bakarrik egin behar izango bagenu uste dut makina bat gauza egin gabe gelditu beharko genukeela denek".

Miraririk ez da egiten, mahaira igotzea kosta zaiona, ordu beteko masajearen ondoren ez da saltoka jaisten. Hankatako mina ez da mirari bat eginda kentzen. Eta hurrengo egunean ere bizikletan ateratakoan, berotu arte, hankak nagituta egoten dira.

Zuk hankak hunkituz irakurtzen duzu bakoitzaren gorputzaldia?

Bai, batik bat zuk ezagutzen duzun jendearekin, ezagutzen duzun muskularekin. Zu beti berdinarekin ari baldin bazara, iristen zara bakoitza ezagutzera, zeren eta bakoitzaren gorpuzkera, izaera bezala, mundu bat da. Denak ezberdinak gara. Berritan etortzen bazaizu zailagoa da, pertsonalki ezagutu behar duzun bezala, gorputza ere ezagutu egin behar duzu; horrek denbora eskatzen du, egoera ezberdinak, eta gauza asko. Baina azkenean ezagutu liteke bakoitza. Eta orduan antzematen diozu zer sasoitan dagoen.

Masajea ere gorputz eta gorputzaldi bakoitzak berezia eskatzen du?

Aldaketa handirik ez da izaten, baina beti berdina ere ez. Ikusi behar da bakoitza nola iritsi den eta zer behar daukan. Ezin da beti indar berdina egin muskulua ez delako beti berdinegoten. Eskua nola sartzen diozun, eskua zenbateraino sar zenezakeen, non egiten duzun mina, non ez, bakoitzaren gustuaren arabera ere badago.

Min emateraino iritsi behar du masajistak?

Bai, eta batzuei gustatu egiten zaie, zu ustez ari zara zuri iruditzen zaizun bezala masajea ematen, eta esaten dizu "aizu, gehixeago estutu iezadazu", edo alderantziz, "gutxixeago estutu iezadazu, niretzako gehiegi da". Baina, bai, mina ematen da.

Eskutako minik izaten duzu?

Bai, sortzen da, batik bat orain. Urtearen aurrenean bi edo hiru hilabete lanik egin gabe egon, eta hasieran beti nabarmentzen da zerbait, baina hamabost eguneko gorabehera izaten da hori.

Arriskurik ez al dago makinek ordezkatzeko pertsonaren lana?

Nik uste dut ezetz. Gauza asko daude orain, bai masaje aldetik, bai gimnasia aldetik, mahaian etzanda jarri eta gimnasia egiten duzula esaten dutenak, nik ez dakit hainbestearaino den. Nik uste gimnasia egin nahi duenak norberak kostata eta sufrututa egin behar duela. Autobideko gasolindegietan ere ikusten dira txanpona sartu eta masajea ematen duten aulkia. Tentatuta egon izan naiz baina ez dut sekula probatu, eta ez zait iruditzen leher eginda datorren kamioi gidaria, logurez eta bizkarreko minez datorrena, han eseri bost minutuan eta korrika aterako denik. Agian oker egongo naiz, baina ez dut uste.

Aurten zenbat masaje eman dituzu?

Bi astean egon naiz kontzentrazioan, Kalifornian, talde guztia egon gara, hogeita zortzi txi-

Ofizio guztiak

"Hemen ez da masajista izatea eta masajeak ematea bakarrik. Aldi berean hogeitaz egunean autobus bat ibili behar duzu, edo kamioi bat, edo aste batean kanpoan zabiltzanean erosketak ere egin behar dira, jateko behar dena, arropa ere guk garbitu behar izaten dugu, nahiz eta kamioian garbitzeko eta lehertzeko tresnak egon norbaitek jarri behar ditu, norbaitek kontu egin behar du atera eta berriz jartzeaz, beraz denetik tokatzen zaigu, mundu horretan egin litezkeenetan denetik".

rrindulari, eta nik horietako bost hartzen nituen. Hasten nintzen arratsaldeko hiruetan eta iluntzeko zortzietan bukatzen nuen, bost ordu egu-
nero, nik ere nahiko nekatuta bukatu dut.

Zein bost ibili dituzun esan al daiteke?

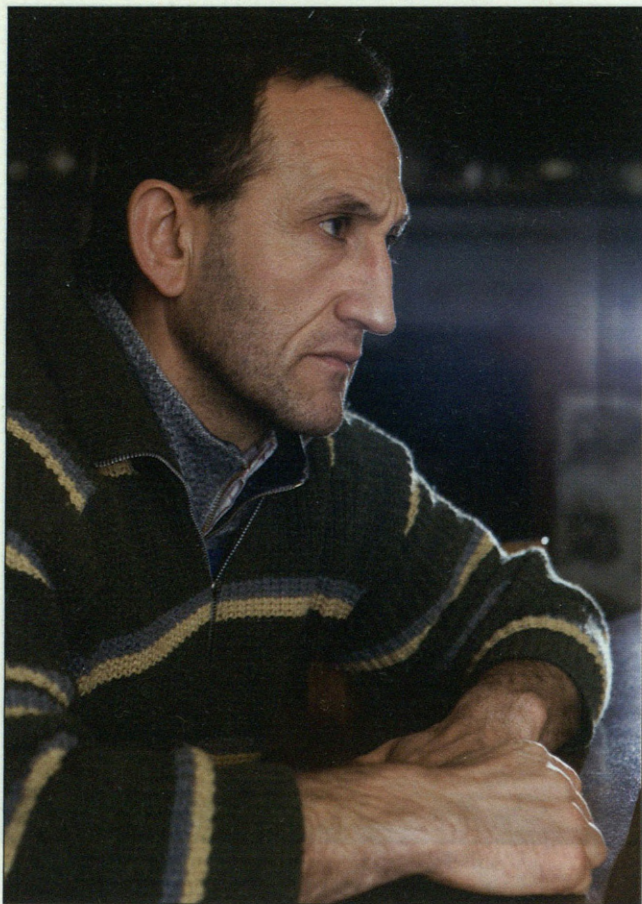
Jose Azevedo, Jose Luis Rubiera, Egoi Martinez, Isidro Noval eta Manuel Beltran. Ez da ohizkoena izaten hizkuntza kideak elkarrekin ibiltzea, hainbeste hizkuntza ezberdin daudenez saiatzen baitira nahasten eta denei ingelesez hitz egin arazten, bestela bakoitzak berea egiten duelako, eta badagoelako jendea ez dakiena eta horiek ikas dezaten nahi dutelako. Baina nik, jakina, bost hauekin ez nuen ingelesez hitz egiten.

Zenbat hizkuntza hitz egiten dituzu zuk?

Moldatzen naiz euskaraz, gaztelaraz, frantsesez, italieraz, eta ingelesa eta alemana ere itxura antzean.

Eskerrak mutikotan eskola ez zenuen oso gogokoa!

Ez, ez genuen gustukoa, baina joan beharra izaten zen. Gero, ordean, ikusi nuen hizkuntzak beharrezkoak izango nituela eta neure kabuz hasi nintzen ikasten. Hala ikasi nuen ingelesa orain hogeitaz urte, eta ez naiz katedratikoa izango, baina moldatzen naiz. Frantsesa batxilerran ikasitakotik, eta gero Frantzia emandako denboratik menperatu dut. Ez naiz sekula eskolara joan, baina uste dut gogoan izanez gero badaudela beste aukera batzuk.

Euskaraz masaje asko eman izan duzu?

Bai, Abraham Olanorekin, Marino Lejarretarekin, Mikel Zarrabeitiarekin, Alberto Leanizbarrutiarekin, David Etxebarriarekin... Euskaldun taldea ez izanagatik ere ONCEn beti izan da euskaldun asko, bai txirrindulari bezala, eta bai masajista bezala. Eta orain ere Discoveryn Egoi Martinezekin euskaraz hitz egiten dut, eta sendagilearekin ere beti, Kepa Zelaiarekin, izatez galdakaoztarra baina Elorrión bizi dena.

Egoi Martinezekin zer itxaropen dago?

Nik entzun dut Bruynellen gustuko norbait dela eta zerbait berezia ikusten diola, eta berak egin duen apustua da. Gaztea da oraindik, eta etorkizuneko txirrindularia dela iruditzen zait niri ere. Zenbateraino irits litekeen? Ez dakit, nik ez dut gehiegi ezagutzen, Etorkizuneko Tourra irabazi zuen orain dela lau edo bost urte eta hori irabaztea bada zerbaiten seinale. Nik baino gehiago ulertzen duen jendeak eraman du harantz, Bruynellek uste dut nik baino gehiago ulertzen duela, eta berak zerbait berezia ikusi diola iruditzen zait.

Aurten bost ibili dituzula esan duzu, antzemanda egongo zara zein ibiliko den ongi?

Hankak ondo edukiagatik maila bat dauka bakoitzak, eta maila horretatik ez da pasako. Eta nik orain ibili ditudanak ezagunak dira, Azevedo

badakigu noraino irits litekeen, Rubiera ere bai, eta ondo ibiliko diren garaia iritsiko da, baina ondo ibiliagatik ere ez dela miraririk izango badakigu. Ondo daudenean ere badakigu Tourra irabazteko zenbat izan litezkeen.

Esan nahi duzu Armstrongik gabe ere berriz Tourra disputatzera joango dela Discovery?

Ez dakit badagoen inor Tourra irabaztekorik, baina disputatzera pentsatzen dut joango garela. Ez lehenagoko lasaitasun harekin, lehenago irabazteko aukera gehien zituena mundu guztiak bazekien nor zen, orain nahiz eta irabazteko pentsamendua izan beste era batera jokatu beharko da, taldeak eduki litzakeen esperantzak ez dakit zeinekin diren. Orain ez dago esaterik "honekin Tourra irabaz genezake", nahiz eta norbait hor aurrean joateko pentsamenduarekin ibili.

Ziur izenen bat baduzuela buru atzean...

Popovitz. Azevedo nahiz eta ONCEREkin urte batean seigarren iritsi zen, eta gero Discoveryrekin bosgarren, badakigu irabazteko adinakoa ez dela. Savoldelli ere uste dut ezetz. Giroa irabazi zuen iaz, aurten ez dakit berriz irabazteko gai izango den, baina urtetan ere aurrera doa, hogeita hamahiru egingo ditu. Beraz nik uste denen ahotan Popovitz dagoela, baina ikusteko dago oraindik.

Armstrongez hitz egin dezagun, askotan ibili duzu Armstrong esku artean?

Ez, ni Tourrean ibili naiz Armstrongekin, eta Paris Nizan eta Dauphine Liberen ere bai, baina bestela berak beti masajista berdina ibili izan du. Azkeneko urtetan beti berdinarekin ibili da, eta ez lasterketetan bakarrik, baita kontzentrazioetan ere, etxean ere bai askotan.

Manolo Saiz

"Nik berekin beti harreman ona izan dut, eta ezingo nuke besterik esan, bestela ez luke izango esplikaziorik hamalau urte berekin egoteak. Zorrotza izan da zorrotza izan behar duenean, eta bestaldera izan behar duenean beste aldera ere izan da. Eta txirrindulartean egongo da jendea nirekin ados ez dagoena, baina nik ezin nezake besterik esan".

Bertsoa

DOINUA:
ZER DA GAUR DONOSTIAN

Zugana heltzen dira
nekatu antzean,
osatzeko asmotan
etzanda jartzean.
Zuk atzamarrak sartuz
tendoien ertzean,
irakurriko duzu
zeure behatzean
zer daukan kontatzeko
gihar bakoitzean.

Aitor Mendiluze

Armstrong eskutan hartzean zerbait berezia hunkitzen ari zarela antzematen da?

Ez, nik uste dut begiak itxita jarri, norbaiten hankak hunkitu, eta inork ez lezakeela esan, "honek Tourra irabaziko du" edo "hau Tourra irabazitakoa da". Bestela erraza izango litzateke, hankak hunkitzen joan eta esan "hau etxerako, hau ez", "honek Tourra irabaziko du, honek ez", ni behintzat ez naiz gai horretarako.

Ez dakit Armstrongekin zer hizpide izango zenuen, barkatu atrebentzia, dopingaz hitz egiten zenuten?

Ez, nik Armstrongekin ez dut sekula hitz egin dopingaz. Ez da saihesten den gai bat, ez dago zergatik saihesturik ere, baina nik uste dut barruan baino gehiago kanpoan hitz egiten dela horri buruz. Orain ere adibidea hemen dugu Herasekin, eta hitz egiten da, baina hor dagoelako, eta kontrolak pasatzen direlako, eta goizetan askotan seietan edo seiak eta erdietan etortzen zaizkizulako ate joka, eta odola ateratzen dizutelako, eta haserre jaikitzen zarelako. Ez da bereziki atsegina den hizpidea ere. Hitz egin behar denean edo iritzia galdetzen dizutenean hitz egiten duzu, baina ez gara horretaz mintzatzeten beti aritzen.

Nik *L'equipe* irakurri izan dut, eta, badakizu, hor Armstrongek 1999an EPOrekin positibo eman zuela publikatu zen. Bere masajista ohiak ere hitz egin du Armstrongen izena zikinduz. Zu ere masajista zaren aldetik, ezin naiz zer iritzi duzun galdetu gabe gelditu.

Masajistek hitz egiten dutenaz Armstrongen kasuan, zer esan? Nik uste dut nahiko argi gelditu dela emakume horrek diru bat kobratu duela hitz egiteagatik, beraz egia eta gezurra ez dakit zenbat esan izango duen, edo egia esan duen edo gezurrik esan duen, idatzita dagoena ikusi, eta gero norberak ateratzen ditu bere ondorioak. Ni saiatzen naiz inportantzia gehiegi ez ematen, batik bat inork ez duelako ezer esaten barruan dagoen artean. Erraza izango litzateke, nik, nahiz gezurra esan, egun batean hemendik kanpora nagoenean, "orain dela hamar urte ez dakit zer eta badakit zer" esatea, baina arraroagoa izango litzateke orain barruan nagoela esango banizu "ni honekin ez nago ados, banoa hemendik eta hau eta hau esango dut". Barruan gaudela eta bizimodua hortik irabazten ari garela oso jende

gutxi esango dizu, gezurra, edo egia, edo nahi duzuna. Ez badagoelako edo ez dagoelako, baina inork ez du esaten lanean ari denean "aizu, ba ni honekin ez nago ados, kanpora joango naiz eta hitz egin egingo dut", oraindik ez dut inor ezagutu hori egin duenik. Beti bukatu eta gero edo bidali dutenean gertatu da hori, norbait bere lanean ez zelako behar bezala portatzen, edo behar bezala ez zuelako egiten, bidali dute eta esan du: "Ba orain hitz egin egingo dut". Nik uste egia baldin bada eta baldin badaukazu aukerarik, barruan zaudenean ere esan dezakezula, beraz gauza horiei ez diet arreta eta garrantzia gehiegi ematen, ez dakidalako benetan egia esaten ari ote diren edo dirua ateratzegatik egiten duten. ■

MUSIKHERRIA

HERRI DISKETKEA

AURKEZPEN JAIALDIA

DURANGO

MARTXOAK

EGUN OSOKO ROCK MARATOIA

+

ALL JAZZ ERA JAUKO BARIKAMAIAUR MOTORSEK
MIXGIZATEKASUF.D.I.NTU&OSKAPI

10

egun bako bako
ad. bat

info+www.musikherria.org

Bederatzi urte iragan dira ARGIAk bere zabalkundea Internetera hedatu zuenetik. Euskal prentsaren dekanoari *bit*, *byte*, *@* eta *pixeletara* salto egin behar zuela iruditu zitzaion orduan. 1997ko abendu hartatik gauza asko gertatu dira sarean eta SAREKO ARGIAK ere Interneteko euskal komunikazioaren esparruan bere lekua aurkitu du. Orain, 2006ko martxoaren 3an, www.argia.com berrituaren aurkezpena egingo du. Berrikuntza teknikoa, filosofikoa eta diseinuzkoa izango da, euskal komunitateari gero eta zerbitzu hobea eskaintzeko helburuak beste salto kualitatibo bat ematea eskatzen baitu.

Sareko Argia goitik behera berriturik dator

ELISABETH POMBO

INTERNETEN, BESTE EDOZEIN mediotan baino gehiago, garai berrietara egokitu beharra dago, etengabe gainera. 1997. urteaz geroztik, eduki berriak eta proiektu desberdinak garatu ditu ARGIAK Interneten. Baina landutako produktua eta antolatutako zerbitzuak duela bederatzi urte aurreikusi ezinezkoak zirenez, orain arteko egiturak nekez

egin ziezaiokeen aurre behar berriei. Horregatik 2005ean aldaketa sakonari ekin zitzaion. Baina martxoaren 3an aurkeztuko dena, aldaketa estetikoa edo teknikoa baino zerbait gehiago da, nabigatzaileak hainbat berrikuntza topatuko baititu www.argia.com berrian eta ARGIAko harpidedunek abantaila ugariz gozatzeko aukera izango dute.

Aurkezpenerako zita

Martxoaren 3an, 12:00etan Donostiako Koldo Mitxelena Kulturunean aurkeztuko da SAREKO ARGIA berriua. Berrikuntzen informazio zuzena jasotzeko aukera izango duzu bertan.

Harpidedunen Gunea

Aldaketa hauek guztiak egiteko orduan nabigatzailea oso gogoan izan bada, are gehiago ARGIA astekariko harpideduna. Internetekoa, harpidedunekiko urrats bat gehiago da, ARGIA-harpidedunekiko harremanetan egiten ari den ahaleginen artean. Helburu nagusia harpidedunen beharrak ezagutu, berauetara egokitu eta haien iritzia entzutea da eta horretarako Interneti dagokionez, aurrerantzean harpidedunek euren gunea izango dute www.argia.com/gunea helbidean. Bertan harpidedunen informazioa kontsultatu eta iradokizunak irakurri eta bidali ahal izango dituzue eta astero bost zozketatan parte harteko aukera izango duzue. Jada harpidedun bakoitzari etxera txartel bat bidali zaizue. Bertan, zuen izen eta abizenarekin batera gakoa aurkitzen da. Izen-abizen eta gakoren konbinaketak Harpidedunen Gunera sartzea ahalbidetuko du. Baina gako horrek erabilera gehiago ere izango ditu, denda elektronikoa ere erabili ahal izango baita, ARGIAko produktuak prezio berezian erosi ahal izateko.

Gizarte osoa gogoan

Hainbat hobekuntzen artean, SAREKO ARGIAko web orriak osatzeko modua aldatu da (ikus koadroa). Web gunea hiritar orok kontsultatu ahal izango du SAREKO ARGIAk eginiko aldaketa teknikoek esker. Hau da, ezintasun fisikoak dituzten pertsonengana ere iritsiko da. Hala, Sareko Argiak gero eta publiko zabalagoarengana heltzeko apustua egin du World Wide Web Consortium (W3C) erakundearen irizpideak jarraituz (www.w3.org).

Sareko Argiaren fitxa teknikoak

Programazio lengoaia: PHP

Datu basea: MySQL

Web gunearen lengoaia: XHTML

Estiloak: CSS2

RSS: 2005eko ekainetik www.argia.com web gunearen azaleko albisteak eta ARGIA astekariko edukiak RSS bidez eskaintzen dira.

Aurrerantzean, aukeratutako beste komunikabide batzuen azken titularrak ere RSS bidez emango dira.

Sistema honi buruz gehiago jakiteko Ikusi iaz argitaratutako erreportajea: www.argia.com/online/htdocs/online.htm?1999&25004.

Denda elektronikoa

ARGIAk urteak daramatza bere produktuak Internet bidez ere saltzen. Oraingo honetan ordea, erosketak modu askoz erosoago eta seguruagoan egin ahal izango dira etxetik mugitu gabe. Denda elektronikoa edonork produktuak erosteko aukera izango du, VISA txartelaren bidez. Erosketa modu automatikoa egingo da eta egun gutxiren buruan etxera bidaliko da produktua. Harpidedunentzat prezio bereziak egongo dira. Horretarako, erosketa egiteko orduan, harpidedun gakoa sartzea nahikoa izango da.

Web gunea erabiltzeko errazago izan dadin ere saiakera handia egin da, nabigatzaileak nahi duena erraz topa dezan eta gal ez dadin. Hartzai-learekiko interaktibitatea bultzatzea eta dokumentazio zerbitzu hobea eskaintzea izan dira beste bi helburu. Internautek albiste eta iritziei erantzuteko aukera izango dute eta albisteak gaiarekin zerikusia duten eta aurreko egunetan argitaratu diren beste albiste batzuekin erlazionatuko dira. Hala, jada Euskal Kulturaren Hari@rekin betetzen den dokumentazio lana hobetu nahi da, informazio datu base txukunagoa gizarte osoaren eskura jarritz.

Bloka

Blogak eskaintzen dituzten aukerak eta berauen filosofia ere barneratu ditu SAREKO ARGIAk bere egiturara. Hain zuzen ere, neurri egindako teknologia erabiliko duen bertsolaritzaren inguruko *Gari alea* bloka da beste berrikuntza. Koaderno edo blok itxurako horretan, bertsoak entzuteko, irakurtzeko edo eskatzeko aukera izango du erabiltzaileak Estitxu Eizagirre ARGIAko kazetariaren eskutik. Baita bertsolaritzari buruzko albisteak edo iritzia jasotzeko ere. ■

Ahots fidagarrien entzule leialak

AIMC Komunikabideen Azterketarako Espainiako Elkarteak kaleratutako datuen arabera, Espainiako Estatuko gainontzeko erkidegoekin alderatuz, EAEn entzuten da irratia gehien. Euskal Herrian sortu ohi diren auto-ilarak kontuan hartuz, irratia gure errepideetan entzule ugari izango dituela pentsa daiteke, baina beste zein lekutan entzuten dugu irratia? Nola? Noiz? Egungo irratia entzulearen profila ezagutu nahi izan dugu, aldatu baino lehen. Izan ere, batez ere teknologia berrien eraginez, irratia entzuteko ohiturak azkar ari dira aldatzen.

MIKEL GARCIA

Argazkiak: Dani Blanco

IBAI IRUINDARRA DA, 26 urte ditu eta lanean ari da. Irratia gehienbat autoan doanean jarri ohi du eta alde batetik bestera asko mugitzen denez, azkenean dezente entzuten duela dio. Etxean ere entzuten du, gauean ohera sartzerakoan eta batik bat goiz partean, esnatzeko eta logela txukuntzen eta janzten ari den bitartean. Ibairen antzera, asko dira esnatzeko irratia aukeratzen dutenak, goizean entzuten baita gehien, “informatzeko eta tertuliekin haserretzeko edo hunkitzeko”, azaldu digu Felix Linares. Linares aurreko 40 urte egin ditu irratian eta beraz, esperientzia luzea du komunikabide horretan. Arratsaldeari dagokionez, entzule kopuru handiena

gazteek osatzen dutela gaineratu du, eta gazteek batez ere musika entzuten dute irratian.

Pedro Barea EHuko Ikus-entzunezko irakasleak ere gauza bera esan digu: gazteek irratian musika kontsumitzen dute eta zehazki, kontsumorako musika, egungoa. Hori da beste hainbat laguntzailerekin duela bospasei urte 500 bat gazte elkarrizketatuz burutu zuen azterketaren emaitzetako bat. Hala ere, ikerketen arabera ez dira gazteak irratia kontsumitzaile handienak. Jarraitasunarekin eta maiz irratia entzun ohi duen pertsonaren profila 50-55 urte inguruko emakumea da, adin horrekin oraindik asko direlako etxean lan egiten duten emakumeak eta etxean irra-

tia konpainia da. Gainera, adin horretako jendeak irrata aisialdiarekin lotzen du, “ez dute telebista gazteek bezainbeste bizi izan”, dio Bareak.

Zappingik ez

Irratia maiz entzun arren, askotan oharkabea entzuten dugu, beste zer baitetan ari garela; lanean nahiz ikasten. Lagun egiten digu, normalean bakarka entzuten baita. Bareak hainbat kideren laguntzaz egindako ikerketaren arabera, irrati bat aukeratu eta berau mantentzea da ohikoena, ez dago *zapping* egiteko ohiturarik. Telebistan, esaterako, urrutiko kontrola berehala sortu zuten, irratiak ez bezala, eta irratiak iragarkiak egonagatik jendeak ez du normalean dila aldatzen. Fidelitasuna handiagoa da, dudarik gabe. Entzuteko lekuari dagokionez, ez dago irrata entzuteko toki berezirik –telebista egongela edo sukaldean egon ohi den moduan–: “Irratia leku guztietan entzuten da eta ez da inon entzuten”, laburtu du Bareak. Autoa, ohea, etxea edo lantokia entzuleen gustuko izan ohi dira, baina egun, aurikularrei eta MP3ari esker oso ohiko bihurtu da paseatu, korrika egin edo autobusean joan bitartean irrata entzutea.

Gero eta gehiago aukeratu eta grabatuko da

Ohiturak, ordea, urtetik urtera aldatzen ari dira. EHUko duela bost urteko ikerketak egiaztatu zuen gazteek bideoak grabatzeko edo egunkari zatiak gordetzeko ohitura zutela, baina ez irrati saioak grabatzeko; jendeak ez zuen fonotekarik. Ordutik, teknologia berriei esker irratiak jasan duen bilakaera nabaria izan da. MP3ak edo Internetek irrati emankizunak jaisteko eta grabatzeko eskaintzen dituzten aukerei esker, irrati esperimentalagorantz goazela dio Bareak. “Pixkanaka, irrata piztu eta dagoena entzutea ez da irrata

Irrati kontsumitzaileraren profila

AIMC elkartearen arabera Espainiako Estatuan irrata gehien entzuten duen erkidegoa EAE da: Espainian batez beste pertsonako 115 minutu entzuten dira egunean eta EAEk 135 minutuko batez bestekoa eta Nafarroak 119koa dute. Zergatia arrazoitzeko orduan Linaresen eta Bareak bat egin dute: Euskal Herriak informazio asko sortzen eta esportatzen du eta halaber, informazio asko kontsumitzen du. Informatuta egotera ohituago gaude hemen eta gainera, informazio politikoa eta lokala bereziki ondo eskainia dagoela uste du Bareak.

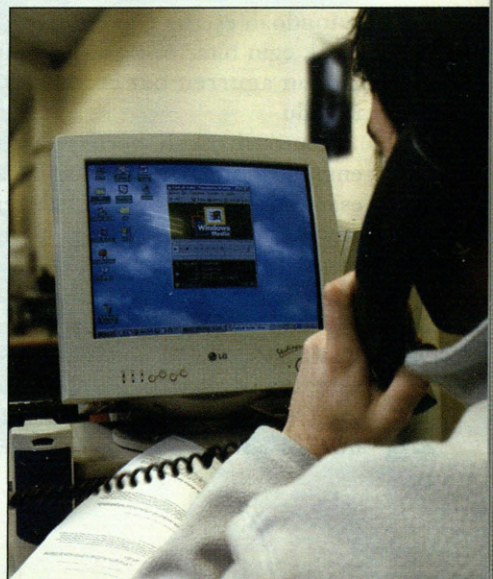
kontsumitzeko era bakarra izango, nahi duguna aukeratuko dugu, komeni zaigun unean entzuteko”. Egun oraindik gazteak ez dira oso entzule selektiboak, ohiturak mantentzen dituzte, dila aldatu gabe, baina aukeratzea eta grabatzea ohiko bilakatuko da. Gainera, geroz eta sarriago, ordenagailuan entzuten dugu irrata eta ordenagailuak zehazki nahi duguna hautatzeko aukera hobea eskaintzen du, mundu osoko irratiak eskura baititugu bertan. Lehen gurekin komunikatzeko modurik ez zuten lekuekin konektatzea erraza da dagoeneko.

Irratiaren edukiak eta entzuleen gustuak ere aldatzen joan dira denborarekin. 60ko hamarkadan FMak agertzearekin batera edukietan eman zen aldaketa handia nabarmendu du Linaresen: “Trantsiziotik 80ko hamarkada erdialdera arte egungo eredia zehaztu zen”. Azken 20 urteetan, ordea, irrata funtsean ez dela aldatu aitortu digu esatariak. Azken finean, betidanik informazioa izan da batik bat entzuleak komunikabide honetan bilatu duena eta gaur egun ere bilatzen duena. Informazio motarenganako interesa bereiz, garaia araberakoa dela dio Bareak. “Une honetan, esaterako, informazio politikoarenganako interesa ahuldu egin dela uste dut. Ikerketen arabera gazteek, orokorrean, ez dute politikarenganako interesik eta informazio lokala, aldiz, asko jarraitzen da irratiak”.

Informazio sinesgarria eta berehalakoa

Linaresen azaldu digunez, orain irratsaio gehienak zuzenean egiten dira –lehen ia dena grabatzen zuten–, eta horrek berehalakotasuna ematen dio irratiari. “Irratia entzuten egonez gero, zerbait gertatzen baldin bada une horretan bertan kontatuko diotela uste du jendeak, sentsazio hori oso zabalduta dago”. Konnotazio positibo horri gehitu behar zaio publikoarentzat oro har telebistak baino sinesgarritasun handiagoa duela irratiak.

Ettxeko lanak egin bitartean eta autoan goazela irrata entzuteko ohiturari, ordenagailu bidez entzutekoa gehitu behar diogu egun.

Linaresen esanetan, Trantsizio garaiko eragina izan daiteke, irratiak sistemari burla egiten zion garaikoa. Berak, adibidez, orduan Herri Irratian egiten zuen lan eta informazio lokalaren aitzakiarekin informazio politikoa eskaintzen zuten, horren ondorioz arazoak izan bazituzten ere. “Irratia arriskuarekin eta egia kontatzeko gogoarekin lotu zuen jendeak eta hori ondorengo belaunaldiari helarazi zaie”. Horri gehitu behar zaio *reality*ek eta saio arinek telebista kutsatu dutela eta horrek ikus-entzuleak telebistaz duen irudian eragin duela, informatiboki ona izan arren. Telebistaren hoztasunaren aldean, irratiaren gertutasuna bilatzen du jendeak. “Irratia iritzigilea da, agian hotzagoa edo neutralagoa izan beharko luke –dio Bareak–, baina aldi berean horregatik bereganatu du jendearen arreta eta interesa”.

Entzuleak adinka

Iruñeko Ibai, esaterako, entzule fina da eta informazioa eta berehalakotasuna dira irratiaren gehien atsegin dituen ezaugarriak, “komunikabide oso fidagarria delako eta protagonistak entzuteko aukera ematen duelako”. Kirol emankizunak ere entzun ohi ditu irratiaren, zuzenean: “Beste komunikabideetan ez bezala –dio Ibaik–, hainbat tokitan gertatzen ari dena aldi berean ezagutzeko aukera eskaintzen du, futbol partidetan adibidez”. Baina irratiak ez da soilik informazioa. Joxepa Ezkion bizi da, baserrian, eta 84 urte ditu. Irratia aspalditik entzuten du, eta betidanik erlijio kontuak entzutea izan du gogokoena: goizeko meza, arrosarioa, hildakoen eskalak. Eguraldiaren iragarpena eta jendeak eskatutako abestiak entzutea ere gustatzen zaio, normalean Segura irratiaren. Goizetan entzun ohi du, sutondoan eserita edo sukaldeko lanak egin bitartean eta noizbait zorion agurren bat ere eskatu izan du.

Haurren artean, berriz, irrati entzuteko ohitura galtzen ari dela esan digu Bareak. Lehen hurrei zuzendutako saio ugari zegoen eta txikiak aisialdian irrati entzutea gustuko zuten, baina orokor har, “orain telebista baino ez dute ikusten”. Irungo June 14 urte ditu eta jada haurra ez bada ere, belaunaldi berrien joera horren adierazgarri garbia da.

“Pixkanaka, irrati piztu eta dagoena entzutea ez da irrati kontsumitzeko era bakarraz izango, nahi duguna komeni zaigunean entzungo dugu”

PEDRO BAREA

Telebista nahiago duela dio, irratiak ez zaio entretenigarria iruditzen eta autoan doanean baino ez du entzuten, gurasoei ipintzen dutelako. Normalean kirol saioak entzutea egokitzen zaio.

Etxeko ahots bat gehiago

Kirola, informazioa, eguraldia edo arrosarioa entzuteaz gain, irratiak bakardadean konpainia ederra dela nabarmendu dute elkarrizketatutako entzuleak. “Beste edozein komunikabide baino zuzenagoa eta pertsonalagoa da”, dio Ibaik. Barearen ikerketak ere hala dio: irratiak izarrenganako fideltasuna handia da entzuleengan eta esatariaren eta entzulearen artean ia-ia harreman afektiboa sortzen da hainbatetan. Harreman horri buruz asko daki Felix Linaresen: “Hasieran esataria ‘gu’tik ‘zu’ra zuzentzen zitzaion entzuleari; gero, ‘gu’tik ‘hi’ra eta 80ko hamarkadaz geroztik, ‘ni’tik ‘hi’ra. Azkenean, entzulearekin etxekotasuna, konfiantza sortzen da eta berak hurbileko norbait bezala ikusten zaitu”. Linaresen 20 urte baino gehiagoz bere jarraitzaile izan diren entzuleak ezagutzen ditu.

Orain, gainera, telebistan ere ari da. Tabernari batek, adibidez, duela 25 urtetik jarraitu du Linaresen ibilbidea, Herri Irratiaren zebilenetik, eta tabernariaren anaia aldis, ETBn aurkeztu duen saioaren zalea da.

Esatariaren eta entzulearen artean harreman estua sor daiteke. Normalean, gai berak gustatu ohi zaizkie eta antzeko gustuak izan ohi dituzte. “Ziurrenik, duela 25 urte irratiaren entzuten ninduenak jartzen nuen musika gustuko izango zuen”, dio Linaresen.

Dena den, gustu bera izatea ez da ezinbestekoa esatariaren eta entzulearen arteko harremanean. Duela gutxi, gaia edozein dela ere Linaresi entzutea beti terapeutikoa dela idatzi zioten foroan eta hori “inori egin dakiokeen laudoriorik handiena” dela esan digu. Azken finean, ahots ona izatea ere garrantzitsua da jendea erakartzeko, baina oinarritzeko faktorea beste bat da: “Sinesgarritasuna; hau da, zarena lanean ez aldatzea eta denei gustatzeko beharrik ez izatea, batez ere ezinezkoa delako”. Guk, arrazoiak arrazoi, etorkizunean ere auto-ilaretan, lanean, metroan nahiz hondartzan irrati alboan izango dugu, tuneletan izan ezik inoiz bakarrik uzten ez zaituen laguna baita irratiak. ■

Bibrazio berriak uhinetan

Akaso Euskal Herrian dagoen entzule eta informazio kopuru handiak eraginda, azken urteetan irrati txiki eta libre ugari sortu dira gure lurretan. Azkenaldian ere izan da mugimendurik. Duela gutxi, esaterako, 1997an sortu zen Bidebieta Irrati librea profesionalizatu egin da eta web orrialdea estreinatu du. Hala, Leioako Gizarte eta Komunikazio Zientzietako ikasleek hasitako egitasmoa egi bihurtu da. Egi bihurtu den beste proiektua Azti-begia elkartearena izan da. Elkarrekin bultzaturiko Info7 Irrati urtarillaren 27an jarri zen martxan, oraingoz Interneten soilik entzun badaiteke ere. Informazioa, musika eta magazinak ardatz hartuta, uhinei pluraltasuna ekarri nahi izan die Euskal Herri osorako pentsatu eta egin den irratiak.

Arisko Urmeneta

Arantza Urkaregi

BILBOKO HERRIA, AURRERA PLATAFORMAKO KIDEA

Ez itxaron iraila arte

Hilaren hasieran, Eusko Jaurlaritzako Normalizaziorako Kontseilu Politikoa-aren eraketa-agerraldian, Ibarretxe jaunak adierazi zuen uda bitartean ETAk eta Espainiako Gobernuak urrats zehatzak egin ezean, irailean beraiek hartuko dutela ekimen politikoa. Kontseilu Politikoa berriaren xedea, bakea eta normalizazio politikoa bultzatzea baldin bada, zergatik itxaron iraila arte?

Alde batetik, gatazka konpontzeko urratsak ematea ez dagokie ETA eta Espainiako Gobernuari soilik. Hori konponketaren alde bat izango da, baina badago beste alde bat, aurrekoa bezain garrantzitsua, Euskal Herriko eragile politiko, sindikal eta sozialen artean eratu behar dena: euskal herritarrok gure etorkizuna demokratikoki erabakitzeko bidea egiteko akordioa lortzea. Eta honetan, guztiok daukagu zer esana, iraila arte itxaron gabe.

Bestetik, normalizazio politikoa lortzeko bidean urratsak eman ditzakegu ETAk zer egiten duen edo Zapaterok Alderdien Legea bertan behera noiz utziko duen itxaron gabe. Nik ekimen bat proposatu nahi diet Normalizaziorako Kontseilu Politikoa osatzen duten EAJ, EA eta EBri.

Alderdi guztiak –PPk salbu, noski– onartzen dute 2006 urtea bake eta normalizazio politikoa lortzeko garrantzitsua dela, hauteskunderik gabeko urtea baita. Eta guztiak jakintzat ematen dute hurrengo Udal eta Foru hauteskundeetan aukera politiko guztiak era normalizatuan presente egongo direla. Baina bitartean, zer? Itxaron egin behar dugu urte luze gehiago Udal eta Foru Aldundien konposaketak herritarren bozka guztiak kontuan har ditzan?

Kontseilu Politikoa osatzen duten indar politikoek behin eta berriro adierazi dute gatazka konpontzeko oinarria herritarren borondatea errespetatzean datzala. Bada garaia benetan errespetu hori gauzatzeko, Udal eta Foru Aldundiak herritarrek 2003ko maiatzaren 25ean emandako bozen arabera berrosatuz.

INIGO AZKONA

Aukerak egon badaude, Hauteskunde Lege Orokorrak berak irekitzen du bidea bere 182.2 artikulua bidez, Azkoitiko udalean herri plataformari zegozkion zinegotzietariko bat ofizialki onartzeko aplikatu dutena. Artikulu hori partidu guztiek erabiltzen dute zerrendako guztiak dimititu ondoren hauteskunde zerrendan ez dagoen beste pertsona bat zinegotzi izendatzeko. Baina herri plataformetako kideak izendatzeko unea hasten dira arazoak. Ahal dute, baina ez dute nahi.

Kontseilu Politikoa eratu baino egun batzuk lehenago auzi honen inguruan beste adibide bat izan dugu Elorrioren. PSE-EEren zerrendan zihon pertsona batek uko egin dio kargua hartzeari eta publikoki azaldu ditu

arrazoiak: "Sozialista bezala, ezin dut onartu herritarren erabakiz auzitegiek legez kanpo utzitako zerrenda bati dagokion kargua hartzea. Hartuko banu, herri honetan liskarra ereiten lagunduko nuke". Hori bai normalizazio politikoaren aldeko urrats bat ematea, nahiz eta 182.2 artikulua aplikatzea ez ailegatu, horretarako PSEk izendatu beharko bailuke Plataformako kidea. Eta ez du nahi, ez dauka horretarako borondate politikorik.

Azken Udal eta Foru hauteskundeetan baliogabetu bozei 472 hautetsi zegozkien. Horien arteko 300 inguru EAJ, EA eta EB alderdiek eskuratu zituzten eta horretan jarraitzen dute herritarren borondatearen arabera ez dagozkien karguak betetzen. Benetan alderdi horiek normalizazio politikoaren aldeko urratsak eman nahi badituzte, Zapaterori Alderdien Legea bertan behera utz dezala eskatu baino, beraiek Alderdien Legea baliogabetzeko aukera ederra dute: 182.2 artikulua aplikatuz, udalbatza guztiak herritarrek emandako bozen arabera berrosatzea.

Hona hemen Kontseilu Politikoko kideei luzatzen diedan ekimen-proposamena: bide hori aztertu eta aurrera eramateko akordioa gauza dezatela. Horixe bai normalizazio politikoaren alde har dezaketen ekimena. Orain txertan, iraila arte itxaron gabe. ■

Gatazka konpontzeko urratsak ematea ez dagokie ETA eta Espainiako Gobernuari soilik. Hori konponketaren alde bat izango da, baina badago beste alde bat, aurrekoa bezain garrantzitsua, Euskal Herriko eragile politiko, sindikal eta sozialen artean eratu behar dena: euskal herritarrok gure etorkizuna demokratikoki erabakitzeko bidea egiteko akordioa lortzea. Eta honetan, guztiok daukagu zer esana, iraila arte itxaron gabe

Julen Galdia

IDAZLEA

Kultura sinpatikoa gara

DANI BLANCO

Bide luzea egin dugu inoren eskutik joan gabe. Heldu gara honaino, eta konturatu gara eskuak libre ditugula, inork ez digula lagundu errepidea zeharkatzen, geure kabuz ikasi dugula usaimena zorrozten arriskua nondik etor zitekeen sumatzeko, konturatu gara urrun heldu garela eta pauso guztiak, lehenengoak eta azkenak, inoren laguntzarik gabe eman ditugula. Euskal kulturak jakin du, hiru pauso aurrera eta bi atzera, bidea egiten, eta leku eroso samarrera helduta, muinotxo honetara helduta, ingurura begiratu du eta alboko kulturen sinpatia irabazi nahi izan du, kultura sinpatikoa baita izatez, txikia eta singularra.

Ordea, euskal kulturak ez daki gauza txiki eta singularrak ez daudela lar ondo ikusita alboko erraldoien begietara. Bitxikeria moduan bai, bitxikeria moduan ondo daude, zirkuan ondo dauden bezala nanoak. Baina bitxikeriatik harago, nanoek ez dute ezertarako balio, erraldoiaren begietara. Kultura txiki eta singularrek, berriz, pozik begiratzen diete elkarri, baina urrunegi daude, eta alferrikakoegi izaten jarraitzen dute.

Eta gertatzen da, baita ere, gauza txikiak arriskutsuak direla, indigenak eta indigenteak, ezkerrekoak maiz edo ia beti, eta, txikiak izanagatik, gehiago txikitu beharrekoak.

Baina ondo dago bidelagunak aurkitzea, saiatzeara behinik behin aliatuak lortzen. Besterik ez bada ere, bide onetik ari ote garen jakiteko, gutaz geuk bakarrik ez hitz egiteko; normaltasuna lortzeko nahi honetan, normalak izateko ahalegina egin behar dugulako. Azken batean, bakarka arituta, betiko esparrutxoan jarraituko dugulako, gure lekua munduan zein den oso ondo jakin gabe. Edo gure lekua zein den jakinda, baina gure lekutik mugitu gabe, geuretzat produzitzen eta geuretik edaten, beren zakilak txupatzan dituzten kontortsionisten antzera, plazer izugarri eta autonomoarekin.

Patxi Zubizarretak berriki esan duen moduan, inertzian sartuta gaude, noragabetuta. Eta, berari bezala, niri ere poz berezia eman dit

Bertsozale Elkarteak hartutako bideak. Bertsolartaren irudia gizarteratzeko apustu egin dute, eta ondorioak nabarmenak dira. BECera Belodromora baino 5.000 pertsona gehiago joan ziren, eta horren arrazoiak beste asko izango badira ere, arrazoieta bat da ohikoak ez ziren medioetan ere agertu zela bertsolartza. Baina bertsolariak beraiek ere onartzen duten moduan, oro har, interes berri hori ez da etorri publiko erdaldunetik, baizik eta medio erdaldunak kontsumitzen dituzten euskaldunetatik. Euskaldun horiek euskal kulturazko pausotxo bat eman dute eta ez da gutxi, baina geure buruak engainatzea izango litzateke interpretazio horretan geratzea.

Andoni Egañak behin baino gehiagotan esan du gure ondoan bizi diren *baskoengana* iristen ez bagara, oso etorkizun urria daukagula herri moduan. Bat nator. Denborak erakutsi digu hori, baina gertatzen dena da alboan ditugun horiek ere gogoa izan behar dutela guri eskua emateko, errepidea zeharka dezagun—edo, esaldiari buelta emanda baina gauza bera esanda, gogoa izan behar dute errepidea zeharkatzen lagun diezaiegun—. Eta ez nago batere seguru gogorik duten. Salbuespen eredugarri batzuk alboan utzita, alboan dugun erdal mundu horrek ez gaitu ikusten.

Euskal Herriko idazle erdal-dunek esango dizute euskal literaturak ez lukeela erdarazko argitaletxeen iragazkirik gaudituko, eta diru-laguntzei esker bizirauten duela euskal literaturak. Durangoko Azokari begirata, albiste bakarra aipatuko da: *Zutabe* aldizkariak agertu zirela. BECeko erakustalditik, albiste bakarra: presoan aldeko oihuak eta Iturriagaren kamixeta. Hori da alboko baskoek ikusten duten euskal kultura: euskal, oso euskal, baina kulturarik ez dute ikusten batere. Eta eurek ez badute gogorik guri begira jartzeko, alferrik ariko gara gu eskua luzatzen. Oso sinpatikoak bagara ere. ■

Andoni Egañak behin baino gehiagotan
esan du gure ondoan bizi diren *baskoengana*
iristen ez bagara, oso etorkizun urria
daukagula herri moduan. Bat nator.
Denborak erakutsi digu hori, baina gertatzen
dena da alboan ditugun horiek ere gogoa
izan behar dutela guri eskua emateko,
errepidea zeharka dezagun.
Eta ez nago batere seguru gogorik duten.
Salbuespen eredugarri batzuk alboan
utzita, alboan dugun erdal mundu horrek
ez gaitu ikusten

LUPABEKIA
Elixabete Garmendia

IDAZLEA

Non zeuden emakumeak?

Galdera horretatik zintzilik jarri gintuen Hamaika Bide Elkarteak iragan abenduan. Euskal Erbesteen Kultura Ikeritzeko Elkartea da Hamaika Bide eta urtero egin ohi dituen jardunaldien barruan, aurren, "Emakumea 1936ko euskal erbestean" hartu zuen ardatz.

Nik neuk Polixene Trabudua mitinlari eta idazlea (Sondika, 1912) eta Balendiñe Albizu poeta (Zumaia, 1914) aurkeztu behar nituen. Aurretik banan bana tratatuak nituen biak, Bidegileak sailerako. Oraingoan, biak parez pare jarrita, beraien arteko antzekotasun eta ezberdintasunak markatu ahal izan nituen eta, batez ere, bi ale bakan baina ez bakarren ibilbidea zirriborratuz, haien belaunaldira gehiago hurbildu nintzen.

Polixenerekin batera beti dator kit soka Haydée Agirre (Santurtzi, 1907). Hau ere EAJko mitinlaria, lehen emakume espetxeratua 1932an, Larrinagako gartzelan, eta hurrengo urtean berriro Polixenerekin batera. Haydée kontatu zidan behin, Ertzainen kazadora soinean eta poltsan pistola zuela ibiltzen zela gerra garaian. Polixenaren liburuetakoa batean ageri da beste bi emakumerekin batera kaskoa buruan eta fusila bizkarrean. Ez zidan inongo lubakitan ibili zenik esan, eta

ALBERTO ELIOSEGI

milizianoen estilora ateratako argazkia propagandarako izan bide zen.

Beste pasadizo bat kontatu zidan. Nola, gerra ondoren, Madrilera estraperloa egitera joan zen Erresistentziarako dirua ateratzeko. Atxilotu eta emazte zarauztarra zeukan polizia batek askatu zuen, kupiturik, nor zen eta zertan zebilen ohartuta, hankak lehenbailehen jaso zitzaala aginduz. Haydéeen istorio hau errekarman eduki dut urtetan, errealtateak fantasia zapuztuko zuen beldurrez. Eta hara non Arteako Abertzaletasunaren Agiritegian, karpeta pila bat mahai gainean, zer dira? Gerra osteko diru kontuak, Erresistentziarako dirua nola ateratzen zuten erakusten duten agiriak. Estraperloa? Baietz, egiten zutela, eta Haydée-rena, istorio sinesgarria dela.

Baina beste zerbaiten bila joana nintzen Arteako Agiritegira, La Roseraieren peskizan. La Roseraie, Jaurilaritzak 1937-40 bitartean Bidarten eduki zuen ospitalea. Hasieran, gerrako gudari gaixo eta elbarrientzat sortu zuten, baina laster Iparraldera ihes egindako zibilen ospitale ere bihurtu zen. Polixene eta Balendiñerengandik izan nuen ospitale horren berri lehenengo,

biak bertan erditu baitziren.

Haritik tiraka, ospitale horretan erizain izan ziren hiru emakume ezagutzeko zoria izan dut: Mari Tere Caicedo, erizain-burua,

Miren Mugarra eta Gotzone Aranzibia. Oroitzapenak borbor. Gogorak batzuk: aurpegia falta zuen gudari harena. Jose Antonio Agirre lehendakaria bisitan joan zitzaientean bi besondoak –bi muinoiak– luzatu zizkion beste harena. Eta guztiaren erdian, abentura; bizikletaz batera eta bestera "frantsesak bezala" ibiltzen zirenekoa. Eta... maitasun kontuak. "Nola ez bada maitasun istorioak sortu horrenbeste mutil eta neska gazte zegoen tokian?"

Polixene, Balendiñe, Haydée,
Mari Tere, Miren, Gotzone...
eta beste hainbesteri erreparatuta
jabetzen da bat zenbaterainokoa
izan zen gerrak eragindako
atzerapena emakumeon ibilbidean

Heroien mitoak bota, manikeismoa

hautsi eta kolaboak aitortu, jarrera

ideologiko atzerakoiak astindu...

idazle jendea ari da analetatik

haratagoko irakurketak egiten.

Errebisio lan horretan, ordea,

emakumeak berriro ere

desenfokatuxe ageri dira

Emakume ikusezinak gorpuzten doaz. Izen-abizenak dituzte, gizonezkoen pare, Jean Claude Larrondek La Roseraieri buruz argitaratua duen liburuan. Kopurutan irabazi egiten dute: 11 sendagile, 5 ikasle, 2 masajista batetik; 15 erizain eta 10 laguntzaile bestetik. Baziren langile gehiago ere La Roseraien, sukaldari, garbitzaile, lorezain... gizonezko nahiz emakumezkoak.

Gerrako umeen kolonietako irudiak ditut aurrean: Donibane Garaziko Citadellekoak, Ingalaterrako kanpin-dendak, Belgikako kolejio bat, Gorlizko ospitalekoak Biarnon... Txiki-arten artean ageri diren zaindariak, apaizen bat edo beste salbu, emakumezkoak dira.

Polixene, Balendiñe, Haydée, Mari Tere, Miren, Gotzone... eta beste hainbesteri erreparatua jabetzen da bat zenbaterainokoa izan zen gerrak eragindako atzerapena emakumeon ibilbidean. 1936rako maistra eta erizain zirenak, idazle eta mitinlari, ondo bidean aurrerako pausoak emanarazi behar zizkieten hurrengo belaunaldi, eten hura gertatu izan ez balitz. Haien drama, ondorengoentzat galera. Eta galera hori biderkatu egiten du maskulinoz eta eskuineko eskuz idazten den historiak.

Azken urteotan, euskaraz, literaturatik heldu zaio garai hari. Heroien mitoak bota, manikeismoa hautsi eta kolaboak aitortu, jarrera ideologiko atzerakoiak astindu... idazle jendea ari da analetatik haratagoko irakurketak egiten. Errebisio lan horretan, ordea, emakumeak berriro ere desfokatuxe ageri dira.

Gerra hasi zenetik hirurogeita hamar urte betetzen direla-eta, haxe da aukera Hamaika Bidek egindako galderaren haritik emakumeak zertan aritu ziren jakiteko. Eta egin zutena —ez gehiago, ez gutxiago— aitortzeko. ■

HIRUKO TXIKIAN

Juan Ramon Makuso

"Asteasuko casheroa" (sic)

Ahaztuta neuzkan horrelako adierazpenak. Eta egia esan, pena, atsekabea, sentitu nuen berriro horrelakoak entzun behar izateak. Kasu honetan, gainera, ikusi eta entzun nituelako, txoritxoaren moko txikitik. Niretzat, esaldia, iragana da, iragana irudikatzen baitute hitza horiek nire baitan, *déjà vu* bat dira. Antza, nonbait, ez da horrelakorik gertatzen. Beste mende batean bizitzeak ez du inolako eraginik izan gure artean, iraganaren konplexuak, mamu baten modura berpizten baitira. Aurrerakuntza eta aurrerapenak Ilustrazioak iragarri zituen, edo behintzat asmo horiek izan zituen. Baina gurean ez, nahiz eta Euskal Herrian Ilustrazioak izan dituen adibide onak, Elhuyar anaiak kasu. Gurean iraganak gehiegizko zama dauka, edo agian erosoago gaude iraganean. Badirudi oraindik ez dugula geureganatu gure zelaietatik metak desagertu direla eta metafora bat baino ez direla. Metak bola bihurtu direla eta belatzeetan metamorfosi bat, itxuraldaketa bat eman dela. Asteasun, Jose Irazuk idazteari ekin zion egun batean. Eta Jesus Mari Irazuk filosofia ikastea pentsatu zuen. Eta orokorrean asteasuarrek nahi dutena egin dute. Adibidez, orain judoa egiten dute. ■

HIRUKO TXIKIAN

Joxe Mari Ostolaza

Aldaketa

Larririk, ez. Talenturik ezaz, sekulako ahalmena dugu betikotan kukutzeko, irakatsi dizkigutenak oinarri, guretan aplikatzeko propioak bailiran. Pasaiaiko Don Bosco eskola. Gu, hamabost urteko gazteak. Bertako nagusiak, gure onerako noski lagun minak ginen hiru Joxemari, Uria, Labaka, eta ni neu, elkarrekin ibiltzea debekatu zigun. Patioan, errekreoan han ibiltzen ziren bere mendeko irakasleak gure ondoan nagusiaren agindua bete zedin. Hain gogokoa genuen ogitartekoen zatiak trukatzera ere oihuka eragotziko zigun morroiak ez genuen falta. Beti ezkutuan ibili behar. Salbuespena, eskubaloian eta futbolean egin behar genuenean egiten zuten, eskolaren ohorea jokoan baitzegoen. Lehiaketa ofizialetan parte hartzean, orok balio zuen eta gu pozik. Bazekiten gu gabe talde haiek ez zirela talde. Ez dugu deus aitzinatu. Batasunakoak, hegazti gripedunak bailiran ezin ditugu laguntzat hartu. Gizartearen onerako, hobe dugu holako laguna ukatu eta bakartzea. Hori bete ezean, zigortuko gaituzten mehatxua dugu gainean. Fraile haiekin ikasitakoak ditugu egungo agintariak, menpeko ikasletzat hartzen gaituzten hauek. Beren ohorerako, gure onerako noski, behar baldin bagintuzkete, guztiak jokora bildu eta zelaia, baloia eta epai-leak eskainiko lizkigukete lotsarik gabe. Baldintza horietan bai, Batasunak ere normal bizitzea bidezkoa luke. ■

Ixabel Etxebarria

URRUNAKO HAUTETSI ABERTZALEA

Zalantzak

Telebista pizten dugu, irratia ere, prentsa idatzia irakurtzen dugu, herritar zintzoak gara, munduan zehar gertatzen dena jarraitu nahi dugu eta Europa honetan aitzinatuak omen diren gure gizarteetako politiken gorabeherak jarraitu nahi ditugu, jakinaren gainean egoteko eta ea erreakzionatzeko ordua iritsi zaigun jakiteko.

Parrekotasunari buruzko lege bat bozkatu duen estatu honetan emaztearen egoera kontutan hartua dela pentsa genezake. Alta, Amnesty International-ek (AI) mundu mailan bortizkeriaren kontra bultzatutako kanpainaren barnean, Frantzia emazteek jasaten duten bortizkeriaren bilana aurkeztu du. 14.000 "emagaldurik", gehienak kanpotarrak, erran nahi baitu babesik gabekoak, zenbakia errealtatearen azpitik dagoelarik, lau egun oro emazte bat hila da bikotekidearen eskutik. Alta, gai horietaz arduratzeko ministeritza badago. Baina, azken gobernuaren arramoldaketan, ministeritza honen buxeta edo aurrekontua berrikusi zuten ere, beherantz ikusi ere. Aik gobernuak emazteekiko erakutsi nahi duen interesa hobetsi zuen, diskurtsoak ongi eraikiak eta zabalduak baitira. Baina diskurtsoa bakarrik, errealtateak zalantza uzten digu.

Outreau auziaren ondotik, epaile baten eskutik zer hondamendi iristen den familietan ikusi dugu. Telebistatik erakutsi diguten bakararra noski. Agerraldi honekin pentsa daiteke justizia bere barneko sistema berrikusteko prest dagoela. Diputatu komisio bat sortu dute horren aztertze, Burgaud epaileak zer lan txarra egin duen erakutsiz, alegia salbuespena dela, zuzenduko dela. Baina, inguru honetan epaile honen jokamoldea salbuespena ez dela badakigu, beraz sinesten ahal dugu agerraldi honen inguruan azaldu den diskurtso salatari eta esperantzagarri hori? Errealtateak zalantza uzten digu.

Etorkinak, hau da ere momentu honetan politikariek gustukoa duten gaia, Nicolas Sarkozy jaunak bereziki. Esquin muturreko hautalesleak bere alde jartzeko hauteskundeak hur-

GAIZKA IROZ

biltzen ari direlarik. Frantziak ez du azken urteetan etorkin kopuru emendatze apartekorik ezagutu baina Sarkozy jauna lege proposamen berria prestatzen ari da. Sarkozyren jokatzeo manera ez da errealtatean oinarritzen, interes politikoetan baizik. Bakarra al da? Zalantza gelditzen zaigu.

Euskal Herria 2020 egitasmoa proposatu digute Ipar Euskal Herriko hautetsiek, 2010 hurbilegi zegoela eta, abertzaleak gogoetatzan jarri behar ziren, proposamen interesgarriak egiten baitituzte, eta bitartean ez dituzte beste gogoeta bideak lantzen —hau karikatuta da, baina errealtateetik ez da hain urruti geldit-

zen—. Proposamen andana egin zen, lau eskakizun zorrotz ere atera, departamendua, euskararen ofizialtasuna, laborantza ganbara, bertako unibertsitatea. Horiek oro mahai gainean daude, aspalditik boterea dutenen eskutik ez da deus heldu, ez da deus aldatu. Ildo beretik jarraitu behar al dugu? Parisi begira soilik gelditzen diren hautetsi hauen zain gelditu behar al dugu? Zalantza, beti zalantza.

Gezurretan ari zaizkigu, Alain Lamassourek euskararen aldeko lege proposamena lantzen ari dela dio, prefetak horrelakorik ez dela izanen ABri erraten diolarik. Diskurtsoak berriz zalantza uzten digu errealtatea bestelakoa baita.

"Puede", "El principio del fin" horrelako hitzak entzun ditugu. Zenbat jende bizi da gure esperantzaz? Zenbat eragiten duten gure eguneroko bizian. Sinetsi nahi ditugu baina honenbeste entzuten ditugu, non sinestea zaila zaigun. Zalantza gelditzen zaigu.

Zalantzaren uxatzeko ekintza egokia omen da, ekintzak eragitea baimentzen omen du. Eta gurean eragiten saiatzen gara. Eragin eta eragin zalantzaren uxatzeko. Baina zalantza ekintza da ere sineskeria urtzen duena.

18/98 auziko epaituen aldeko manifestaldira joan gara, hor ez baita zalantzarik, eta menturaz eragin eta eraginen dugu, gure oinarritzko eskubideen defentsak ez baitigu zalantzarik uzten. ■

Proposamen andana egin zen, lau
eskakizun zorrotz ere atera,
departamendua, euskararen
ofizialtasuna, laborantza ganbara,
bertako unibertsitatea. Horiek oro
mahai gainean daude, aspalditik
boterea dutenen eskutik ez da deus
heldu, ez da deus aldatu. Ildo beretik
jarraitu behar al dugu?
Parisi begira soilik gelditzen diren
hautetsi hauen zain gelditu
behar al dugu?
Zalantza, beti zalantza

Zinema

Sormenean luze,
azpiegituran motz

- ❑ *Ezpalak*
- ❑ *Argitalpenak*

- ❑ *Denbora-pasak*
- ❑ *Ihesi*
- ❑ *Makina bat kontu*

Osasuna

Buruko minari
aurre hartzeko
aholkuak

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Bihotzean barrena

lazko azarotik antzokiz antzoki dabil *Ezin dut egia esan*, Jokin Oregik idatzi eta zuzendutako lana. Santurtzin egin zen estreinaldia, eta Santurtzin irabazitako sari batek eman zion bultzada maitasunaz eta –beharbada areago– maitasun ezaz hitz egiten digun antzezlanari. Intimitate ariketa horren egilearekin elkartu gara eta, bera bai –espero dezagun–, guri egia esateko gauza izan da.

UNAI BREA

Argazkiak: Iñigo Azkona

Jokin Oregi

«Heroiak dira gaur egun antzerkian dabiltzanak»

Aktore ibilitakoa zara...

Bai, Basauriko Antzerki Eskolan egin nituen ikasketak. Kazetaritzako 3. maila hastear ginela hasi ginen Basaurin, eta bost urte egin genituen han.

Aktore bokazioa duzu?

Ez, ez dakit zergatik sartu nintzen. Baina antzerkiak beti erakarri nau, nahiz eta Sorailuzen aukera handiegirik ez eduki antzerkia egiteko.

Kazetaritza ikasketak burutu zenituen, eta aritu ere aritu izan zara. Horretarako bokaziorik bai?

Ez, nik kazetaritza aukeratu nuen idaztea asko gustatu izan zaidalako beti, baina ez naiz idazle ona, ez naizelako irakurle ona.

Ezin dut egia esan entzunda besterik ematen du, bada...

Hara, apurka-apurka, egin ahala, ikasi egiten da ofizioa...

Nola sortu zen lan hau? Izan ere, helduentzako idazten duzun lehenengoa da, ezta?

Tira, moldaketaren bat egin izan dut profesional mailan. Maskaradarekin, adibidez, *Nerudaren postaria*; Antonio Skarmetaren nobelatik abiatuta moldaketa egin genuen. Bestela, badauzkat idatzita helduentzako testuak, baina gordeta daude. *Ezin dut egia esan* dagokionez, baneukan gogoia helduentzat zer edo zer idazteko, Gorakada taldearekin egindako *Jim Altxor Ubartean* eta *Robin eta Hood* lanen arrakastaren ondoren. Izan ere, uste dut *Robin eta Hood* baino lehenago idatzi nuela *Ezin dut egia esan*.

Lan handia eman zizun halako antzezlan bat idazteak?

Ez, brastakoan ateratako testua da. Bi aste neuzkan, arratsaldeak baino ez goizez beste lan bat neukalako, eta helduentzako obra bat nahi nuen idatzi. Beraz, ordenagailu aurrean eseri eta hasi egin nintzen. Nik, normalean, ondo pentsatzen dut zer kontatu nahi dudan idazten hasi baino lehenago, baina kasu honetan egin ahala atera zitzaidan, ez nuen aurretiaz planteamendua ondo lotu.

Gai serioa. Euskarazko antzerkiaren tradizioa gehiago lerratzen ei da komediara...

Bai. Nik uste dut egile bat oso zinezkoa izan behar dela, Patxok [Telleria] esaten duen moduan. Bere barrutik atera behar duela, benetan komunikatu nahi badu. Edozein arte-hizkuntzatan komunikazioa da oinarria, zuek antzokira zatozte eta har ezazue nik eskaini nahi dizuedan hau. Hori da artista batek egiten duena: ez du gordetzen, erakutsi egiten du.

Eta zuk zer daukazu barruan?

Nik antsietate apur bat eduki dut maitasunaren, erenganako, eta hori idatzi dut. Oso zintzoa izan naiz alde horretatik.

Antzezlanak ikusi eta gero, ideia hau geratu zitzaidan: maitasunean sekula ez dago nahi den guztia lortzerik, beti konformatu behar dugu beste zer edo zerrekin. Ezkortasuna?

Uste dut irakurketa asko egin daitekeela, nik ez dut tesi bat egin nahi izan. Nik planteamendu bat aurkeztu dut, eta uste dut oso erraz ezagutzen dela nik hor diodana. Esan nahi dut lana ikusten duen edozeinek ikus dezakeela hor badagoela egia bat. Baina ez dut mezu potolorik eman nahi izan. Nik asko sinesten dut fantasian eta desioan. Errealitatearen zati dira, eta horregatik obran biak, errealitatea eta desioa, uztartu egiten dira.

Momenturen batean pentsatu duzu horrek nahasmena sor dezakeela?

Bai, zalantza hori eduki dut, eta baliteke momenturen batean hala gertatzea, baina ez dut uste askotan gertatzen denik, jendeak testua ondo ulertzen duelakoan nago. Baina ahalegindu egin naiz den-dena ez esaten. Batzutan, larregi kontatzea ez da ona, eta gutxiegi kontatzea ere ez. Erdiko neurri hori, berriz, ez da erraz lortzen. Eta nik nahiago dut gutxiegi kontatzearen huts egitea gehiegi kontatzearen baino. Hala ere, uste dut obra honetan ez dela ikusleen alde-

Jokin Oregi

Soraluzen jaio zen, 1970ean. Hamasei urte zituela, testu bat bidali zuen Eibarko Narruzko Zezen antzerki taldeak antolatutako lehiaketara. Gaia, antzerkia. Ia ahaztuta zeukanean, irabazi zuela esan zioten. Antzerki munduan, hainbat lanetan aritu da aktore eta zuzendari laguntzaile. *Nerudaren postaria* ere egokitu zuen antzerkirako, Antonio Skarmetaren *Ardiente Paciencia* eleberritik abiatuta. Gorakada talderako txotxongilo ikuskizun bi idatzi eta zuzendu ditu: *Jim Altxor Uhartean* eta *Robin eta Hood*. Ikus-entzunezkoen alorrean, aspaldi dabil Pausoka ekoiztetxean lanean. Azken urteetan, eta berak hala eskatuta, egun erdiz besterik ez, "arratsaldeak antzerkiari eskaini ahal izateko". Hainbat saio eta telesailetan jardun du zuzendari, erredaktore eta are aurkezle ere. Gaur egun, *Goenkaleko* gidoilari taldean dago.

“Nik uste dut egile bat oso zinezkoa izan behar dela. Bere barrutik atera behar duela, benetan komunikatu nahi badu. Edozein arte-hizkuntzatan komunikazioa da oinarria, zuek antzokira zatozte eta har ezazue nik eskaini nahi dizuedan hau. Hori da artista batek egiten duena: ez du gordetzen, erakutsi egiten du”

tik hainbeste irakurketa desberdin egiten, ikusle gehienek gauza bera ulertzen dute obra amaieran.

Idatzi ez ezik, zeuk zuzendu duzu obra. Hasieratik nahi izan duzu hala izatea?

Ez bereziki. Idatzi nuenean, taularatzeko aukerak bazeudela pentsatu nuen. Lagun baten gomendioz, Santurtziko lehiaketa batera bidali nuen lana, eta baita saria irabazi ere. Dirua eman zidaten, eta argitaratzeko aukera. Jendeak gustuko zuen lana, eta batzuek neuk zuzentzeko esaten zidaten. Bestetik, hainbat taldek agertu zuen obra egiteko interesa, bazekitelako ere dirulaguntza jasoko zutela Santurtzitik. Hor mugimendu batzuk egon ziren, eta ni zain. Horregatik diotsut ez nengoela inoren aurretik neure burua zuzendari jartzeko asmoz. Azkenean, batzuen eta besteen zalantzak zirela-eta, aurrera egitea erabaki nuen.

Lan honetan isiluneek garrantzi handia daukate, eta horiek nola antzeztuta dauden ikus-

laster zuekin bilbon

antzerkia · dantza & musika & baleta = opera @ jazz % txotxongiloak + jantziak
argiztapena ~ zinea < teoria & bideoak & cd-ak | liburuak < eszenografia
san frantzisko kalea (15aren parean)

Arte Eszenikoen liburutegia
www.libreriayorick.com

«Euskara hutsean egitea hondamendia izango litzateke»

Zornotzan, 200 lagunetik gora hartzeko gai den aretoan, 40 inguru egon ginen. Eta hala da beti...

Bai, Galdakaon 15 egon ziren.

Hori ez da antzezlanaren errua baina...

Ez, inola ere ez. Horregatik diot, gutxi etorri direlako obra hau ez da komertziala? Gaur egun ez bakarrik hemen, Europako hainbat herrialdetan gertatzen ari da: antzerkia beheraka doa. Baina zinea bera ere bai. Euskaraz oso gutxi joaten direla ikusten? Euskaldunak askoz gutxiago garelako. Lau katu besterik ez gara.

Horrek behartzen du obrak erdaraztera? Ezin dut egia esanek badauka, izan ere, gaztelaniazko bertsioa: *Las dos verdades*.

Bai, hala da. Niri gustatuko litzaidake obra hau, hemen behintzat, euskaraz egitea, eta horregatik egiten dut euskaraz, gainera asko gozatu dut euskaraz idazten. Itzultzea? Nik erdaraz naturaltasun osoz egin nahi dut, zaila da hemen gauzak naturaltasun osoz egitea, baina... Gainera, lehenengo zirriborroa gaztelaniaz egin nuen, gero eus-

karaz borobildu nuen testua, eta gero berriz itzuli erdarara. Ni euskaraz eta gaztelera bizi naiz, elebiduna naiz, eta hori naturaltasun osoz egin nahi dut. Gainera, euskaraz hutsean eginda hondamendia izango litzateke.

Errentagarritasun aldetik?

Bai. Nik dirua jarri dut obra honetan, eta ez baditugu 40 emanaldi egiten galdu egingo dut segur aski. Orduan...

Orduan, diru aldetik hondamendirik ez bada, segitu behar duzu idazten?

Bestela ere bai. Erein egin nahi dut, gero batzeko. Baten bat haserretu egingo da hau irakurrita, baina nik neure burua beti hasiberriatzen ikusten dut. Ez naiz berton ezaguna, nire lehenengo obra da nahiz eta antzerkian aritutakoa izan, eta esperantza daukat ibilbide honi jarraipena emateko.

Hau bezalako erregistro intimoetan beti?

Ez dakit zein erregistrotan, baina behintzat nortasun jakin batekin. Norberaren estiloa lortzea oso zaila da, baina aha-legenduko naiz.

“Lehenengo zirriborroa gaztelaniaz egin nuen, gero euskaraz borobildu nuen testua, eta gero berriz itzuli erdarara. Ni euskaraz eta gaztelera bizi naiz, elebiduna naiz, eta hori naturaltasun osoz egin nahi dut”

tean igartzen da zuzendaria eta egi-lea pertsona bera direla...

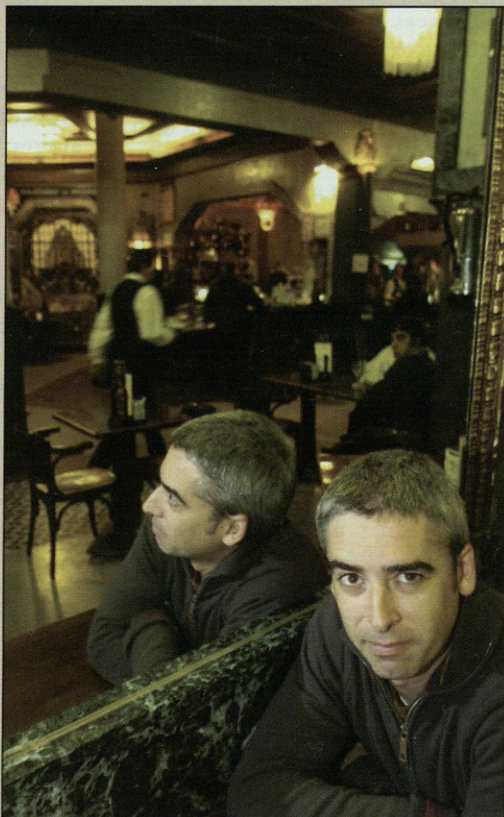
Bai, nik badakidalako zergatik dagoen isilunea testuaren zati horretan, eta hori aktoreei azaldu diet. Obra honetan isiltasunak testuak adinako garrantzia dauka, duda barik, edo handiagoa.

Antzerki serio, kalitatezko, gutxi batzuentzako... etiketak har litzake Ezin dut egia esanek?

Ez nuke hori pentsatzerik nahi. Gutxi batzuentzat da, antzerkia berez delako gutxi batzuentzat.

Are gutxiagorentzat, esan nahi nuen...

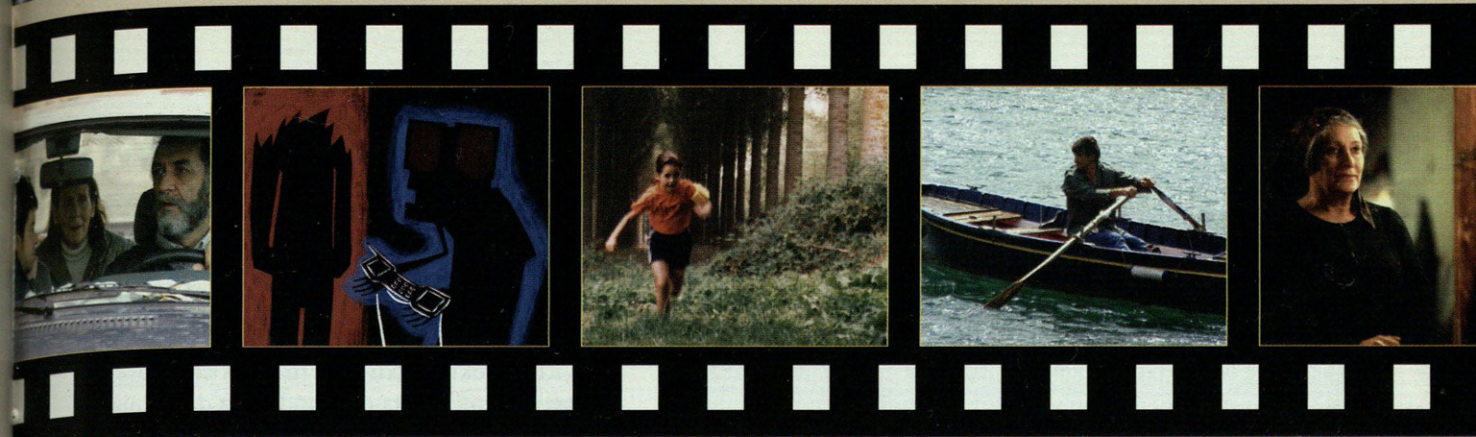
Ez du uste, eta emango dut arrazoiak: Arriagako irakurketa entzuterako etorri zirenek ez zekiten zertara zetozen. Eta 40 urtetik gorako emakume ugari etorri zen, guztien %90 behar-bada. Antzerkira sarri etortzen direnetakoak zirela pentsatzen dut,agian antzerki komertziala ikustera etortzen direnak, ez dut uste euskal

antzerkiaz asko dakitenik—horrekin ez diot jakitunak ez direnik, edo antzerkian iaioak ez direnik, e?— eta haiek oso gustura egon ziren. Ondoren egin zituzten galderek eta agertu zuten interesak asko poztu ninduten, erakutsi zidatelako testuak badaukala erakartzeko gaitasun hori.

Antzerki komertziala aipatu duzunez gero, bota egingo dizut gogoan zebilkidan galdera bat, egin ala ez egin duda-mudatan ibili naizena: badago antzerki-zaborrik?

Bai, bai, noski. Ez dut izenik emango, badaezpada, baina... Dena den, antzerki munduan hainbestekoa da prekaritatea antzerkian dabilen jendea ezin izango dudala kritikatu inoiz. Niretzat heroia dira gaur egun antzerkian dabilzanak. Zer edo zer poltsikoratzeko ez dakit zenbat lan egin behar da eta. ■

Sormenean luze azpiegituran motz

Konta ezazu istorio bat hamar minututan. Hori da film laburren egileek lan bati ekitean duten dilema, erronka. Ez da bakarra, ordea, errodajea eta horretarako materiala, ekoizpena, banaketa eta beste hainbeste burukomin dituztelako aurrean. Halere, alderik goxoen dastatzeke dute zinemagileek: produktu duin baten harrotasuna, sariak, jendearen txaloa... Sintetizatzearen artean maisu diren lagun horiekin mintzatu da ARGIA, bizitza labor kontak daitezkeen gauza handiez osatuta dagoenaz jabetuta.

EIDER
GARAIKOETXEA

"GAUZA TXIKI BATEK gauza asko kontatzeko aukera ematen du", hala esan digu behintzat, film laburrei buruz hitz eginda, Asier Altuna zinemagileak. Bada horixe da erreportaje honen xedea, lerro gutxitan zinema mota honi buruzkoak azaltzea. Dena dela, testu hau labor geratuko zaigu akaso, film laburren mundua txikia baino, handia delako oso.

Euskal Herrian film laburren alorra zertan den jakiteko horretan jardundako hiru zinemagilerekin mintzatu gara: Asier Altuna (besteak beste, *Txotx* eta *Topeka* film laburren egilea eta *Aupa Etxebeste* luzearen sortzailea), Ane Muñoz (*Basurdea*, *Beaumonten janzia* eta *Furbito putakumiak* film laburren "ama") eta Joxe Mari Goenaga (*Tercero B* edota *Sintonia* laburren egilea). Dena dela, beste hamaikatxo izan zitezkeen gure erreportajearen protagonistak, Euskal Herrian luzea baita "labor kontalarien" zerrrenda.

Are, esan daiteke orain Espainiako Estatuan edo nazioartean film luzeak egiten dabiltzan euskal zinemagile gehienak, denak ez bada, film laburren sarean endredatuta ibili direla. Izan ere, laburrak zinemaren artean murgiltzeko edo esperimentatzeko modu ona dira.

Baina hori baino askozaz gehiago ere badira, "genero" hitza aipatu du Ane Muñozek: "Istorioaren planteamendua, garapena eta ondorioa minutu gutxitan bildu beharrrak nortasun berezia ematen dio lanari. Norberak bere diruarekin eta beretzako egiten duenez, ez saltzaile edo erosle baten tzentz, luzeak baino arriskatuagoak izaten dira, askatasun handiz egindakoak".

Film luzeak amets?

Gizartean zabaldutako ustearen arabera, baina, film luzea egiteko entrenamendu baino ez dira film laburrak. Usteak erdi ustel, gure hiru elkarrizketatuek berehalakoan ukatu digute baieztapena. Esaterako,

"Hemen falta dena industria da. Ekoizpenak daude, ikusleak ere asko, baina bitartekorik ez: erosleak, saltzaileak, banatzaileak, erakusleak..."

ANE MUÑOZ

Asier Altunak laburra egin du *Aupa Etxebes-te* film luze arrakastatsua estreinatu ondotik, eta luze gehiago egitekotan ere, laburrak egiten jarraituko duela nabarmendu digu. Ane Muñozek, ordea, ez du film luzea bere asmoen artean.

“Egileari ordaindua izatea gustatzen zaio. Batzuetan zalantza duzu zure film laburra proiektatzeko baimena eskatzen dizutenean. Alde batetik, ikustea nahi duzu baina, bestetik, ordaindua izatea”

JOXE MARI GOENAGA

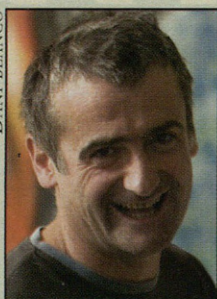
Edonola ere, ekonomikoa da film laburra eta luzearen artean dagoen muga bistakoe-na eta horretan bat datoz gure egileak. Zaila da, halere, film laburren kostua zehaztea, erabilitako materiala, aktoreak, errodajera-ko zailtasunak eta produktuaren beraren iraupena hartu behar dira kontuan. Joxe Mari Goenagak 30.000 euroko kopurua aipatu digu, berbarako.

Diru laguntzak dira film laburrak finantzatzeko modurik arruntena. Horrez gain, produktore baten babesia izatea ezinbestekoa da maiz. Horretan eskea plazaratu du Asier Altunak: "Nik neuk produktoreei ausartagoak izatea eskatuko nieke, gehiago arriskatzea". Horretan arrazoia eman dio Joxe Mari Goenagak, zinemagilea ez ezik, Moriarti ekoiztetxeko kide ere badenak: "Ekoizpen etxe dezente dago Euskal Herrian baina gehienak ETBri begira daude, hau da, telebista-ekoiztetxeak dira. Ez diot txarra denik baina egia da produktua modu batekoa ateratzen dela telebistara begira egonda: produktu telebisiboa. Denok dakigu telebista seguruago dela, ez dela hainbeste arriskatzen eta, beraz, independentzia eta arrisku hori galdu egiten da. Euskal Herrian zinema-produktora gutxi dago, baina noski, jan ere egin behar da..."

Azpiegitura falta

Ingurumari horretan, azpiegituren gaia hartu dute hizpide gure hiru elkarrizketatuek. "Baliabideak murriztak dira Euskal Herrian, hemen ez dugu laborategirik, kamerak alokatzeko Madrilera edo Bartzelonara jo behar duzu eta bost egunerako gauza denez... Bi hiriotan grabatzea bideragarriagoa da, dena dago han, errazagoa da", azaldu digu Goenagak.

DANI BLANCO

JON URBE 7 ARGAKI PRESS

“Nik neuk produktoreei ausartagoak izatea eskatuko nieke, gehiago arriskatzea”

ASIER ALTUNA

Horrekin kexu agertu da Ane Muñoz ere: "Hemen falta dena industria da. Ekoizpenak daude, ikusleak ere asko, baina bitartekorik ez: erosleak, saltzaileak, banatzaileak, erakusleak... Beharbada administrazioak egin lezakeena alor horietako enpresa eta langileak nolabait bultzatzea da, diru laguntzen bidez edo, laburrei kasu egin diezaieten".

Betiko moduan, gezi guztien jomuga den hitzarekin topatu den irudikapena du kazetariak: administrazioa. Film laburren alorrean, ordea, erakundeek txalorako tartea ere eskaini dute: Kimuak egitasmoa.

Laburren lagun kutuna

Eusko Jaurlaritzaren Kultura Sailak 1998an abiatu zuen Kimuak egitasmoa. Ekimenaren xedea Euskal Herrian egiten diren film onenek munduan presentzia edukitzea da. Hori horrela, urtero, sei film labor aukeratzten dituzte mundu zabaleko 400 jaialditan barrena erakusteko.

Txema Muñoz egitasmo honetako arduradun eta sustatzaileak azaldu digunez, euren lana promozioa, hedapena eta banaketa ziurtatzea da. Bada gehiago, "laburren ordezkaritza ere hartzen dugu gure gain, jaialdien arduradunekin eta telebistekin harremanetan egoten gara. Esan dezagun gu garela ikusten den aurpegia baina benetako protagonistak film laburrak direla".

Txema Muñozen taldeak egindako lan eskerga benetan txalotzen dute zinemagileek. Joxe Mari Goenagaren bi lan Kimuak katalogo preziazatzen izan dira, *Sintonia* aurtengoan bertan: "Kimuak banatzerako orduan dakar abantaila. Guk geuk nabaritu dugu bi film laburrekin; bigarren honetan dena moldatu dugu Kimuak deialdira; aurrekoan, ordea, urte erdia eman genuen filma mugitzen eta horrek lan eta denbora piloa kendu zigun", dio Goenagak.

Are sutsuagoa izan da Asier Altunaren balorazioa: "Izugarria da pertsona bat edo bi urtean sei film labor jaialdietan barrena erakustea, horrek konfiantza ematen dizu, badakizu ikusiko dela. Eredugarria da, zalantzarik gabe".

Izan ere, Kimuak egitasmoaren oihartzuna ez da ahuntzaren gauerdiko eztula. Espainiako Estatuan tankera honetako lehen ekimena izan zen eta pixkanaka beste

Euskaraz gutxi

Euskaraz egiten diren filmen kopurua txikia da. Aurretik, esaterako, Kimuak egitasmoan bildutakoetatik bakarra ere ez da euskarazkoa. Goenagak, Muñozek eta Altunak —euskaldunak hiruak— denbora kontua dela azpimarratu digute, alegia, gero eta gehiago dira euskaraz egiten diren filmak, arrakasta eta publikoa badutela demostratu dute. Hortaz, zinemagile euskaldunak dauden artean, lanak egin egingo direla nabarmendu dute.

erkidego batzuek moldea kopiatu dute. Nazioartean ere oso estimatua da Txema Muñozen lana eta horrek mesede egiten dio euskal film laburrei eta bidenabar, euskal zinemari.

Sariak ere eskuratutakoak dira katalogoan bildutako harribitxiak. Hala, Joxe Mari Goenagak egindako lehen filmak, *Tercero Bk*, 40 sari pasatxo eskuratu zituen, Aitzol Aramaioaren *Terminalek*, bestalde, sekulako sona hartu zuen nazioartean eta Koldo Serraren *El tren de la brujak* ere, halatsu.

Sariak, egindako lana eskertu ez ezik, hurrengo film laburrerako bidea ere errazten dute. "Finantzatzeko modua ere ematen du Kimuakek, zeren sariak jasotzekotan dirua lortzen duzu, telebistei ere saldu diezaiekezu...", azpimarratu du Goenagak.

Jaialdiz jaialdi ibiltzera "kondenatuta"

Nazioartekoez gain –orain gutxi egin den Clermont Ferrandekoa da garrantzitsuenak–, Euskal Herrian ere film laburrak lehiatzeko jaialdi ugari dago: Lekeitioko Zine eta Bideo Bilera, Zinebi (Bilboko Zinema Labur eta Dokumentalaren Nazioarteko Jaialdia, akaso ezagunena), Bidasoaldekoa...

Izan ere, jaialdien magala dute etxe film laburrek eta hortik kanpo apenas dute presentziarik. Egia da, azkenaldian, Topaguneak antolatzen duen Euskal Laburren Zirkuituari esker, filmak herri herri ikusi ahal direla, baina orokorrean txikia da oraindik film laburrek kultur eskaintzan duten tokia. "Askotan etxeko jendeari ez zaizkio heltzen. Film laburrak ez

DANI BLANCO

Laburretik luzerako bidaia

"Aspalditik genuen ideia, bagenuen pausoa emateko gogoia eta erronka ere bazen. Lortu egin dugu eta *puntazoa* izan da!", halaxe, hunkituta baina harro, horrela deskribatu digu Asier Altunak film laburrak egiteko film luzea sortzerako jauzia.

Txotx edo *Topeka* laburren ostean eta erditze "luze eta zail" baten ondoren, etorri da *Aupa Etxebeste*, bere lehen lan luzea. Bi iraupenen artean aldea nabaria dela azaldu digu Altunak: "Narrazio aldetik gehienbat, laburra oso gauza txikia da eta berehala bukatzen da. Luzea, berriz, laburraren minutuak asko biderkatzea da. Errodatzeko orduan ere, luzean baldintzak askozaz hobeak dira, jende asko duzu lanean, zentzu horretan erosoagoa da, baina era berean, asko luzatzen da, pazientzia handia behar duzu. Horrez gain, filma zinema aretoetan izatea izugarria da".

Euskara hutsez errodatu dute filma, eta alde horretatik, arrakastatsu joan da, bai kritika zein ikusle aldetik. "Laburretan berdin dio zein hizkuntzetan egiten duzun, festibaletan mugitzen dira eta han ohitura da denak azpiztitulaturatzea. Film luzeekin beldur hori bagenuen, baina konfiantza ere bai eta azkenean ondo aterata da. Bada, aurrerantzean ez dago aitzakiarik euskaraz ez egiteko; hori, ordea, elikatu beharra dago, mantendu, euskaraz film gehiago eginda alegia".

daude zinema areto arruntetan. Miraria da norbaitek film labur bat ikustea", agertu du Asier Altunak.

Filmak erakusteko espazioak konkistatzea zaila dela onartu digu Joxe Mari Goenagak: "Egileari ordaindua izatea gustatzen zaio. Batzuetan zalantza sartzen zaizu zure film laburra proiektatzeko baimena eskatzen dizutenean. Alde batetik, ikustea nahi duzu baina, bestetik, ordaindua izatea".

Ukaezina dena zera da: Euskal Herrian badira zinemagileak, badira ikusleak eta film laburrez gozatzeko gogoia, falta dena, euskal zineman gertatzen den bezala, horri eutsiko dion azpiegitura da. Ane Muñozek egin digu horren inguruko galdera: "Utopiaren aurrean ote gaude, berriro ere?" ■

BERMEO

Otsailaren 18tik Martxoaren 3ra arte, Lamera Plazan

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

Bizi irakurriz!

Ezpalak

KATIXA GARATE

Euskal Zinemaren Astea Gasteizen

HOGETA BIGARREN ALDIZ egingo dute Euskal Zinemaren Astea Gasteizen, otsailaren 20tik 25era. Euskal herritarrek zuzendutako edo ekoiztako hogeita hamar dokumental, film luze eta labur proiektatuko dituzte Vital Kutzak Dendaraban duen aretoan, lau film egunean. Besteak beste Juanma Bajo Ulloaren *Frágil*, Montxo Armendarizaren *Obaba*, Nacho Vigalondoren *Choque*, Daniel Calparsororen *Ausentes* eta Telmo Esnal eta Asier Altunaren *Aupa Etxebeste!*. Film luze eta labur onenak sarituko dituzte Euskal Zinemaren Astea eta Bingen Mendizabal musikaria eta Astearen koordinatzaile José Luis Ramos omenduko dituzte. Maiatzean, Gasteizko NEFF jaialdian, Arkaitz Basterra zuzendari gasteiztarrek Bingen Mendizabali buruz eginiko film luzea eskainiko dute eta Mendiabalek eginiko soinu bandak bilzen dituen liburua plazaratuko.

Iparragirrerren Museoa aurki Urretxun

URRETXUKO UDALAK berrehun metro koadroko lokala erosi du herriko Iparragirre plazan bertan eta koblakariaren jaiotzetik gertu, Joxe Mari Iparragirreri eskainitako museoa paratzeko. Aurtengo aurrekontuan 360.000 euroko partida esleitu du Udalak museorako eta 2007ko lehen hiruhilekorako zabaldu nahi luke. Iparragirrerren partitura, eskuizkribu eta dokumentu andana du Udalak eta erakusketa apurtzailea, teknologia berriekin egindakoa, ipini nahi du bertan, bisitariak hunkitze aldera. Bestalde, fonoteka ere jarri nahi dute Iparragirrerren obrarekin zerikusia

Maite Franko ipuin kontalaria
Aizun: «Nire ustez ipuinek helburu ezberdin asko izan ditzakete, haur zein helduentzat, baina esnaraztearena (esnaraztea hausnarketarako bidea ematea baldin bada, adibidez) ipuin guztiek helburu beharko lukete izan. Era berean abiapuntu bera beharko lukete izan: lasaitasunez kontatzea. Honek ez du esan nahi ipuinak lotarako orduan kontatu behar direnik».

Gorka Urbizuk Karrikari esanaki: «Nire ustez Euskal Herrian militantziak eramaten du jendea zenbait talderekin zaletzera eta horrenbeste komunikabideen lanak. Protekzionismo horrek eszena mantentzen lagundu du baina egia da ere zenbaitetan musika

beraren dohainak gutxiesten dituela nonbait».

Honela mintzatu zen Harkaitz Cano Nabarran: «Benetan literaturale denak ipuinak irakurtzen ditu nobela baino gehiago. Ez dut esan nahi benetan literaturale denak nobelak irakurtzen ez duenik, bai, ordea, benetan literaturale ez denak ez duela ipuinik irakurtzen».

Aitor Gabilondo gidoigileak zera adierazi zion Berriari: «Beti esan ohi da gidoigile izateko irudimen asko eduki behar dela, baina ez dut uste horrela denik. Irudimenak laguntzen du; hala ere, ez da beharrezkoa. Bestalde, idaztea gustuko izan behar duzu eta jakin-mina pizten jakin behar da».

ALBERTO ELOSEGI

Karmele Jaio^k Amaren eskuak

eleberria plazaratu du, amarekin uste baino antzekotasun gehiago duela ohartuko den 35-40 urteko alaba kazetariaren istorioa. Igartza bekari esker osatu du Jaioek liburua.

Puzkarra Records^{sortu} dute

Jon Ijurko eta Ibon Apezetxeak. Haien hitzetan, "Gipuzkoako punk-oi! mugimendua bultzatu eta zabaldu nahi duen zigilu ez komertziala" da. Orreaga 778 musika taldeko kideak dira eta duela bi urtetik *Bando punk* fantzinea plazaratzen dute.

Andres Nagel^{en} (Donostia, 1947)

150 artelan paratu dituzte Donostian, Kursaal-eko Kubo aretoan. Askotariko euskarrietan eginiko obrak ikus ahal izango dira apirilaren 17a arte.

Juan Carlos Perez^{ek} Hiriko

istorioak diskoa plazaratuko d martxoaren amaieran, Elkarren eskutik. Estudioan zuzenean grabatutako disko pertsonala da. *Atlantic River*, *Hau berua* eta *Ikaro* diskoetako zenbait kantu, argitaratu gabeko hiruzpalau eta Itoizen *Astelehen urdin baten* kantuen jazz kutsuko moldaketa bildu ditu.

DANI BLANCO

Arte Eszenikoen Goi Mailako Eskola Ofizialerantz?

Arte eszenikoetako hainbat aktorek, gidoilari, elkartek, erakundek eta enpresek plataforma sortu zuten orain dela hilabete batzuk Arte Eszenikoen Goi Mailako Eskola Ofiziala eskatzeko. Plataformako ordezkariak Eusko Jaurlaritzako Unibertsitate eta Ikerketa sailburu Ibone Amezagarekin bildu dira, Jaurlaritzak eskola sortu dezan. Egun ez dago arte eszeniko eskola ofizialik Euskal Herrian eta hutsunea betetze aldera, Hezkuntza eta Kultura sailen arteko lan taldea sortzea eta hark eskolaren bideragarritasun plana egitea proposatu dio plataformak Jaurlaritzari. Jaurlaritzak arte eszenikoak Euskal Herrikan kanpo ikasten duten ikasleen datuak eskatu dizkio plataformari. Txostena osatu eta Tontxu Campos Hezkuntza sailburuari bidaliko diola agindu die Amezagak eta datu guztiak mahai gainean dituztenean, batzarra egingo dute.

duten grabazioekin. Museoa bera Iparragirreraren oroimenarekin lotutako ibilbideak egiteko abiapuntua izango da.

Euskal Herriaren eta Kataluniaren harremanei buruzko erakusketa

BASCOS A CATALUNYA, KATALANAK EUSKAL HERRIAN erakusketa zabaldu dute Donostiako Ernest Lluch kultur etxean. Erakusketak hain ezagunak ez diren harremanak azaleratzen ditu, hogeita lau argazkiren bitartez. Esaterako, katalana finkatzen eta gramatika aztertzen lan handia egindako Pompeufabra Bilbon bizi izan zela bederatzi urtez eta kimika irakatsi eta hizkuntza erromanikoak aztertu zituela edota 36ko Gerran katalan ugari etorri zela Donostiara bizitzera eta *La Barceloneta* deitzen ziotela Gros auzoari edota bi Katalunien banaketa Irungo Faisaien uhartean sinatu zela. Katalunian bizi den Lander Larrañaga argazkilaria eta Euskal Herrian bizi den Toni Strubell kazetari katalanak apailatu dute, abenduan Donostian sortutako Espai Catalunya topalekuaren ekimenez. Martxoaren 11 arte izango da zabalik.

Metropolitan literatur taldea sortu dute 3 gaztek.

Cartxot Unsain eta Beñat Gaztelumendi donostiarrek eta Jon Iraola hernaniarrak Metropolitan literatur taldea osatu dute eta bloga

(www.donostialdetik.blogspot.com) sareratu dute, euren idazlanak eta hausnarketak plazaratzeko. 17 eta 18 urte dituzte, idaztea dute gustuko eta Urruzuno eta Koldo Mitxelena literatur sarietan gailendutakoak dira.

Hamlet eta La Tempestad estreinatuko ditu

Arriagak. Euskal Herriko, Kataluniako eta Espainiako hogeitaktorek Willian Shakespeareren *Hamlet* eta *La Tempestad* gaztelaniaz estreinatuko dituzte otsailaren 25ean, Bilboko Arriaga antzokian, bata bestearen jarraian. Lluís Pasqualek zuzendu du Arriaga antzokiak, Bartzelonako Teatre Lliurek eta Madrilgo Teatro Españolek ekoiztutako lanok. Hurrengo emanaldiak martxoaren 4an, 11n, 18an eta 25ean izango dira eta ondoren Bogotan, Espainiako hainbat hiritan eta Bartzelonan eskainiko dituzte. Aitor Mazo, Joseba Apaolaza, Eduard Fernandez eta Marisa Paredes dira aktoreetako batzuk.

UZTARTZA
Aterpetxea ♦ Jatetxea

Herriko plaza 7 - 20150 Aduna
Tfnoa: 943 693481

Menua 9€-tan.
Asteburuetan karta.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Pospolo kaxa bat bezala

Patxi Zubizarreta

PAMIELA

190 orrialde
.14 euro

Patxi Zubizarretaren testu pizgarriak

Pamiela argitaletxearen eskutik Patxi Zubizarretak kaleratutako *Pospolo kaxa bat bezala* liburuan hainbat autorearen testu esanguratsuak eta idazleak berak sortutako ipuinak daude bildurik. Bost gai nagusi aukeratu ditu ordiziarak: amodioa, bidaia, mestizaia, literatura eta memoria. Patxi Zubizarretak azken hamar urteren bueltan idatzitako errezitaldietako gidoiak jaso ditu hemen, testu horiek bere ipuinekin lagunduz, elkarri eragin diezaioeten, elkarren ispilu izan daitezen eta esanahi berriak har ditzaten. Literatura pizgarri duen orori eskaintzen dizkio, bere baitan

duen pospolo kaxa umeldu ez dadin. Testu asaldagarri, sentsual eta, batik bat, pizgarriok barrua pizteko balioko diotelakoan. ■

Solidaridad en red. Nuevas tecnologías, ciudadanía y cambio social

Batzuen artean

HEGOA
226 orrialde

Teknologia berriak eta gizon-emakumeon garapena

Zer nolako baldintzatan erabili beharko genituzke teknologia berriak gizon-emakumeon garapena ziurta dezaten? Hegoakoek *Bantaba* egitasmoaren baitan antolatutako jardunaldietan aurkeztu ziren lanen eta ekarpenen bilduma da *Solidaridad en red. Nuevas tecnologías, ciudadanía y cambio social* liburua. Atalez atal, teknologia berriek gizartearen eta demokrazian duten eragina, munduko baztertuak teknologia berriei dagokienean ere baztertu izan ez daitezen hartu beharreko neurriak, giza eskubideak eremu elektronikora zabaltzearen beharra, emakumea ezagutzaren gizarterantz doan bide horretan, eta aldaketa teknologikotik gizarte aldaketara doan tartea ere aztertzen dituzte. ■

Olentzeroren laguntzaileak

Etxeko txikienak gogoan Iñaki Zubeldiak sortu eta Jon Zabaletak marraztutako istorio honetan Olentzero estu eta larri aurkitzen dugu, elurteak direla eta Gasteizen bizi diren haurrei jostailuak uzteko oztupo franko dituelako. Astotxo baten konpainian abiatzen da hasieran, baina asto gizajoak irrist egiten du bidean, eta gero kamioi handi zaratsuaek emandako sustoarekin lur jota gelditzen zaio. Hori ikusirik, Gamarrako emakume batek bere traktorean eramatea eskaintzen dio Olentzerori. Astotxoa inguruan dabilen gizon baten kontura utzi, eta han doaz traktorean emakumea, opariak eta Olentzero Gasteizerako bidean Baina izotz asko dago, eta mantso joan beharra dute derrigor. Olentzero urduritzen hasiko da, eta emakumeak suhiltzaileei deitzea erabakiko du. Haiek lagunduko dute, ziur. ■

Olentzero larri
Iñaki Zubeldia,
Jon Zabaleta

GERO

30 orrialde
6,50 euro

Senez itzulpen aldizkariaren 28.a

Bere azken zenbakian, *Senez* aldizkariak honakoak eskaintzen ditu: Joxerra Garziak itzulitako Bertolt Brechten lan aurkitu berri batzuk, Fernando Reyk Antonio Tabuchiaren *Sostiene Pereira* itul-tzean aurkitu zituen amarru modukoak, Bego Montoriok galegotik itzuli izan dituen obren ibilbidea, Ibon Uribarrik Schiller-en euskarazko bertsioaz eginiko azterketa, euskal itzulpengintzak ikus-entzunezkoetan egin duen bidearen berri ematen duen Josu Barambonesen lana, komikien itzulpenaz Bego Montoriok egin-dako ikerketa, Alfontso Mujikak *Hiztegi Batua* terminologia zientifiko-teknikoaren arlotik begiraturik aurkitu dituen elkarguneak, estuguneak eta gurutzaguneak; Amaia Lasherasek eta Lorea Arrietak osatutako *Ortotipografiari buruzko mintegia*, eta Carlos Cidek Javi Cillerori egindako elkarrizketa. ■

Senez

Batzuen artean

EIZIE

160 orrialde

Autobusaren zain

Alaitz Olaizola

EREIN

54 orrialde
10,50 euro

Antzerkia, 10-12 urte bitartekoentzat

Alaitz Olaizola azpeitiarrak sortu eta Manuel Ortegak marraztutako antzezlanak dugu *Autobusaren zain*, 10-12 urte dituzten neska-mutikoei hogenegita hamar minututan antzezteko aproposa. Udako arratsalde ekaiztsu batean gertatzen da, autobus geltoki batean. Jende ugari gerturatuko da bertara. Inor baino lehen, biloba galdu duen amona, hondartzara joateko erabiltzen den poltsa handi horietakoa besotik zintzilik duela. Hitz egiteko gogo du, baina momentuz belarrietan entzungailuak jarrita dauzkan gaztea baino ez dauka alboan, eta hark musika baino ez du entzun nahi.

Zorionez, jende gehiago dator: egunkari saltzailea, ihesi dabilen lapurra, amonaren bila dabilen biloba...!

Santimamiñe-Ekain haitzuloen artean egiteko ibilbidea

Makina bat dira *Euskal Herria* aldizkariak bere azken zenbakian ere proposatzen dizkigun ibilbideak, baina Santimamiñe-Ekain haitzuloen artean egin daitekeena azpimarra genezake. Jakina, Araba hegoaldean dauden herri eta mendiei ere egin genieziaieke bisita, irudimenarekin bada ere. Edo Bardeen inguruetan arroza nola landatzen duten ikasi, Euskal Herriko kostaldean zehar plazarik plaza ibili, edota gure herriko kanposantu bereziengan dagoena ikusi. Edo Aritzakun eta Urritz haranetara joan.!

Euskal Herria Batzen artean

SUA

130 or. / 5,15 euro

TXOMIN PEILLEN KARRIKABURU

«Herri bakoitzak bere eredua, bere egitura asmatu beharko luke»

Zein da gehien sakondu duzun gaia?

Lehen sail batean senaren balorea. Bigarren, berriz, ohituraren balorea. Jendea jaiotzean senarekin gizarteratzen da, baina gizarteak kultura bat, ohiturak irakatsiko dizkio. Nire ustez, gizarte guztiek tradizio bat daukate, beren nortasuna definitzen duena. Gero gizarte horiek balore orokorrak topatuko dituzte; orokor diot, ezen mundukorrak inperialismo kutsu handia duelako, beraz. Erakusten saiatu naiz herri batetik bestera zer diren hedatzen diren gogamen "unibertsal" ospe-su horiek eta zein hedatzen ez direnak eta nola.

Norantz goaz?

Biharrek esango du zertara joango garen. Ideologien erdi porrota gogoan edukitzen badugu, ez gara ezerezetik abiatuko, oker guztien inbentarioa eginik baita.

Argitu dezakezu pixka bat hori?

Behetik gora lihoakeen demokrazia bidea ez da hartu, gainetik behera legebiltzarrek jendeen asmoak behartzen dituzte. Herri bakoitzak, ordea, bere eredua, bere egitura asmatu behar luke. Batasun handiago bati (hala nola Europari) kalterik egin gabe eta inperiokeria berri bat asmatu gabe. Egia Bakarraren banbu zut, zurrin, lerden, adar gabekoaren ideologia garaia joan da. Ea norabide ugariren garaia abiatuz, europarrok zuhaitz adartsu sendo askoa egiten jakiten dugun! Ala estatubatuarren mundializazioan, "heriotza dantzan", aurrerakuntzaren, ekonomia haztearen idolatrian, lurzabal hau suntsitzen lagunduko dugu?

ALBERTO ELIOSEGI

Txomin Peillen gizarte baloreak aztertzen

Txomin Peillen Karrikaburu zuberotarrak Utriusque Vasconiae argitale-txearen eskutik

kaleratutako saio honen izenburu zehatza *Baloreak Euskal Herrian eta beste gizarteetan* da, hain zuzen ere munduko esparru zabala hartu duelako kontuan unibertsitateko irakasle emerito honek bere ikerketa egiteko garaian. Eta ikasketaz filosofoa ez izan arren, etnologo eta biologoa baizik, antzinako eta oraingo pentsalariez baliatu da bere hausnarketaren ardatz diren bi galderei erantzuna emateko: zer diren baloreak jende banakoarentzat bakoitzak duen senaren argian, eta baita gizabanako hori inguratzen duen gizartearen eraginez ere, batetik, eta ea ba ote den balore orokorrik, bestetik, bide batez, baloreei dagoenikenean zertan ziren gure arbasoak eta zertan gauden gu azalduz. Txomin Peillenek dioenez, kris-

Baloreak Euskal Herrian eta beste gizarteetan

Txomin Peillen

UTRIUSQUE VASCONIAE

264 orrialde
18 euro

tautasunean zein ezker-tiartasunean sinesten zuten hainbeste ameslari zintzoren utopiak suntsitzen ikusi eta gero, gure garaian diruzaleatasunaren sasi-balorea garaitzen ari da. Eta XXI. mendean AEB azken inperialista handiak bere nahikundeak mundu osora zabaltzen nahi dituen, itxaropen txikia ez komunista, ez kapitalista litzatekeen gizarte alternatibo batean legoke. ■

egileari galdezka

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Orga baten edukia	Telebista saioa	Korkoia	Metalezko soka	Otomanoa
	* DEITURA	Interjekzioa	Kontso. bustia	Kanpo, landa	
				Ahalmenak	
	Giltzaz zarratu				
	Kontso-nantea				
Gipuzkoa-ko herria	Lasai		Zikin		
Iruñeko frontoia	* IZENA		Uranioa		
				Potasioa	
				Esaten dute	
Daude		Bokala	Garai		
Gobernu era		Kontso-nantea	Bizkor!		
				Gipuzkoa-ko herria	
				Zalantza partikula	
Aurpegiko irekiunea		Orotariko			
Arrazoia		Bromoa			
		Kausa partikula		Turkia	
		Bokala		Kontso-nantea	
Maskorren barneko gai zuri eta gogor			Nekadura		

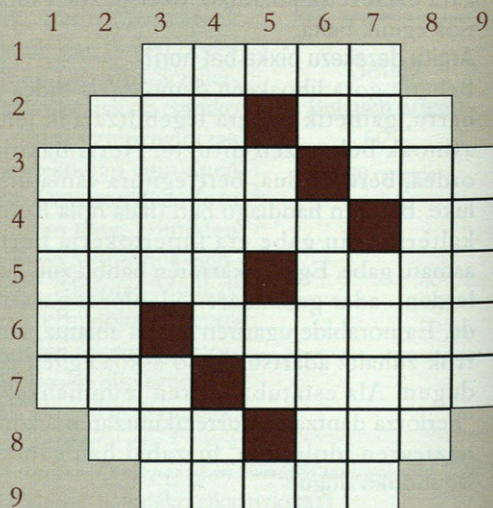
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Txori mota, enara. 2.- Zoro. Bilo. 3.- Hizki greko baten izena. Modua. 4.- Ez zorrotz. Euskal fonema. 5.- Marka, ezaugarri. Juzku. 6.- Hizki grekoa. Poliki, mantso. 7.- Sortu zintuena. Ipar Euskal Herrian, giltza. 8.- Gabezia. Istua, txistua. 9.- Emakume izena.

GOITIK BEHERA

1.- Ogi egilea. 2.- Emakumezko, andere. 3.- Lursail. Barazki hostotsua. 4.- Logale, lo egiteko gogo. Amerizioaren ikur kimikoa. 5.- Bokala. Kanpo, landa. Sake hitzaren kontsonanteak. Bokala. 6.- Bi, zenbaki erromatarren arabera. Temati, setatsu. 7.- Bihi, garau. Pikondoaren fruitua. 8.- Erdi Aroa. 9.- Ekintza gaitzesgarria.

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA ETA ARGAZKIAK: ZIHARA ENBEITA

Ea (Bizkaia)

Zubiek jositako herria

Ea ibaiaren magalean eraikitako Venezia txikira egingo dugu gaur bisita. Letanien ibilbideak Jesusen Andramari elizatik hasi eta San Bartolome eta Talako Ama baselizetara eramango gaitu, bidean baserri ederrak ere pasatuko ditugularik. Eukalipto usaina eta itsasoaren urdina izango ditugu zentzumenen esnagarri. Bi ordu inguruko ibilbidean bada atseginerako lekuri ere, jolaserako eta solaserako mahaiak, sua egiteko aukera, iturria... dituen. Udan beste askok bezala bisitatzen dugun herriaren beste aurpegi bat ikusiko dugu neguan.

Busturialdea eta Lea-Artibai eskualdeen mugan dago Ea herria. Ispaster, Ibarrangelu eta Ereño artean. Itsasoak eta mendiak bat egiten duten lekuan bertan eta Urdaibai Biosfera Erreserbaren mugan. Hiru gune nagusik osatzen dute herri berezi hau: Natxitua, Bedaroa eta Eak. Hiru gune dira, baina Ean dago udaletxea eta berau da herrigunea.

Udara begira dagoen herria dela ere esango du norbaitek. Izan ere aurpegi bi ditu Eak: negukoa bata eta bestea udakoa. Udan jendez gainezka egoten da. Gehiegi askoren gusturako. Asko dira asteburutarako edota uda pasatzeko Ea aukeratzen duten kanpotarrak. Berez, 800 bat lagun bizi dira bertan urte osoan.

Erreka, herriaren ate

Gaur egun ahateen bizileku da ur gutxiko Ea ibaia historia handikoa da. Ea herria ibaiaren alde bietan banatzen da. Alde bata Bedaroako elizatekoa zen XVI. mendera arte eta bestea berriz, Natxitukoa. Horregatik daude eliza bi Ean, ibaiaren alde banatara.

XVI. mendean sortu zuten herria Bedaroa, Ereño eta Natxituako elizateetako arrantzaleek. 1883an elkartu ziren Natxitua eta Bedaroako herriak Ea ibaian eraikitako zubiei esker.

Lapatzara, Natxituako hondartza basatira doan bidea.

Eako portuko txalupak, hondarretan. Itsasgoran baino ezin daiteke erabili portua.

Portua Ea herrigunean dago, ibaiko bokaleko eskumaldean. Itsasgoran bakarrik erabili daiteke portu txiki hau, ur eskasia dela eta. Ea ibaia itsasoratzen da bertan, itsasadar estua sortuz. Hondartza bera ere estua da eta beste aldean, bokaleko ezker aldean dago. Areazko hondartza da berau. Natxituan ere badago beste hondartza bat, baina basatiagoa, harkaitzez osatutakoa da: Lapatza.

Letanien ibilbidea

Gaur egingo dugun ibilbidea PR-BI 168 da. 3,2 kilometrokoa da eta ordubete eta 50 minutu beharko ditugu, gutxi gorabehera. Beraz, denbora izango dugu herria ezagutu, bueltatxo bat egin eta inguruko jatetxeren batean otordu ona egiteko. Ibilbidearen izenak berak

adierazten duenez, garai batean eliza eta ermita inguruetan egiten ziren letaniek zein prozesioek Ean izan zuten garrantzia gogorarazi gura du ibilbide honek. Ibilbide osoa –edo ia osoa– ondo markatuta dago margo zuri horiekin zein seinaleekin. Erraz egiten den bidea da, baina zer ikusi

asko duena. Baseliza zein baserriez gain, itsasoaren kresala ere badakar letanien bideak.

Eako Jesusen Andramari elizaren ondotik hasten da ibilbidea. Elizaren aurrez aurre jarri, eta ezkerrean dagoen bidea hartu behar dugu. Bide hau, aldapa gora, Bedaroara doan errepideraino heltzen da. Guk errepide nagusia zeharkatu eta goazen bidetik jarraitu behar dugu.

Olabe baserria.

San Bartolome basiliza

San Bartolome basiliza dagoen landaraino helduko gara. Hau Bedaroako lurretan dago. Baseliza izen bereko baserriari lotuta dago, siamesen antzean. Zuri-zuri dago, bidexkaren amaieran.

Inguruan atsedentleku bat ere bada. Mahaia, bat ere bada.

sua egiteko lekua, iturria... Ondo prestatuta dago hamaiketako egiteko edota bazkaltzeko. Hemendik Bedaroara doan burdin bidea hartu behar dugu, Olabe baserria eskumara utziz. Honek ere sinpletasunaren enkantua dauka.

Eukalipto eta pinu artean

Bedaroara doan errepide nagusiarekin topo egiten dugunean ezkerrean dagoen Portu baserri ondotik telefonía mugikorreko antenatarantz jo behar dugu. Portu baserriaren eskumatik hasten da errepidea, hesi txiki bat pasatuta. Hau antzina Eatik Bedaroara igotzen zen bidea da, gaur eguneko errepidearekin paraleloa.

Antenarantz bidean Earra edota Bix baserrirako bidea markatzen duten seinaleak aurkituko ditugu. 1,4 kilometro falta dira. Parean usoak ehizatzeke beren beregi jarritako postua dirudien aldamioa dugu. Atentzioa deitzen du, hain handi ikusita. Eukalipto eta pinu artean egingo dugu bidea. Zoritxarrez, Busturialdean bertoko zuhaitzen lekua hartu dute bi zuhaitz horiek.

Itsasoari begira

Berriro ere errepide nagusiarekin egingo dugu topo. Autobus geltokia

San Bartolome basiliza berezia, izen bereko baserriari itsatsia.

dagoen lekutik hurbil dagoen Bix baserrira doan bidea hartu behar dugu. Baserrira heldu orduko eskumara dago Earako bidea. Hemendik dena aldapa behera da. Momentu batzuetan malda nahiko bizia da gainera. Batez ere basatza edo lokatza dagoen egunetan. Itsasoari begira egingo dugu hemendik aurrerako bidea. Bizkaiko golkoari begira.

Talako Ama basiliza

Konturatu orduko Talako Ama basilizara heldu gara. Leku aproposa da aulkian jesarri eta itsasoari begira lasai lasai egoteko. Neguan behintzat. Udan seguruenez jendez lepo egongo baita. Diotenez arrantzale batzuk aurkitu zuten amabirjina olatu artean eta euren ontzian hartu. Ermita eraiki zuten gero bere

omenez. Arrantzaleek portura sartzean edo portutik irtetean bozina jotzen dute (edo zuten) eta salbea ere eskaintzen diote (zioten) babes ditzan. Hori dio kondairak.

Baselizatik Eako portura ondo egokitutako bide txiki bat dago, kurutzebidea izenekoa. 350 metroko bidea da eta batez ere asteburuetan eta udan jende asko ibiltzen da paseatzen bertatik. Ibilbidea Beletxe etxe ezagunean amaituko da. Belaontzien belak bertan gordetzen zirelako hartu du izen hau etxeak.

Eako portuan gaude. Eako itsasadarra ere politagoa da neguan. Lasaitasuna dakar berarekin. Koloretako txalupa hutsak. Hondartza parean dagoen eraikin erraldoiagatik ez balitz... Uda begira egindako erakinean pertsiana itxiak dira nagusi. ■

Non jan

Bedarona. Herriko taberna:

946275129

Ea. Aritza taberna: 946275029

Natxitua. Ermitxo: 946277700

BBK txartelak eta puntuakkk!

Puntuak?

Zelako puntukada!

Ze puntu?

!!

Opariak

BBK txartelarekin nonahi ordainduta ere, puntuak irabazten dituzu.

Eskatu operari katalogoa berriz BBK Inleku...

OPARIAK!

Azaroaren 15etik puntuak batzen

kontsultatu www.bbk.es errian

Beskepensiones eta Solidaria-rekin ere puntuak lortuko dituzue!!!

Batu puntuak eta lortu opariak!

PUNTUAK

bbk

www.bbk.es

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

INGURUMENA

Victoria lakuaren ur-maila jaitsi da

DAVID KULL-EK, Kenian lan egiten duen ingeniariak, Victoria Lakuaz azkar husten ari dela esan berri du. Laku honek 70.000 kilometro koadro ditu eta 2005ean azken berrogeita hamar urtetan izandako mailarik baxue-na izan du. 2003tik aurrera ia metro bat galdu duela ere esan du. Bi arrazoi aipatu dira bereziki, bat lehortea eta bestea Ugandak eraikita-ko urtegia.

50eko hamarkadan Nilo ibaia eta Victoria lakuak bereizi egin ziren lur ezponda natural baten eraginez. Geroxeago, britainiarrak leku horretantxe lehen zentral hidroelektrikoa eraiki zuten, Owens Falls deiturikoa. 2002an Ugandak beste zentral hidroelektrikoa bat eraiki zuen, aurrenekoetik ez oso urrun, Munduko Bankuaren diru-laguntzaz. Uganda eta Egip-

tok hitzarmenaren bidez adostu zuten erabili beharreko ur-kantitatea, beti ere, inguruko ekosistemei ahalik eta kalte txikiena egin nahian.

David Kullen arabera, Ugandak ez du hitzarmena betetzen eta bi zentral hidroelek-

Osasuna

JABIER AGIRRE

Buruko mina, kontsultarako arrazoi nagusietakoa

BURUKO MINAK dira gizakiaren minik usuenak. Izan ere, biztanleriaren %95ak izaten du zefalea-gertakariaren bat edo beste bere bizitzan zehar, eta Euskal Herrian, populazioaren %70ak tentsioak eragindako buruko minak izaten ditu –ohizkoenak eta larritasun-mailarik txikiene-koak–, eta beste %12k migrai-nak, larriagoak eta ezintasun handia eragiten dutenak.

Herrialde garatueta buruko minak dira familia-medikuarengana joateko arrazoi nagusietakoa, eta Neurologiako espezialitatera joanez gero, aurreneko arrazoia, zalantzarik gabe. Gurea bezalako herrialdeetan, buruko min arruntak –tentsionalak esaten zaienak– gizonen hirutik bik eta emakumeen %80ak izaten dituzte; migrainak, ordea, ez dira hain ohizkoak –3.000 krisi egunero, milioi biztanleko–. Baina ez da ahaztu behar buruko mina oso ezgaitzailea izaten dela, ez bakarrik pertsona horrek galtzen dituen lan-orduengatik, baita, batez ere, pertsonaren harreman familiarak eta sozialak

nabarmen hondatzen dituelako.

Jose Miguel Lainez doktoreak gaitza kroniko bihurtzearen arazoa azpimarratzeaz gain –sarri automedikazioarekin lotua–, jendearen ezagutza eskasak egoera okertzen duela gogoratzen du, behin eta berriz. Zenbait kasutan ez gaixoeak, eta ezta profesionalek ere, ez dituzte hartzen tratamendu egokirako behar diren neurriak, eta horregatik arazoa konpondu beharrean, askotan

kroniko bihurtzen da.

Ikerketa ugari frogatu dute zenbait elikagai kontsumitzeak buruko minak edo migrainak eragin ditzakeela. Beraz, buruko minak izateko joera baldin baduzu, irakurle estimatua, kontu eduki batez ere ondorengo janari-edariekin, bereziki afaritan: fruitu lehorrak (intxaurrak, almendrak), txokolatea eta honen eratorriak, gaztak (onduak bereziki), soja-saltsa, kafea edo tea (neurritz kanpo), hestebeteak, edari alkoholduak, eskabetsuetan jarritako janariak eta mariskoa.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Doministikuaren urkia

HOTZA EPELTZEAK eta gaua eguna bihurtzeak landare udazaleak ugalketari begira jarri dituzte bete-betean. Ura hartzten hasi, sustraletan eta enborrean pila-tutako jakiak ur horrekin adar-muturretako kimuetara mugitu, hauek hazi, puztu eta zabaldu. Sasoirako loredun soinekoa

atera dute neguko kutxatik eta etenik gabeko lorearen emana hemen da: haltza, hurritza, urkia...

Loreak zabal, polena ugaritzen hasi da arnasten dugun airean. Polena arra da eta beste loreen emea emaltzera iristeko landare ugari erlea edo beste intsekturen baten premia dute. Badira lan honetarako aparteko berezirik gabe, haizea baliatzen dutenak, landare anemofiloak dira hauek, haizezaleak. Hauek, bere espezieko ondorengoak izan edo ez izatearen patua haizearen esku izaki, polen mordo ikaragarriak ekoizten dituzte, haizeak haize, bateren batzuk lore emetara iritsi daitezten.

Neguan hurritza, makala, zurzuria, haltza, lertxuna, pinua... udaberrian haritza, lizarra, platanoa, urkia... geroxeago zumarra, gaztaina... Hauez gain belarrak, laboreak eta era guztietako onttoen esporek gure airea erabat polen-asetzen dute. Toki eta urtesasoi bakoitzaren arabera espezie bateko edo besteko polenak izango du garrantzia. Asma bezalako gaitzen bat duen gaixoari galdetu... Mediterraneo aldean olibondoa, Europa ipar eta erdialdean urkia eta abar. Bilbon, adibidez, milatik hogeita lau lagunek arazoak dituzte pinuaren polen sasoiari.

Hernanin bada, agidanean, urkiaren polenak sudurzuloak zirikatu eta bizimodua jasan ezina egiten dionen bat. Arraroa da geurean urkiari alergia hau dionik izatea... Zuhaitz hau ugariagoa den nonbait bizitakoren bat izango da. Galizian jende asko da Europa erdi aldean urte asko eman lanean eta gero bueltatu direnean gaitz hau berarekin ekarri dutenak. Hernanin, di-da, haren inguruko urki guztiak eraitsi dituzte. Barrenak behar dira... Ez da edonor izango... Triskantza honen aitzaki den alergia ezinikusi, gorroto, nazka eta higuin bihurtua. Antzeko alergia sortzen dituzten poliziak, automobilak, politikoak eta abar eskatuz gero ea abaila berdinarekin kenduko lituzketen gustura ikusiko nuke...

trikoetan behar baino ur gehiago xahutzen dela aldarrikatu du ONG batek argitara emandako txostenean. Bertan adierazten denez, Victoria lako ur-maila jaitsieraren %45 lehortegatik da baina beste %55 zentral hidroelektrikoen eraginez.

Ia 30 milioi pertsona bizi da Victoria lakutik ateratako baliabideetatik eta une honetan urontzien zirkulazioa asko gutxitu da ur-maila jaitsi delako. Bertako populazioa kexu da eta are gehiago, lehen bortizkeria-arazoak hasiak dira jada. Ingurumen arazo honek gerraren atarian jarri du inguru guztia eta nazioarteko hainbat erakunde mugitzen hasiak dira baina agian beranduegi. **I**

FISIKA

Pinguinoekin oinez ikasten

TELEBISTAKO DOKUMENTALETAN askotan ikusi ditugu pinguinoak oinez. Balantzaka ibiltzen dira baina ez dira erortzen, nahiz eta batzuetan ehunka kilometro egin.

Ibilera horri etekina ateratzea bururatu zaio ikerlari talde bati. Balantzakako mugimenduak aztertuz ezin al geniezaieke gure adinekoei lagundu? Gure adinekoak, hezur hautsiak edota desgasteak direla eta, balantzaka ibiltzen dira eta gehienetan erortzeko arriskuarekin. Posible izan daiteke adinekoei hainbat mugimenduren estrategiak erakustea, fisonomiari etekin onena ateratzeko.

Beste erabilera bat roboten munduari dagokio; bi hankako roboten mugimenduak oso orekatua behar du izan ez erortzeko eta hanka baten gaineko mugimendua edo alde batekoa egin behar bada oso ordenadore sofistikatuak behar dira eroriko ez badira. Ostera, pinguinoen mugimenduen mekanika ulertuz gero, posible izango da robotek ere beste mugimendu batzuk errazago egitea edo ordenadoreen lana erraztea. **I**

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Jean-Noël Etxeberri *Txetx*

Donibane Garazi, 1964.
Euskal Herria Zuzenean
festibalaren sortzaileetakoa.
Demoak-en ekintzetan edota
ABeko arduretan ezagutu
genuen behiala.

Manu Robles-Arangiz
Institutuaren Iparraldeko
arduraduna da egun.

Iraganean bezala gaur egun
ere bestelako munduak eraiki
daitezkeela pentsatzen du eta
horien alde ari da lanean.
Egoera politikoa aldatuko den
esperantzarekin hitz egin digu,
zoli, kritiko eta baikor.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Gaizka Iroz

«Erreferendum eguna iritsiko da Iparraldean ere»

“Baiona Ttipian bizi naiz eta betiko lagunak ditut. Demo-en desobedientzia zibilaren bidean eta ezkerreko mugimendu abertzalean segitzen dut lanean. Dozena bat liburu irakurtzeko zain ditut eta ez dut telebistarik etxean” erran digu Txetxek ardura berriei galdaturik.

Robles-Arangiz Institutua gazteen konferentzien eta gogoetaren bilgunea

da Iparraldean. Formazio ikastaroak eta *Alda* aldizkaria dira ekimen hauen agergerri: “Lizarra-Garaziko garaia ondoen ELA sindikatuaz nuen ideia arras aldatu zitzaidan. ELAk Iparraldean nola lagun zezakeen galdatu zigun. Ordura arte ez bezala, erakunde batek Iparraldean jadanik abian zen proiektua laguntzea eta ez handik hona zerbait inportatzea eskaini zigun”, diosku

gure solaskideak. “Akort. Iparraldea lagundu nahi izatera, ez eratu alderdi edo sindikaturik hemen, besteek egin duten bezala”, erran zioten ELAri.

Abertzaletasun esparrutik zeto- rren jarrera original eta interesgarri- tzat jo eta Iparraldeko ildo eta ardatz estrategikoa laguntzeko eskaintza ain- tzakotzat hartuta ari da Jean-Noël Etxeberri Txetx.

Robles-Arangiz Institutua Iparraldean, ELAren eta ezker abertzaleko Txetx militantearen eskutik. Batzuen harridura agerrarazi zuena nolabait.

Niretzat ELA ezkerreko sindikatu abertzalea da. Bere azken Kongresuan egon ondoren –hainbat militanterekin batera– Hegoaldean ezagutzen ez nuen "beste ezker abertzale bat" dagoela ohartu nintzen. ELAk egiten duen gogoeta soziala "ezker abertzale ofiziala" k egiten duena bezain ezkerrekoa da. ELAko kidea naiz hartara. Kontua ez da ezkerreko, zentroko edo eskuinekoa zaren, baizik eta 20 edo 100 kideko talde batean ez bezala –bertan erradikala, iraultzailea edo antikapitalista izatea errazago da– ELA bezalako masa sindikatua kudeatzea. Hau da, nola garatzen duzu milaka kide osatutako sindikatu hau? Izaera antikapitalista eta masa sozial anitzak biltzen dituen. Aldarrikapenak daudenak dira, nola landu horrenbeste gai ordea? Nola formatu langile militanteak koardro ezberdinetan, abertzale ez abertzale edota etorkinak izanda? Normala da jendea harritzea, neuk ere Lizarra-Garaziko garaia baino lehenago ELA EAJren sindikatua zela uste nuen, eskuinera lerratua. Gero nire usteak errealitatetik urrun zeudela ohartu nintzen.

LAB garai beretsuan eratu zen Iparraldean. Zer iritzi duzu ekimenaz?

LABen sorrera akatsa izan zela pentsatu nuen orduan, ez zela bide egokia, Iparraldeko borroka sindikal eta sozialaren eremua ezin zela horrela landu. Ez nintzen ados aritzeko moldean, eta gaur ere iritzi bera dut. Hori esanda,

"Lizarra-Garaziko filosofiaren bidean segitzen dut, Euskal Herriaren askapen prozesuak bi oinarritan egin behar du bide: eraikuntza nazionalean eta autodeterminazioan"

LABeko kideak biziki estimatzen ditut, eta ez dut haien lanari trabak ekarriko lizkiokeen deus erran edo egin nahi.

Lizarra-Garaziko Akordioaren esperientziarekin kritiko gisa azaldu ohi zara.

Akordio hura berebiziko aukera izan zen, baina ez zen batere porrota izan, batzuek geldiarazi zuten prozesu arrakastatsua baizik. ETAk su-etena bertan behera uztea hutsegite historikoa izan zen. Aukera hura ez da errepikatu horrelako baldintzetan eta datozen hamar urteetan akats hura arrastaka eramane beharko dugu. Egun ez dago orduko indar korrelazioa, orduko indar metaketak beste ezaugarriak zituen. Prozesuaren hausturak indar harreman abertzale orokorra erabat ahuldu eta Batasuna legez kanpo utzi zuen, baita ondorio tamalgarriak ekarri ere. Ondorioz, bi estatuek are gehiago zapaltzen dute egun, EAJ gaur ari ez den molde batean ari zen. Gizarteak ez du prozesuaren gakoa, Lizarra-Garaziko garaian ezta ere, baina gakoaren jabeago izateko bide sendoagoa urratzen ari zen. Gizartea orduan baino ikusle soilagoa da egun.

Hegoaldean prozesu sendorik emango ote den esperantza ba al duzu?

PSOE eta ETAren arteko negoziazio posible batek ekarriko duenaz ezer gutxi dakigu, ezta prozesuaren osagaiez ere. Konfiantza eskatzen zaigu, baina gizarteak zer eman dezake? Nork du gakoa? Oinarritzko militanteak ez dira ari orduan bezala, nik ez dut oraingo egoera gustuko. ETAk su-etena bertan behera utzi zuenean, Euskal Herriarrok-ek 250.000 boz zituen, Udaltzita eraikitzen hasi zen, Departamenduaren aldeko borroka sendoagoa zen Iparraldean, baita presoaren aldeko sostengua ere. Zeren trukez erabaki zen prozesua etetea? Zein indar korrelazio zen orduan eta zein da gaurkoa? Autodeterminazioa eta lurraldetasunaren eskakizunak indartsuagoak al dira orain?

Iparraldera etorrita, nolako balorazioa egiten duzu harrezkero gertatuaz?

Lizarra-Garaziko prozesuaren etena eta ABren zatiketa galbideak izan ziren Iparraldearentzat. Jean Michel Galant hautatua izan zen Kontseilu Nagusian, hainbat udal hautetsi abertzale bestalde. Horiak behar zuten sostengua moteldu zen nolabait. Hausturak militanteen arteko tentsioa areagotu zuen, desmobilizazio giroa indartu zen euskal kultur eta gizarte eremuan, hori ari gara jasaten oraindik ere. Gazteek ez dute elkarren aurka aritu nahi kausa beraren alde, dinamika abertzalea ahuldu da, eta hori dena, neurri batean, nazio mailako mugimendu bat sortu behar zelako, bakarra, Batasuna. Finean, hemengo hauteskundeetan bere burua aurkezteko ez Batasunaren izenean, hau da mugimendu nazional baten gisan, baizik eta tokian tokiko plataformen gisan eta ABren diskurtso berdinarekin.

www.elkar.com

Nahi duzunaz solastuko gara.

Gura dozunaz egingo dogu berba.

Nahi dezunaz hitz egingo degu.

Nahi duzunaz mintzatuko gira.

Euskal Herriko txoko guztietara iristen da **elkar megadenda**. 14 denda eta 150.000 erreferentzia baino gehiagorekin, eskaintza zabalena aurkituko duzu liburu, musika, edo jolasetan. **Kultura** guzti-guztia zure esku.

Iraganeko akatsek ikuspegi ezko-
regia utzi dizute naski.

Ez. Ez naiz etsia, aitzina begira-
tzen dut, baina aitzina joateko
iraganean gaizki egina aztertu
behar da eta autokritika egin.

**Nola aurrera egin dezakete aber-
tzaleen eskaerak Hegoaldean
nahiz Iparraldean?**

Hasteko Hegoaldeko borroka
armatuaren aferra bideratzen eta
konpontzen. Hipotesi hori bete-
ko balitz, egoera politikoa zeharo
aldatuko litzateke —edo gauza
asko behintzat— eta horrek Eus-
kal Herriarentzako estrategia
bateratua lantzea erraztuko luke.
Nik Lizarra-Garaziko filosofia-
ren bidean segitzen dut, Euskal
Herriaren askapen prozesuak bi
oinarritan egin behar du bide:
eraikuntza nazionalen eta auto-
determinazioan, hots, herritarrei
galdeketa. Batera-ko militan-
teok eskakizun eta xede horiek
atxikitzen ditugu.

Nola eraiki edo bideratu ordea?

Laborantza Ganbararen adibi-
dea hor dugu. Halaber, manifes-
tazioen zikloa agortu ondoren
gainerako eskakizunen inguruan garai
berria prestatzen ari gara. Euskal
militante eta eragileek ez dugu burua
makurtu, ez dugu amore eman. Hau
da, agintetik ez badute deus aldatzen
eta mugitzen, gu gure egiturak altxa-
tzen saiatuko gara, hartara, erakutsiko
dugu indarkeria ez dela Frantziako
Estatuaren mesprezuaren eta inmo-
bilismoaren aitzinean alternatiba baka-
rra. Hemen ere erreferendum eguna
iritsiko da.

**AB Departamentuaren alde sobera zale
agertzeagatik kritikatu izan da Batasu-
naren inguruetatik...**

Hori gezur hutsa da. ABren inguruan
aritu garen militanteek abertzaleak ez
diren sektoreekin lan egitea lortu dugu.
Gure ikuspegia biziki argia da, Depar-
tamenduaren eskakizuna eginagatik ez
diogu gure subiranotasunari uko egi-
ten. Are gehiago, eraikuntza nazionala
eta subiranotasuna bideratzeko proze-
su asimetrikoa ontzat jotzen dugu,
hauek gauzatzeko lurraldeen ezberdin-
tasunak kontuan hartu behar ditugula-

**“Gure eskakizunen aldeko ahalik eta aliatu gehien
biltzeko lan egiten dut eta horiek erdiesteko
Batera plataforma da bitarteko egokiena”.**

rik. Inork pentsa dezake autodetermi-
nazioari buruzko kontsulta egingo dela
egun Euskal Herriko lurralde osoan?

Zaila da egoera, beraz.

Zailtasunak zailtasun, baikorra naiz.
Hau da, EAJk eta EAK bere egin dute
eraikuntza nazionalaren kontzeptzioa.
Batasunak, ENAMk edo ezker aber-
tzale ofizialak bere egin dute hiru
lurraldeen prozesu asimetrikoen gara-
tu beharra. Nire ikuspegitik Departa-
mentuaren aldeko borroka taktikoa
egokitu behar dugu Iparraldera. Ebo-
luzio honek beste eszenatoki politikora
eraman gaitzake Iparraldean ere. Jaki-
na, begi-bistakoa denez, EAJ eta Bata-
suna ez dira norabide berean joanen,
baina indarrak bateratzeko aukera
dago, iraganeko orbainak itxi behar
dira, eta aldi berean, edukiak zehaztu
behar ditugu estrategia bateratua eraiki
ahal izateko.

**Frantziako Estatuak bere estrategiari
eusten dio, Euskal Herria 2010 egitas-
moa Euskal Herria 2020 bilakatu du.**

Estatua mehatxatuta sentitzen da
Batera-ren eskakizunengatik.
Garapen eta Antolaketa Eske-
maren inguruan egindako bidea
bere aldera eraman nahi du.
Batera arriskutsutzat jotzen du
eta kontraofentsiba ideologikoa
bultzatzen hasi da. Guk berriz
Departamenduaren aldeko suga-
rra berreskuratu behar dugu.
Frantziako Estatuak Hegoaldeko
gatazkaren iraupena baliatzen du
bere inobilismoa justifikatzeko.
Batera-ren urrats berriak azaldu
orduko gogor jokatu du, ziur.

**Hautetsi handiek abertzaleen pre-
sentzia baliatu omen dute institu-
zioen irudia hobetzeko. Instituzio-
etan modu erradikalagoaz
jokatzeo unea iritsi ote zaie hau-
tetsi abertzaleei?**

Formazio ikastaroetan landu
dugun galdera da. Hots, jarrera
bat ona izan daiteke testuinguru
historiko batean eta berbera
txarra beste batean. Garapen
eta Antolaketa Eskemak bultzat-
utako Euskal Herria 2010 eki-
menak euskal kontzientzia
indartu eta instituzioaren beha-
rra agerrarazi ditu herritarren

artean. Estatua Departamenduaren
sentimendua eta abertzaletasuna
azkartuz joan dela ohartu den hei-
nean euskal mugimendua neutraliza-
tzen saiatu da. Estatuak Euskal
Herria egitasmoa 2020ra arte luzatzea
proposatu du, baina abertzaleek ez
dugu lehen genuen interesa. Gizar-
teak bere eskaerak eginak ditu, egi-
tasmoak ez du deus berririk ekarriko,
kontzientzia azkartu beharrean, ener-
giak xahutzeko baino ezin dezake
balio, helburua Departamenduaren
bidezko Instituzioa lortzea da.

**Batasuna eta AB ildo berean ikusiko al
ditugu xede horretan?**

Afera ez da Batasuna edo ABrena soi-
lik, ezker abertzalearen indarra zein
proiekturen inguruan bideratzen den
baizik. Ni mugimendu zalea naiz, ABn
aritu naiz eta orain Institutuan, kontua
euskal mugimendua azkartzea da. Nik
gure eskakizunen aldeko ahalik eta alia-
tu gehien biltzeko lan egiten dut eta
horiek erdiesteko Batera plataforma da
bitarteko egokiena. ■

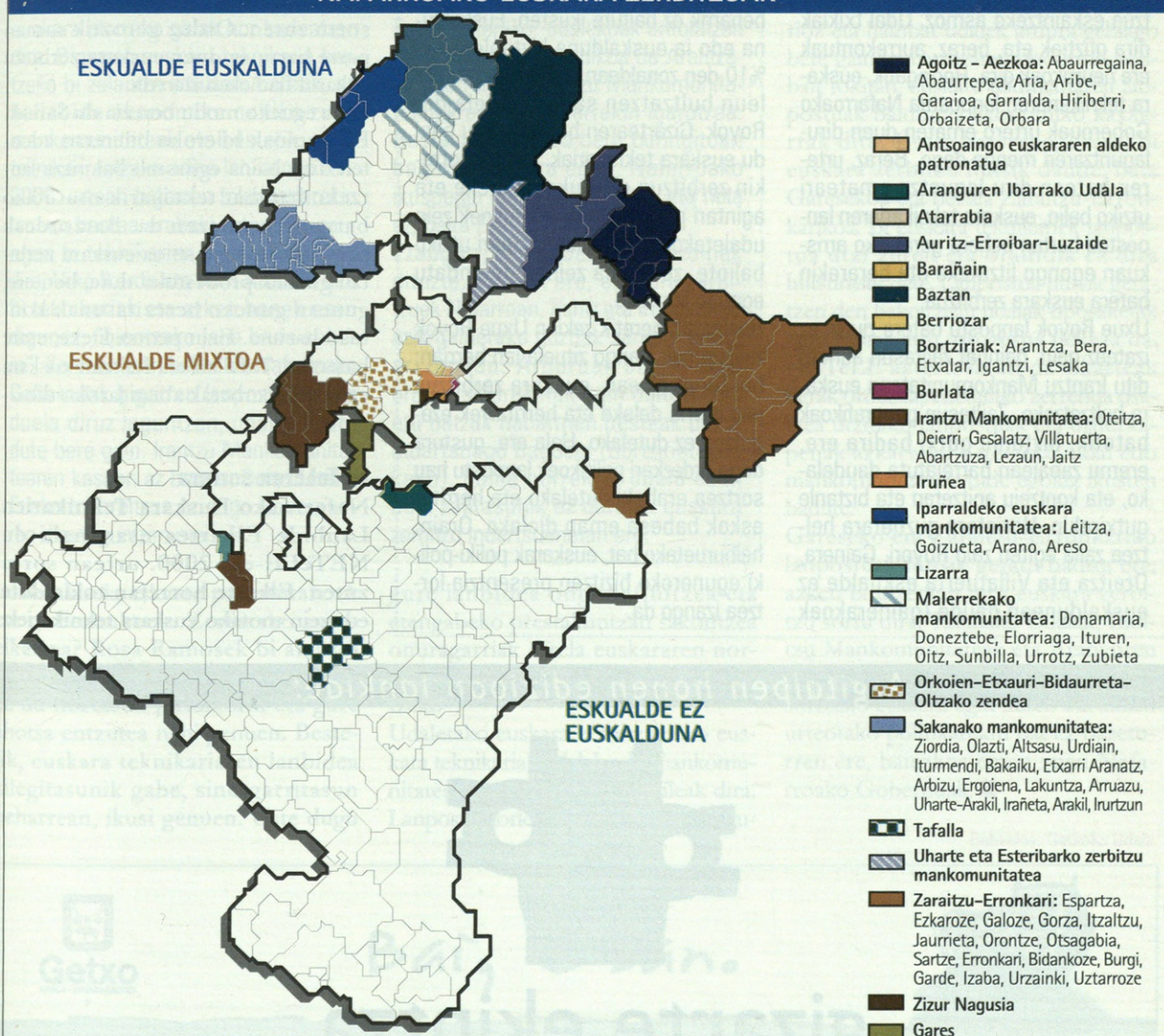
EUSKARA ZERBITZUAK NAFARROAN

Arrain txikiak eta handiak sarean

Nafarroan, hogeita bi euskara zerbitzu daude udal eta mankomunitatetan. Ez dira garairik onenak berauentzat, Gobernua diru-laguntzak murrizten ari baita. Hala ere, elkar hartuta daude eta hizkuntza politika gogorrari eta errealitate geografikoari aurre egiteko sarean bilduta dira.

ONINTZA IRURETA

NAFARROAKO EUSKARA ZERBITZUAK

Oharra: Gares eta Zaraitzu-Erronkariko euskara teknikariek lanpostua utzi dute eta oraindik berririk ez da hasi lanean.

EUSKARA ZERBITZU gehienak duela 15 bat urte sortu ziren (1989-1990 urteetan); Nafarroako Gobernuak foru dekretua atera zuen udaletan eta mankomunitatetan euskara normalizatzeko urratsak emateko. Euskara

zerbitzuek hiru adar izango zituzten: euskara teknikaria, kultur jardunak (euskara normalizatzeko ekintzak) eta udalerriko administrazioeko langileak euskalduntzeko planak. 1989a baino lehen sortua da Iruñeko Euskara Zer-

bitzua. Data hori baino lehen beste zenbait udalerritan saiakerak egin zituzten, baina ez zuten gorputzik hartu.

Gobernuaren diru-laguntzei esker abian jarri ziren euskara zerbitzuetan euskara teknikari gazteak zeuden, esperimentzia gutxiok. Gazte horiek udalerriri txikietan egin behar zuten lan, biztanle kopuru murriztarentzat eta baliabide ekonomiko urriekin. Rosa Ramos, Berriozarko Euskara Zerbitzuko teknikariak hasieratik ezagutu du euskara zerbitzuen bilakaera. Berak dioenez, aipatutako ezaugarriak kontuan hartuta, euskara zerbitzu guztiak bilduta indar eta baliabide gehiago izan zezaketela pentsatu zuten. Gipuzkoako Udaletako Euskara Teknikarien Sareari (UETS) jarraiki, Nafarroako Udaletako Euskara Teknikarien Sarea (NUETS) sortu zuten. Orduz geroztik sarean parte hartu ez duen euskara zerbitzu bakarra Iruñekoa izan da.

Lana egiteko modu berezia du Sareak. Egitasmoak hileroko bileretan adosten dira, baina egitasmo bakoitza lantzeko hainbat teknikarik osatutako batzordea sortzen da. Batzordeak prestatutako egitasmoa euskara zerbitzu guztiek probestuko dute, beti ere, gunean gune berezitasunak kontuan hartuta. Ezin pentsa liteke, esate baterako, Tafallan eta Leitzaan euskara egitasmo berberak abian jarriko dituztenik.

NETeLeren sorrera

Nafarroako Euskara Teknikarien Lanbide Elkarteak esan nahi du NETeLE-ek. 2000. urtean sortu zuten. Elkarte horretan tokia dute edozein motako euskara teknikariek:

Irantzu Mankomunitatea

Euskara zerbitzu hasi berria

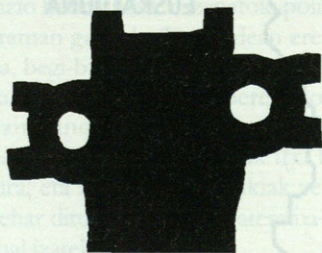
UXUE ROYO da Irantzu Mankomunitateko euskara teknikaria. Iazko azaroan jarri zuten abian euskara zerbitzua Oteitza, Deierrri, Gesalatz, Villatuerta, Abartzuza, Lezaun eta Jaitz herrietan. Azken hauteskundearen ondoren, hainbat herriko ordezkarien laguntzaz sortu zen zerbitzua, Irantzu Mankomunitateko 4.000 inguru biztanleri zerbitzua eskaintzeko asmoz. Udal txikiak dira guztiak eta, beraz, aurrekontuak ere neurrikoak dira. Horregatik, euskara teknikariaren lanpostua Nafarroako Gobernuak urtero ematen duen diru-laguntzaren menpe dago. Beraz, urteren batean diru-laguntza emateari utziko balio, euskara teknikariaren lanpostua bertan behera geratzeko arriskuan egongo litzateke eta berarekin batera euskara zerbitzua.

Uxue Royok lanpostu batere ziurra ez izateaz gain, hainbat zailtasun aurkitu ditu Irantzu Mankomunitatean euskara bultzatzeko. Zailtasun geografikoak batetik, biztanle gutxi badira ere, eremu zabalean barreiatuta daudelako, eta kontzeju anitzetan eta biztanle gutxiarekin. Horietara guztietara heletzea zaila egiten zaio Royori. Gainera, Oteitza eta Villatuerta eskualde ez euskaldunean daude (gainerakoak

eskualde mistoan). Zazpi herrietan D eredurik ez dago eta hainbat haur Lizarrara joaten dira euskaraz ikasi ahal izateko. Bestalde, zerbitzu berriak harrera ona izan du herriar askorengan, Uxue Royori deitu eta laguntza eskaini baitiote. Beste batzuegandik jaso duen inpresioa da ordea, ez dakitela zertarako den euskara zerbitzua, beharrik ez baitute ikusten. Euskalduna edo ia euskalduna biztanleriaren %10 den zonaldean euskara poliki eta leun bultzatzen saiatuko dela dio Royok. Gizartearen babesa lortu nahi du euskara teknikariak. Babes horrekin zerbitzua errotuko litzateke eta agintari politikoek (gobernukoek zein udaletakoek) diruz laguntzeari utziko baliote, zerbitzua zeinek defendatu egongo litzateke.

Hasieratik beretik zekien Uxue Royok zailtasunak izango zituela lan berrian; besteren artean, euskara zerbitzua jaitz berria delako eta herriarrek ezagutzen ez dutelako. Hala ere, gustura dago ordezkari politikoek lanpostu hau sortzea erabaki dutelako eta herriar askok babesa eman diolako. Orain, helburuetako bat, euskarak poliki-poliki eguneroko bizitzan presentzia lortzea izango da.

Argitalpen honen edizioan lankide:

gizarte ekintza

Bortzirietako Euskara Zerbitzua

15 urteko jarduna

BOST UDALERRIK osatzen dute Bortzirietako, Nafarroako iparraldean, eskualde euskaldunean: Arantza, Bera, Lesaka, Etxalar eta Igantzik. Bost herriok euskara zerbitzua dute 1989az geroztik, hau da, Nafarroako Gobernuak foru dekretua atera zuenetik. Herritarrek gogoz egin zuten eskaera eta udalek bat egin zuten herritarren eskaerarekin. 2000. urtera arte Bortzirietako Euskara Zerbitzuak euskara teknikari bat izan zuen. 2000. urtean Bortzirietako mankomunitatean bigarren euskara teknikaria kontratatzea proposatu zen. Kontuan hartu behar da Bortzirietako udalek mankomunitateko ateak irekiak dituztela herritarrentzako, eta beraz, euskara alorreko gaiak hor kudeatzen dira. Bigarren euskara teknikaria hartzeko bi zalanza zituzten; batetik, ea baliabide ekonomiko nahiko zuen mankomunitateak eta bestetik, ea bi teknikarientzako adina lan izango zen. 2000. urtean bigarren teknikariarekin lanean hastea erabaki zuten eta gaur egun bi teknikarien postuak finkoak dira. Urko Ikardo eta Patri Arburua dira bi teknikariak eta azken honek esan digunez, "bientzako lana bada soberra". Kontuan izan behar da Nafarroako Gobernuak bigarren lanpostu hau ez duela diruz laguntzen, udalek hartu dute bere gain. Irantzu Mankomunitatearen kasuan ez bezala, Bortzirietako Euskara Zerbitzua ez dago Gobernuaren diru-laguntzen menpe.

Bost herrietan 8.600 inguru biztanle biltzen dira eta 3 eta 16 urte arteko haur-gazteen %86k D ereduan ikasten du, %10ak berriz, B ereduan. Nafarroako beste hainbat euskara zerbitzuren egoerarekin alderatuz, Bortzirietakoak duen osasun ona kontuan hartuta, Patri Arburuari galdetu diogu ea NUTS-ek (Nafarroako Udaletako Euskara Teknikarien Sarea) zenbaterainoko balioa duen beraientzat: "Modu batera edo bestera denok gaude Nafarroako Gobernuaren menpe. Egia da batzuetan, Nafarroa osorako egiten ditugun egitasmo batzuk ez direla hain erraz egokitzen gure errealtetera, baina sarea garrantzitsua da. Esate baterako, udalekuak antolatzen ditugu eta balio handikoa da Arantzako haurrek eta Irantzu Mankomunitatekoek egunak elkarrekin igarotzea. Bestalde, bakoitza bere txiringitoari begira ezin gara egon, Nafarroako ikuspegia hartu behar dugu, eta nola ez, baita Euskal Herrikoa ere". Ezaugarri eta egoera desberdinak dituzte, inondik ere, euskara zerbitzuek Nafarroan, nahiz eta Iruñekoa ez ezik gainerako guztiak sarean batuta ari lanean. Arburuak argitu digu ordea, alderaketak egin daitezkeela eta batzuk nabarmen besteak baino indartsuago daudela (Bortzirietakoa kasu), baina horrek ez duela esan nahi zailtasunik ez dutenik euskara zerbitzu indartsuenetan ere.

udaletakoek, elkarte pribatutakoek eta gobernukoek. Zertarako sortu elkartea? Rosa Ramosek bi arrazoi eman dizkigu: "Batetik, NUTS-ek ez du nortasun juridikorik eta gure ahotsa entzutea nahi genuen. Bestetik, euskara teknikariaren lanbidea zilegitasunik gabe, sinesgarritasun beharrean, ikusi genuen. Uste dugu

gure lanbidea ongi definitzea eta etengabeko prestakuntzan sakontzea onuragarriak direla euskararen normalizazio plan eraginkorragoak lortzeko".

Udaletako euskara zerbitzuetako euskara teknikariak udalak edo mankomunitateak kontratatutako langileak dira. Lanpostu horiek mantentzeko diru itu-

riak bi dira: Nafarroako Gobernu eta udala edo mankomunitatea. 2000.ean, ez zen alferrik sortu NETeLE. Urtean-urtean Nafarroako Gobernuaren diru-laguntzek behera egin dute, iaz izugarri jaitsi ziren laguntzak. Diru-laguntzak hainbeste murriztuta, udalak edo mankomunitateak zeresan handia du euskara zerbitzuekiko. Zenbait udalerritan, gobernuaren laguntza murriztuta arrisku bizian dago euskara teknikariaren postua, udalak diru gehiago jartzetik nahi ez duelako edo ezin duelako. Rosa Ramosek udalen kasuan hiru kontu gogoan hartu behar direla nabarmendu digu: euskararen sustapenari buruz udal horrek duen iritzia, udal txikiak izanda (Nafarroako gehienak) diruz itota egotea eta herritarrei zerbitzua eskaintzeari buruz duten kontzeptua.

Gobernuaren diru murrizketen ondorioz eta hainbat udalek ardura gehiago bere gain ez hartzearen ondorioz, zenbait tokitan, euskara teknikariaren lanpostuak baldintza ekonomiko kaxkarrak ditu. Esate baterako, orain, bi euskara zerbitzu hutsik daude; bata Garesekoa eta bestea Zaraitzu-Erronkarikoa. Bi euskara teknikariak lanpostua utzi zuten eta oraindik ez dira hutsuneak bete. Lanpostua hutsik gertatzen den bakoitzean udalak oposaketak egin behar ditu, prozesua nekeza da. NETeLE aztertzen ari da elkarteak berak ordezkapenentarako zerrenda osatzea utzitako lanpostuak eta ordezkapenak azkarrago betetzeko, udal edo mankomunitateek bide egokia ikusten badute.

Gareseko eta Zaraitzu-Erronkariko lanpostuak hutsik geratu badira ere, azken bi urteotan hiru euskara zerbitzu sortu dira. Tafallako Udalak, Irantzu Mankomunitateak eta Aranguren Ibarreko Udalak euskara zerbitzua sortzeko eskaera egin zuten eta azken urteotako politikarekin bat ez bazetorren ere, baiezkoa eman zuen Nafarroako Gobernuak. ■

Babeslea: Getxoko Udala

Bai, esano.

Argitu gabe jarraitzen du 1976ko langile sarraskiak

Grebaren bidez lan hitzarmeneko eskubideak aldarrikatzen ari zirela bost langile hil eta beste hainbat zauritu zituzten orain dela hogeita hamar urte Gasteizen, eta sarraski haren egile materialak (polizia) eta erantzule politikoak (denen buruan Manuel Fraga Iribarne) ez dituzte oraindik epaitu eta are gutxiago zigortu. Martxoaren 3ko Elkartea ari da lanean poliziaren sarraski haren biktimak izan zirenen defentsan.

DANIEL UDALAITZ

“ZENBAIT BIKTIMARI, omenaldiak egi-
ten dizkiete, eta errespetu handiko tra-
tua ematen zaie; beraien erasotzaileak
atxilotu, epaitu eta espetxeratu dituzte.
Beste biktima batzuek, aldiz, hogeita
hamar urte daramatzagu arduradunak
epaitu eta zigortuak izateko ahalegine-
tan, hogeita hamar urte aitortpenaren,
egiaren eta justiziaren bila. Oraindik
ez dugu ezer lortu, nahiz eta denok
dakigun egileak zein diren”.

Halaxe diote Martxoaren 3ko
Elkarteko kideek. Data horretan bost
langile hil, beste zenbait zauritu eta
hainbat langile gasteiztar atxilotu
zituzten orain dela hogeita hamar urte,
eta horregatik jarri diote elkarteari izen
hori. Elkartea egun hartan benetan
gertatu zena argi dadila lortzeko
borrokan ari da. Langileek zein delitu
egin zuten bada gertatu zena gertatze-
ko? Hilabete haietako langile borroke-
tan parte hartu eta greba luze bat egin,
zegozkien lan eta gizarte eskubideak

Martxoaren 3ko
sarraskiaren eta
hurrengo
eguneko hileta
elizkizunaren
argazkiak.

Filma eta Lluís Llach katalanaren kontzertua

Orain dela 30 urte Espainiako poliziak Gasteizen egin-
dako sarraskiaren urteurrena dela-eta, bi gertakizun
garrantzitsu izango dira aurrean. Alde batetik, datorren
martxoaren 3an Lluís Llach kantautoreak kontzertu han-
dia emango du Arabako hiriburuan. Donostiako Orfeoia
izango du ondoan. Llach-ek zerikusi handia du duela
hogeita hamar urteko data harekin. Izan ere, bere lanik
ezagun eta hunkigarrienetakoa sortu baitzuen biktima
haien omenez: *Campanadas a morte*.

Bestalde, martxoaren 3ko gertakariak kontatuko
dituen filma prestatzen ari dira; filmaren hari nagusia

Lluís Llach beraren bizitza izango da, Parisetik 1976an
itzuli zenetik hasita. Filma egiten ari den taldea katala-
na da eta Lluís Danés da zuzendaria; 2004. urtearen
bukaeran hasi ziren grabatzen. Lehengo urtearen
bukaeran, martxoaren 3. hartan Gasteizen bertan egon
ziren langileei eta Martxoaren 3ko Biktimen Elkarteko
kideei egindako elkarrizketak grabatu zituzten. Filmaren
formatua dokumental musikatua izango da, eta egileek
Donostiako Zinemaldiko hurrengo edizioan aurkeztu
nahiko lukete. Horren ondoren, ohiko zirkuitu komertzia-
letan banatuko dute filma.

Biktimen elkarteak baldintzak jarri ditu Arabako domina onartzeko

1976ko martxoaren 3ko gertakari haiek ez ahazteko, biktimen oroimenez, eta ekintza haien erantzukizun penal eta politikoak garbitzea lortzeko helburuarekin sortu zen Martxoaren 3ko Biktimen Gasteizko Elkarte. Biktima haien familiartekoek, lagunek eta LAB eta ESK-ko sindikalistek parte hartzen dute bertan. Elkarteak eratu zenetik bertatik dabilta Arabako, Euskal Herriko eta baita Europako instituzioetan ere lanean eta erantzukizunak eskatzen. Ahaleginak ahalegin, ez dute gauza handirik lortu; ez behintzat aipatutako helburuak eta lortutakoa alderatzen baditugu. Testigantza aintzatespen interesatuak izan ezik, apenas lortu dute besterik instituzioengandik. Gasteizko Legebiltzarrean ere ez dute elkarteak onartu terrorismoaren biktimen ponentzian, orain arte ez behintzat.

Gauza bat behintzat lortu dute: Arabako Foru Aldundiak, Biltzar Nagusiek eskatuta, Martxoaren 3ko Biktimen Elkarteari Arabako Domina ematea erabaki zuen joan den abuztuan, "erakundearen aitorpen gisa eta 1976ko egun hartan Gasteizen gertatutakoaren biktimei ordain morala emateko". Domina hori gertakari larri haien hogeita hamargarren urteurrenean ematekoa da.

Alabaina, Martxoaren 3ko Biktimen Elkarteak ez du

parte hartu nahi gaur egun Arabako Foru Aldundia kudeatzen duen PPren eta bertako buruen "komedia" eta "irudi garbiketetan". "Ohore handia da Arabako instituzio nagusiak ematen duen sari handiena jasotzea" diote, baina hala ere "paradoxa da PP alderdiko Rabanerak ematea sari hori; izan ere Fraga Iribarne, ankerkeria ikaragarri haren erantzule politiko nagusiak, sortu baitzuen PP eta gaur egun bera baita bertako ohorezko lehendakaria".

Horregatik, elkarteak, Arabako diputatu nagusiari bidalitako gutun ireki baten bidez, baldintza bat jarri du Rabanera diputatu nagusiak saria beraiei emateko: "bai berak eta bai PPk era formal eta agerian eska dezatela orain dela hogeita hamar urteko gertakariak argitu eta ikertu daitezela, eta erantzuleek -Fraga Iribarne, Martín Villa, eta abar, inolako zigorrik jaso gabe dauden horiek- egindakoa ordain dezatela". Hala egin ezean, elkarteak pentsatuko du PPk eta bertako buruzagiek "hiritarren aurrean irudia garbitu besterik ez dutela egin nahi, erabat hipokrita izango den eta benetan sentitzen ez duten ekitaldia prestatuz". Adierazi dute kasu horretan ez dutela ekitaldian parte hartuko, "errealitatea islatzen ez duen komedia" ez dutela antzetzuko.

defendatzeko, horixe. Poliziak metrailatu eta hil zituzten unean, grebalariek langile batzarretik ateratzen ari ziren eliza batetik; langile borrokarako estrategiaren plangintza egiten ari ziren bilera hartan, eta poliziak gasa jaurti zuen bilkura geldiarazteko.

Honako bost langile hauek metrailatu eta hil zituen Espainiako poliziak: Pedro María Martínez Ocio, Francisco Aznar Clemente, Romualdo Barroso Chaparro, Santiago José Castillo eta Bienvenido Pereda. Langile asko zaurituta gelditu ziren, eta beste zenbait atxilotu eta espetxeratu egin zituzten.

Fraga Iribarne erantzule nagusi

Martxoaren 3ko Elkarteak eta baita euskal alderdi politiko eta sindikatu gehienek ere, gertakari hura gertatu zenetik adierazi izan dute langile sarraski haren erantzule nagusia Fraga Iribarne izan zela, Galiziako Xuntako lehendakari ohi eta Francoren ministro ohi, alegia. Hain zuzen ere, garai hartan Fraga zen Gobernazio Ministerioaren buru eta, beraz, polizia indarren buru ere bai. Hortaz, bera izan zen polizia espainiarrek -garai hartako "grisak" eta orain "polizia nazionala" denak- egindako sarraski haren erantzule politikoa.

Berekin batera beste erantzule bat ere badago: PPren bidez gaur egun demokraziara "itxuli" den eta hainbat enpresaren lehendakaria den Martín Villa ministro frankista ohi, Seguratsuneko Zuzendaritza Nagusiaren buru zena.

1976ko martxoaren 3a Gasteizko langileen greba eta mobilizazio eguna izan zen; asanbladan eratutako plataforma lortu nahi zuten, bertan euren diru, gizarte eta lan aldarrikapenak biltzeko. Ia egunero bezala, orain dela hogeita hamar urteko martxoaren 3. hartan langileak asanbladan bildu ziren Zaramaga auzoko San Franzisko elizaren barruan. Egutero, asanbladaren bidez, han aztertzen zuten grebaren bilakaera eta bertan planifikatu eta erabakitzen zituzten hurrengo eguntan gauzatu beharreko ekintzak. Patronalak langile mugimendu sendo eta batuari egin behar zion aurre. Beti bezala, estatua patronalaren alde jarri eta langile eta herritarren mugimendu hura geldiarazten ahalegindu zen.

Eliza gaseztatu eta langileak metrailatu zituzten

Horretarako, martxoaren 3. hartan polizia dispositibo indartsu bat bidali zuten Zaramagako elizaren ingurura,

elizaren barruan egiten ari ziren asanblada indarrean deuseztaraztera. Langileek asanblada utzi nahi izan ez zuten, polizia espainiarrak elizaren barrualdea gaseztatu zuen, eta langileek arrapaladan atera behar izan zuten elizatik. Irteera azkar hartan poliziak su armak ere erabili zituzten, eta horren guztiaren ondorioz, bost langile hil eta beste hamarka zauritu ziren.

Zorionez, zinta magnetofonikoan grabatuta gelditu ziren uenez zehatz haietan polizia agintarien artean bidalitako mezuak, eta horixe da hildakoak eta zaurituak eragin zituzten poliziaren esku-hartzearen aurkako frogarik garrantzitsuenak. Zinta hori dagokion epaitegian dago frogatuta. Alabaina, gaur egun, hogeita hamar urte beranduago, "justiziak" ez dio oraindik inori egotzi erantzukizun penala eta estatuak ere ez die erantzukizun politikorik egotzi ekintza haiek prestatu zituzten eta oraindik bizirik eta lanean diharduten haiei. Hauxe dugu gerra frankista eta berorren diktaduratik hasi, trantsizioetik pasatu eta gaur eguneko aldi "demokratiko"ra arte Euskal Herriarekin lotura duten beste kasu asko eta askotako bat. ■

Bero-beroan

EAJ eta EA udal eta foru hauteskundeen aurrean

EAK jadanik iragarri du datozen udal eta foru hauteskundeetara baka-
rrik aurkezteko asmoa duela
EAEn. Nafarroan, ezaguna denez,
Nafarroa Bai koalizioan joango
da. Urtebete baino gehiago falta
da oraindik hauteskundeetarako,
eta gehiago edo gutxiago atera,
alderdiak mugimenduak egiten
ari dira. EAK, adibidez, jakinarazi
du ez dela koalizioan joango
EAJrekin, hori bere alderdi izaera-
ri eusteko urrats arriskutsua dela
uste du egungo zuzendaritzak.
Baina, beste hauteskunde zenbai-
tzutan ere antzerako jarrera izan
du eta azkenean EAJ-EA koalizioa
gauzatu da. Gipuzkoako EAJtik,
esate baterako, presioa egiten ari
zaio EAri zer egin behar duen aha-
lik eta lasterren erabakitzeko, jel-
tzaleak azken unera arte zain
egongo ez direla esanez.
Independenteen formulapean,
EAren inguruko zenbait hautetsi
erakar ditzaketela uste dute jeltza-
leek, eta arbola hori gogor astin-
tzekotan daudela dirudi.

Aznar izango da PPren kon- bentzioaren ardatza

Martxoaren 3an konbentzio politikoa
egingo du PPk. Gai asko ditu pres-
tatuak ekitaldirako, gai orokorrak
gehienak, Zapateroren Gobernu-
a oposizioetik higitzeko modukoak.
Baina gai horiek guztiak bazte-
rrean geratuko dira eta benetan
garrantzia hartuko dutenak
PSOEren Gobernuaren "terroris-
moaren aurkako politikak" eta
Espainiako lurraldetasunarenak
izango dira. Areago kontuan har-
tzen badugu, Jose Mari Aznar izan-
go dela izarra, berak egingo baitu
eguneko diskurtso nagusia.

Blindajea ona da

Bilbon 18/98 auziaren aurka egindako manifestazio arrakastatsuekin
bat etorri zen ETaren azken agiria. Espainiako Gobernuak eta komuni-
kabide gehienek zabalduko su-eten aurreikuspen handien aurrean etsi-
garria, bake prozesu "luze, zail eta gogorraren" perspektiban urrats bat
gehiago, nagusiki urrats garrantzitsu eta esanguratsuak eman beharraz era-
kunde armatuak berak zabaltzen dituen itxaropenengatik. Prozesua ger-
tutik segitzen dutenek jarraitzen dute pentsatzen, bai publikoki bai pribat-
uan, pausoak bide onean doazela eta etorri beharrekoa etorriko dela, alde
batetik zein bestetik. Jarraitzen da pentsatzen, bestetik, datozen egun edo
asteetan, ETAk egin dezakeela mugimendu handiagorik. Aberri Egunari
begira akaso? Egungo mugimendu entzutetsuenak, dena den, bere leher-
gailuekin eman ditu, eta hauek pairatutako eremu pertsonal eta geografi-
koetan mina eta ezegonkortasuna sortzen badute ere, prozesuaren blind-
ajeari ez diotela eragiten ematen du. Auzitegi Nazionalaren jarduerarekin
ere, esate baterako, beste horrenbeste gertatzen da.

Zer da...

CITEAN

CITEAN akronimoa Centro de Inno-
vación Tecnológica de Automoción
de Navarra erakundeari dagokio. Iru-
ñeko Tajonar kalean dauka egoitza.
Centros Tecnológicos de Navarra
entitatearen parte da eta bertan par-
tizipatzen dute Nafarroako Gober-
nuak, Nafarroako Unibertsitate Publi-
koak, Nafarroako Unibertsitateak eta
berrikuntzan laguntzen duten beste
erakunde batzuek. CITEANen egite-
koa da ikerketa, garapen eta berrikun-
tzako behar eta espektatiba teknologi-
koak asetzea automobilgintzako
enpresetan, unibertsitateetan eta
beste erakunde batzuetan. Jardun-
lerro hauek dauka: iraunkortasuna
eta nekea; piezen, osagaien, siste-
men eta automobil osoaren zinemati-

ka eta dinamika; diseinua eta analisi
estrukturala nahiz termiko estru-
kturala; akustika eta bibrazioak. Jar-
dun-lerro horien barruan, espeziali-
zazio hauek dauka: xasisa
(esekidura, direkzioa, frenoak, arda-
tzak), ihesak, eserlekuak, 3.000 kg
bitarteko pisu gordinetako ibilgailuak
eta 200 km/h-ko lastertasun maxi-
moa. CITEANen ikerketako eta zerbi-
tuetako eskaintza teknologikoan,
alderdi hauek ageri dira: diseinuko
ingeniaritza eta simulazio birtuala,
ibilgailu osoaren edo ibilgailuen osa-
gaien entsegu-laborategia, probako
pistetarako ekipamendua, I+G bule-
goak, materialak, mekatronika eta
zaintza estrategikoa.

Daniel Udalaiz

Espainiako Lozoya saria irabazi du Jone Miren Hernandezek

LOZOYA SARIAK Espainian antropologian ematen diren saririk garrantzitsuenak dira. Jone Miren Hernandezek *Euskara, comunidad e identidad. Elementos de transmisión, elementos de transgresión* doktorego tesiari esker irabazi du saria. Familian eta familiaren inguruan euskararen transmisioa aztertu du eta adibidetzat Lasarte-Oria herria hartu du. Aste honetatik aurrera, euskadi.net/hizkunea web gunean, Hernandezek transmisioaren inguruan idatzitako artikulu bat (*Transmisioa berriro hausnartzen. Etnografiatik abiatuta zenbait proposamen*) irakurri ahal izango da.

XX. mendeko euskarazko prentsako edukiak sarean

GIPUZKOAKO FORU ALDUNDIARI eta Susa argitaletxeari esker, www.hemeroketa.com web gunean XX. mendeko hainbat agerkari-tako euskarazko orriak jarri dituzte. Web gune horren nahia Euskal Herriko egunerokoetan eta aldizkako agerkarietan XIX. mendetik aurrera argitaratutako euskarazko edukiak sarean jartzea da. Oraingoz *Euzkadi* egunkariako euskarazko orriak (1931-1937), *El Día* egunkariako euskarazko orriak (1930-1936), *Argia* aldizkaria (1921-1936) eta *Eskualdun ona* aldizkaria (1904-1907) jarri dituzte sarean.

EIZIEk urte eta erdiz proba egingo du Itzul Baitaren oinarriak jartzeko

EUSKAL ITZULTZAILE. Zuzentzaile eta Interpretarien Elkarteak 18 hilabetez Itzul Baita erakunde sortzeko probaldia egingo du. Joseba Ossa, elkarteko lehendakaria, erakunde horren ezaugarri batzuk zehazten saiatu zen Gasteizen elkarteak egin berri duen batzar nagusian: egoitza toki fisikoan izatea onena litzatekeela aurreratu du, baina birtuala ere izan daitekeela. Autonomia izan eta bekak sortu ahaliko ditu, literatura itzulpengintzaz gain, ikus-entzunezkoetan ere arituko litzateke erakunde berria. Azken finean, EIZIE elkarte profesional bihurtuko litzateke; aholkularitza juridikoa, lan baldintzak eta antzeko gaiak jorratu ahal izango litzuzke.

Eusko Jaurlaritza epaitegietara

HEZKUNTZAKO hizkuntz ereduaren sistema aldatzen ez badu, Eusko Jaurlaritza epaitegietara eramango duela adierazi du Euskal Herriak Bere Eskolak taldeak. Jaurlaritzak adierazia du datorren urtera arte ez duela aldaketarik aurreikusita.

Autodeterminazio erreferenduma Montenegron

Autodeterminazio erreferenduma egingo dute Montenegron apirilaren bukaeran, eta bertan, aurreikuspenen arabera, Serbia eta Montenegroko Batasuna utzi eta Montenegrok independentziaren hautua egingo du. Era horretara 650.000 biztanleko estatu berri bat sortuko litzateke Europan. Serbiaren eta Europako Batasunaren presioei aurre egin behar izan die Montenegrok erreferenduma dei ez dezan, baina herrialde txikiaren erabakiak irmoa dirudi. Bosnia-Herzegovina, Kroazia, Eslovenia, Serbia eta Montenegrok osatzen zuten garai bateko Jugoslavia, eta azken hau ezik, gainerakoak estatu independenteak dira jada, Bosnia eta Kroaziaren kasuan Serbiaren aurkako gerra oso gogorren ondoren.

Otsailak 28 Asteartea	ZIRIKA ZIRKUS pailazoak "Bazen behin zirkoa" 18:00etan, Begoñako udalategian
Martxoak 2 Osteguna	IRRINTZI ANTZERKIA "Lau anaia umezurtzak" 18:00etan, Bilboko La Bolsa eraikinean
Martxoak 4 Larunbata	ANTTON IRUSTA ipuin kontalaria "Lau haizetara kontari" 11:00etan, Deustuko Bidarte udalategian

Bilboko haur kultur zirkuitua

IKUSI ETA IKASI

B

Bilbao
UDALA
AYUNTAMIENTO

Marcos delegatua Gamesaren haize-erroten kontra

Mexikoko alderdi nagusien hautagaien bazterretik, Marcos komandanteordea –Zero delegatua, orain– kanpaina burutzen ari da herririk herri, uztailleko hauteskundeei begira. Otsail hasieran, Marcos iritsi da Gamesa eta Iberdrola “gureak” Oaxakan eraikitzen ari diren zentral eolikora.

URTATSEZ CHIAPASTIK ABIATUTA, Mexikoko hegotik iparrerantz doa Zero delegatua –Marcos komandanteorde zapatista– bere hauteskunde kanpaina berezia egiten, *La otra campaña*. Lehen eguneko irudi batzuk ikusi genituen kazetetan, kaskoa jantzita “Sombroluz” bataiatutako motorraren gainean. Urte hasiera hartan esan ziguten Marcosen motorrak atzean daraman kaxan “EZLN: Precaución: pingüino a bordo” ipintzen duela, eta pinguino hori Chiapaseko oihanetan erabakitako “seigarren agiria” dela. Gutxitan erakutsi digute geroztik lider pipaduna; gauza normala, Mexikoko lehendakaria hautatzeko bozketa uztailleko lehen igandean izango da eta. Baina zertan ote da *La otra campaña*?

Mexikoko *La Jornada* egunkariak kazetari bat bidali du hilabete guztioan Marcosen ondoan bidaiatu eta irakurleei kanpainaren berri egunerok eman diezaien. Hermann Bellinghausen-ek egiten du eguneroko kronika, euskaldunak Internet bidez irakur dezakeena.

Bellinghausen 1953an jaio zen Mexikon, eta kazetaritzan egiten dituen lanez gain (ikasketaz medikua da) dozena erdi bat liburu plazaratu ditu, horietatik hiru poesiakoak. Otsail hasieran Oaxaka eskualdean zebilen *La otra campaña*arekin batera. Hilaren 7ko kronikan kontatu zuen nola eraso zien, askoren ustez, Marcos den Kixote gaurkoak hango lurretan eraikitzen ari diren haize-errotei. Eta

nola erantzun zioten ez haize-errotek baina bai traste haien zaindarek.

Unión Hidalgo izeneko herrira iritsi ziren Marcos eta kanpainan doazen zapatistak otsailaren 6an. Pazifiko ertzean dago eskualde hori, Istmo de Tehuantepec. “Neoliberalismoaren martxa –dio Bellinghausen kazetariak– orain eskualde honetara iritsi da eta larrialdian jarri ditu Istmoaren hegoaldeko indigena zapotekoak eta aintziretatik bizi diren ikoot arrantzaleak, huave etniakoak. Mexikoren altxorra den eskualde hau suntsitzeko zorian daude. Zergatik eta bertako haizeagatik”.

Rancho Guabiña izena du zapoteko- en hizkuntzan Unión Hildagok. Bertako herritarrek batzorde berezia antolatu zuten haize-errotak eraikitzeke proiektuaren kontra, indarra hartu zuten, liskarrak piztu ziren... eta espetxeratu egin zituzten beren buruzagiak. La Venta herriko plazan horretaz mintzatu zen Zero delegatua, baina haren aurretik bertako herritarrek hartu zuten hitza.

Nekazari batek salatu zuen hegazti migrariak milaka pasatzen diren leku horretan sekulako triskantza egingo dutela haize-errotek, eta jadanik akabatutako animalia asko aurkitzen dituztela. Izen eta abizenaz aipatu zituen beren lurretara etorritako urrutiko enpresak, bi enpresa espainiar: Iberdrola eta Gamesa.

Arrantzale ikoot bat mintzatu zen ondoren. “Arrainek hizketan balekitez, zer esango lukete?”. Zimendutzat hainbeste tonatoko hormigoio puskak behar

EZLNko Marcos komandanteordea Zero delegatua bihurtu da, *La otra campaña* honetan. Argazki handian ikusten da mitin batean bere mintzaldia hasi aurretik papera errepasatzen, kanpainakide zahar baten ondoan. Uztaillean egingo den hauteskundeetarako bidean, Urteberri egunean Chiapasetik abiatu eta Mexiko korritzen ari da. Argazki txikian ageri dira Oaxakako La Venta herrian Gamesa eta Iberdrola –Mexikoko agintarien babesarekin eraikitzen ari diren haize-errotak. Autoak eta jendeak *La otra campaña*koak dira, erraldoi neoliberalismoaren aitzindariak direlako protesta egiten. Argazki hau egiten ari zirela eraso zieten, zezanak aterata.

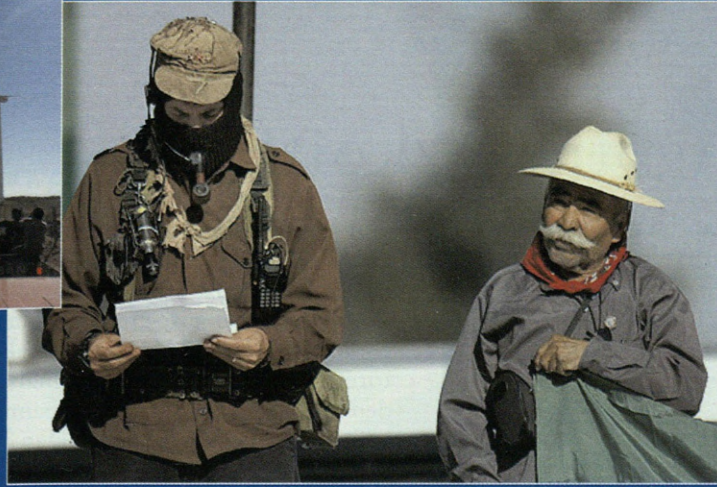
dituzten errota erraldoi horiek lurpeko ur korronteak hondatuko dituztela. Dorre horientzako bideak eta oinarriak egiteko burutu dituzten bete-lanekin dagoeneko aintzira batzuk desegin dituztela. Eta promotoreek presio gogorra egin dietela lurjabe eta erreterro txiki- kiei, bi sosen ordainetan lurrotatik alde egin dezaten. “Baina nor gara gu, eta nortzuk dira haiek” esaldiarekin bukatu zuen, garaiotan nor zein den erabakitze- ko dagoen nahaspila adieraziz.

Kixote politikari profesionalen kontra

Marcosek hartu zuen hitza ondoren. Entzuleei gogoratu zien duela 400 urte Don Quijotek aurre egin zuela Gaztelako haize-errota batzuei, eta ondoren Sancho morroiarekin eztabaidan aritu zela, erraldoiak zirela batek, haize-errotak besteak. “Gauza da 400 urte beranduago oharitzen garela egia zela, erraldoiak zirela, eta sistema honek zanpatu egiten gaituela, hiltzen gaituela, gure lur eta ondasunak kentzen dizkigula; ezinezkoa zirudiena lortu duela, haizea merkantzia bihurtzea. Aurretik mintzatu diren lagunek esplikatu digute errota hauen atzean enpresa transnazional erraldoiak daudela, hemengo komunitate, lurjabe eta nekazariei lurak kendu nahi dizkietenak”.

Espainia, AEB eta Frantziako konpainiak daude proiektu honen atzean, zentral eoliko handi bat antolatzeke helburuarekin. Gobernuak oniritzia eman zuen, eta geroztik gobernu federaleko zein Oaxaka estatuko funtzionarioek egiten dute askotan enpresentzako lan zikina, behar dituzten lurak azkar eta merke eskuratzeko.

Baina orain gauzak duela 400 urte bezala ez direla gertatuko agindu du

Marcosek. "Orain herri oso bat dago, Istmoaren hegoaldean, horri aurre egiten. Eta gu etorri gara esatera egia, ez zaudetela bakarrik, gizon eta emakume lagunok. Guk zuekin batera egingo dugu borroka haize-errotak horien kontra eta Mexikoko muga berria Istmoan ezarri nahi duen proiektu osoaren kontra". Maisu edo zahar jakintsu baten moduan, inplikatura dauden guztiei eman dizkie aholkuak. Mexikoko Eletrizisten Sindikatuko ordezkaria bertan denez, zera esan dio: "Gogoan izan arrantxoetako ikasgai zaharra: gizonak zaldia laztantzen du gero bere gainean jartzeko. Hala ari dira goitik elektrizistei bizkarra igurztzen, elektrizitatearen pribatizazioan tregua eskaintzen, baina gero haien bila joango dira. Ez utzi engainatzen!"

Gero indigenei esan die parke eolikoari denek batuta egiteko aurre, haiek batuta baldin badaude *La otra campaña* dauden indarrak ere lagun izango dituzte, mobilizatzerak eta errotei aurre egitera etorriko direla, eta duela 400 urte ez bezala oraingoan irabazi egingo dutela.

Mezu berezia eduki du Marcosek gazteentzako: beraiek joan behar dutela borroka horretan aurretik. "Beharbada zaharrenek amore emango dute, edo saldu egingo dute lurra, edo zalantzak izango dituzte eta bihotza dardaran. Zuek, gazteok, ulertu behar duzue ipuinaren bukaera aldatu behar dugula, haize-errotak eta erraldoiak irabazle ateratzen diren bukaera alegia; orain besteak irabazi behar duela. Eta beste hori geu gara, ez pertsona bat, herri bat baizik".

Herriko plazako mitina baino lehen, Marcos eta bere kanpaina kideak *La Ventako* haize-errotak ikustera joanak ziren. Urrutiko kazetariak plazan egiteko kamioneta baten gainera igo zen Marcos, haize-errotei desafio egiten ari zela argazkiak ateratzeko. Eta orduan... zezenak azaldu ziren, benetako zezenak, erroten aldeko agintari eta promotoreek libre utzita. Harrika ere egin zieten xaxatzailak, bai zezenei gogor eraso zezaten, eta bai "La otra" koei, handik uxatzeko. Bati bekaina urratu zioten.

Sinbolo eta metaforak maite dituen Marcosek, *La Ventako* haize-errotan

kontrako erresistentziarekin irudikatu nahi izan du Oaxaka eta Mexikoko hegoalde osoan hiriburutik eragiten den aldaketa. "El Istmo no se vende" da eskualde horretako oihua, AEBekin Mexikok duen tratua berru lurralde hauek berrir kolonizatzeko planen kontra.

Ezkerraren, alternatiboen, ekologisten eta indigenen eskakizun eta borroken lotura egin nahi omen du *La otra campaña*. Hermann Bellinghousen kronikak irakurrita, esan liteke hamar urtez Chiapasen landu den ereduak aldeko entzule ugari aurkitzen dituela Mexikon.

Herri bat egun bakoitzean. Lehenik, bertakoen asmo, borroka eta kexuak. Eta ondoren, Marcosen mezua. Oaxakan bertan, Boca del Monte, ayuuk, zapoteko, mixteko, txinanteko, hueve eta zokeak bildu ziren. Mezu asko beren hizkuntzetan eman zituzten. Gero, Marcosek agindu zien talde bakoitzak dauzkan preso politikoak, guztiak, denak direla. "Gure kanpaina sartu diren zor bat erosi dute. Eta zor hori da borroka kidea-ri laguntzea, ezberdina izan arren".

Arazo sozial zehatzekin batera behin eta berrir Marcosek indigenei jasandako mespretxua salatu zuen. Eta hori bukatzea lortuko dutela agindu. Baina horretarako politikari profesionalak alde batera uzteko dio, eta liderrekin kontuz ibiltzeko. "Mugimendu bat egiten da eta orduan azaltzen da lider bat saltzen duena; esaten du 'nik kontrolatzen dut jendea, zuk emadazu hainbeste', berak bere arazoa konponduko du eta jendeak izorratuta segituko du. Horregatik diogu liderrik ez duela egon behar". ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

Zure gorputzak 8 orduko atseden behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticas** gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantzi handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarek handieneko - **MultiOpticas** - profesionalengan konfiantza izan duzulako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Herriak, 4 - DONOSTIA

Aingeru Epaltza

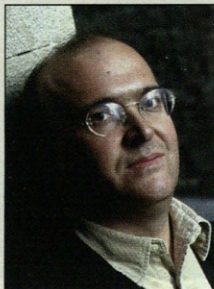
Durangotik Azkoitira

Bertzeen ile artean zorriak dantzan dabiltzan bitartean, zertaz arduratu gure bartzez? Inork ez du bere burua zigortzen. Inork ez du ispiluak itzultzen dion irudiari itsusi iritzi nahi. Salbuespena izatea maite dugu, baina horretan ere ez gara salbuespen.

Lehengo abenduan, euskal kulturak pairatu duen zentsura aztergai izan zen Durangoko Liburu eta Disko Azokan. Egokiera polita, adar minduari lotzeko. Ez zen halakorik izan. Frankismoaren oroi-minetan ito zitzaigun ahalegina, inoiz ahaleginik egin bazen. Zentsura solaspide, bai, bertzeek guri ezarria den neurrian. Ez, inola ere, geure buruari egin izan dioguna.

Ez zen noski mintzagai eskasean izan. Bilatzen hasita, zentsore zerrenda polita aurki daiteke XX. mendeko euskaltzaileen urrezko liburuan. Gure historia ez hain urrunean, bat baino gehiago dira, ikuspegi erlijioso edo moral jakin batek behartuta, bazterrean gelditu edo zili-purdikatuak ailegatu zaizkigun literatur lanak. Baina ez dugu Miranderenganaino jo behar gurean ere zentsuraren arrastoari usaina hartzeko. Durangon berean, gure kulturak gerla zibilaren ondoan jasan zapalkuntzaz ari ziren bitartean, metro gutxi batzuetara, idazle ezagun batek, azken hamarkadan lan arrakastatsu eta irakurri samarrak plazaratu dituenak, ohiko argitaletxearen babesetik kanpo aurkeztu zuen bere azken nobela. Kausaren traidorea izateak dakartzan bidesariak.

Itxuraz, hemen inoiz ez da izan nazka-nazka eginda plazei adio erran dien bertso laririk. Ezta bere ideia politikoen kariaz agertokiaren gainean irainak eta botilakadak bildu dituen musikaririk. Denak gaude prest Imanol Lartza balen omenaldietan malkoren bat isurtzeko. Haatik, premia handiaren zebilenean

ALBERTO ELOSEGI

inor gutiren babesa jaso zuen kantari anti-guotarrak gure kultur mundu kontzientziatutik. Izan da, bertzalde, ideologiagatik ez, baina bai gure argitalpengintzaren enpresa printzipala egurtzen zuelako editorerik kausitu gabe mahaiz mahai ibili den literatur lanik. Otsoak ez baitu otso-kirik jaten. Izan dira, bai, tokian tokiko aginteari deseroso gertatzeagatik saririk gabe gelditu diren liburuak, non kantatu aurkitu ez duten kantariak. Horiek guztiak zentsura ez badira, nik ez dakit zentsura zer den. Erran gabe doa, horietarik, bakarrik ere ez zela Durangon aipatu.

Nolako gozoa den gure mina. Nola goitiazten dizkigun kolesterol tasak. Noraino laketuak garen gure oinazean, ez

baitigu ikustera uzten bertzeena. Ezta bertze horiek gure artekoak direnean ere. Toki guztietan zakurrak oinutsik dabilta, bistan dena, baina ni ez naiz toki guztietakoa.

Durangokoa gogoan nuela ikusi ditut telebistan Azkoitiko batzar aretoko irudiak. Zertaz harritu? Gure erraten dugun mundutxoan kidekoen mina hain nekez egin badugu geure, zenbateraino ez ote dugun aroztu gu ez omen direnen oinazea.

Bake haizea dabil bazterretan. Ongi etorri, ikuskizunaren luzeak ikusleak nardatzen ez dituen heinean. Baikor ikusten ditut politikari abertzaleak, biolentzia ezak ekarriko dituen aukera berriez. Azkoitiko preso ohien eta beraiek hildakoaren alargunaren

kontura piztu den zalapartak, ordea, zirrikitu tikia uzten dio baikortasunari. Delako bakeak ez gaitu "zero mailara" ekarriko. Pistolak isiltzean dena posible izanen dela errepikatzen dutenek ez diote tamaina hartu gure indiferentziak zulutako arrailaren sakonari. Eztanda baka-rrak etxatzen direlarik ere ez dugu lan makala izanen gauza gutxi batzuk posible izan daitezela. ■

Bake haizea dabil bazterretan.

Ongi etorri, ikuskizunaren luzeak

ikusleak nardatzen ez dituen heinean.

Baikor ikusten ditut politikari

abertzaleak, biolentzia ezak ekarriko

dituen aukera berriez. Azkoitiko preso

ohien eta beraiek hildakoaren alargunaren

kontura piztu den zalapartak, ordea,

zirrikitu tikia uzten dio baikortasunari.

Delako bakeak ez gaitu

'zero mailara' ekarriko

888 TXISTE

1/2 €

Kike Amonarriz

eskaerak

katalogoaren eskaera orria
943 37 15 45 • denda@argia.com
Ohiko salmenta puntuetan

ezberdinak ahalmenez berdinak eskubidez

Différent
mais égaux en droit

Les enfants handicapés sont différents : ils n'ont pas les mêmes capacités que les autres, ils ne peuvent pas apprendre comme et à la même vitesse que les autres et ils ne peuvent pas vivre tout à fait comme les autres. Certes, mais comme les autres, ils ont des capacités, comme les autres ils peuvent apprendre eux aussi et vivre avec les autres. Et les autres avec eux.

Car les enfants handicapés ne sont pas tout à fait des enfants comme les autres, mais comme les autres ce sont des enfants.

Ils ont les mêmes droits, notamment celui d'être scolarisés en milieu ordinaire, celui de vivre leur différence en basque dans le respect de leur identité et, par-dessus tout, celui d'avoir une vie digne, avec et parmi nous. La société doit donc répondre à leurs besoins spécifiques en leur donnant davantage de moyens, parce que précisément ils en ont moins.

Ezberdintasuna integratu nahi duen
eskola baten **PARTAIDE** izan

goizeko 7etatik oren 1 arte

IRRAT'6

6 oren ezberdintasunaren alde

emaitzak dans

"6 heures pour la différence"

05 59 37 14 11

LAGUNTZAILEAK

Integrazio Batzordea
16, Larregi Etorbidea
64500 Donibane Lohizune

ANTOLATZAILEAK

EUSKAL IRRATIak
hizketan babatzen

VENTA PEIO
Landibar

DUH ALDE
Bâtiments - Travaux Publics

POLYCLINIQUE CÔTE BASQUE SUD
Donibane Lohizune

SOKOA

france bleu
pays basque

samedi **4** mars

Ekaizta

le journal

HERRIA

ARGIA

CULTURA